

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ

Από το Ευρώ στην Ευρω-δημοκρατία

Αφιέρωμα στη Συνθήκη της Νίκαιας

EUROPEAN SYNDAGMA
ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ YES!

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ

ΕΤΟΣ ΙΑΡΥΣΗΣ: 1989 • ISSN: 11058137 • ΔΡΧ. 1.500 • EURO 3,52 • ΕΤΟΣ 11ο • ΤΕΥΧΟΣ 40 • ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 2001

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ:
Αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία "Ευρωπαϊκή
Κοινωνία, Πολιτική, Έκφραση, Θεσμοί"
Ομήρου 54, Αθήνα 106 72
Τηλ.: 3643224 • Fax: 3646953
E-mail: ekfrasi@ekfrasi.gr
http://www.ekfrasi.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ:

Νίκος Γιαννής

ΑΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ:

Νάνου Βασιλοπούλου

ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗΣ:

Χριστιάνα Διονυσίου

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ:

Γεωργία Αστρακά • Νάνου Βασιλοπούλου •
Βασιλική Γεωργάδης • Πέτρος Γκάτζιος •
Μαρίκα Καραγιάννη • Κώστας Λάζαρος •
Αντωνανέττα Οικονομοπούλου • Γιώργος
Παγούλατος • Χαράλαμπος Παπασωτηρίου •
Θεόδωρος Πελαγίδης • Σύλβια Τσαγιλιώτη
Χάρης Τσιλιώτης • Γιώργος Χαιρέτης • Θόδωρος
Ψαλλιδόπουλος

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΠΡΟΠΗ:

Γάννης Βαληνάκης • Θανάσης Διαμαντό-
πουλος • Παναγιώτης Ιωακειμίδης • Πάνος
Καζάκος • Ηλίας Κατσούλης • Αντώνης Μα-
κρυδημήτηρης • Στέργιος Μπαμπανάσης •
Παναγιώτης Μπερνίτσας • Γιώργος Παπα-
δημητρίου • Αστέριος Πλάκος • Μιχάλης
Τσινιοζέλης • Κων/νος Στεφάνου • Γιώργος
Σωτηρόπελλης • Παύλος Τζερμάτης • Νίκος
Φραγκάκης • Θεόδωρος Χριστοδούληδης

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ - ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ:

Αλέξανδρος Λακερδάς - Υψηλάντης

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ:

Β. Γκέκα • Στ. Καραθάνου • Ελ. Κωνσταντί-
νίδης • Π. Μπαλοπούλου • Αδ. Μπαμπούλα •
Κ. Τασάκος • Β. Πολυζωΐδης • Αιμ. Παναγώ-
του

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ:

Πολιτικά Θέματα ΕΠΕ.

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ:

Π. Πολυζωΐδης (Κωνσταντινούπολη) • Γ.
Χατζημαρκάκης (Βόνην) • Γ. Παπαγεωργί-
ου (Βρυξέλλες) • Δ. Τριανταφύλλου (Βρυ-
ξέλλες) • Α. Γουγάς (Γενεύη) • Χ. Ζου-
μπούλης (Βερολίνο) • Alessandro Stricca
(Ρώμη) • Σάββας Παπασάββας (Λευκωσία)
• Eszter Almassy (Βουδαπέστη) • Δ. Χριστό-
πουλος (Μπριστόλ) • Δ. Χρυσοχόου (Εξε-
τέρ) • Ronald Meinardus (Ζεσούλ) • Μαja •
Irina Pavlova (Σκόπια) • Beata Plonka (Κρα-
κοβία) • Camil Parvu (Βουκουρέστι) •
Nikolay Mladenov (Σόφια) • Vesna Kurelec
(Ζάγκρεμπ)

Editorial, Η Λογική της Συνθίκης της Νίκαιας, Π.Κ. Ιωακειμίδης 3

**ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗ ΠΛΕΥΡΑ
ΤΟΥ ΦΕΝΤΕΡΑΛΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΠΟΛΙΤΩΝ**

ΜΙΧΑΛΗ ΤΣΙΝΙΣΙΖΕΛΗ: Quo Vadis Europa? Μια θεωρητική
ανασκόπηση της Νίκαιας 4

ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΑΣΤΡΑΚΑ & ΠΕΤΡΟΥ ΓΚΑΤΖΙΟΥ: Μια παρουσίαση
της Συνθίκης της Νίκαιας 15

ΚΩΝ/ΝΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ: Οι νέες ρυθμίσεις για την ενισχυμένη συνεργασία 20

ΝΙΚΟΥ ΦΡΑΓΚΑΚΗ: Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
μετά τη Συνθίκη της Νίκαιας 25

ΛΙΝΑΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ: Νομική βάση για τη ρύθμιση
του καθεστώτος των ευρωπαϊκών κομιστών- προσθήκη δεύτερης
παραγράφου στο άρθρο 191 ΣΕΚ. 28

ΕΝΘΕΤΟ: ΧΑΡΤΗΣ ΤΩΝ ΘΕΜΕΛΙΩΔΩΝ ΔΙΚΑΙΟΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΕ

Η ΕΥΡΩΠΗ ΜΕΤΑ ΤΗ ΝΙΚΑΙΑ

ΝΙΚΟΥ ΓΙΑΝΝΗ: Η Νίκαια και το ομοσπονδιακό μέλλον της Ευρώπης 35

ΠΑΝΟΥ ΚΑΖΑΚΟΥ: Αμφιβάλλοντας για το ομοσπονδιακό μέλλον
της Ευρώπης 38

ΔΗΜ. ΧΡΥΣΟΧΟΟΥ: The Treaty of Nice and Europe's Federalist Retreat 42

ΑΡΓΥΡΗ ΠΑΣΣΑ: Η Συνθίκη της Νίκαιας και η Διακυβερνητική του 2004 45

**ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ :
Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ**

Ο φεντεραλισμός στον 21ο αιώνα, του πρώτου Προέδρου των ΗΠΑ,
W.J.Clinton, μετάφραση-επιμέλεια από τη Μαρίκα Καραγιάννη 48

ΚΩΣΤΑ ΛΑΒΔΑ: Το πολιτικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης
και η νέο-ρεπουμπλικανική θεωρία 54

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΓΕΝΝΗΜΑΤΑ: Επιχειρηματικότητα
και πολιτικό σύστημα στην ΕΕ 57

ΑΠΟΣΤΟΛΗ

FORUM OF CIVIL SOCIETY:

Νίκαια 6-7 Δεκεμβρίου 2000, της Γεωργίας Αστρακά 60

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ 62

ΝΕΑ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ 63

FVROPAIKI EKFRASSI

QUARTERLY EDITION ON EUROPEAN ISSUES

FIRST PUBLISHED: 1989 • ISSN: 11058137 • DRX. 1.500 • EURO 3,52 • YEAR 11 • VOL. 40 JANUARY - FEBRUARY MARCH 2001

PROPRIETOR - EDITION:
 "European Society, Politics, Expression,
 Institutions", non Profit Making Company
 54 Omirou St., Athens 106 72
 Tel.: +30 1 3643223 Fax: +30 1 3646953
 E-mail: ekfrasi@ekfrasi.gr
<http://www.ekfrasi.gr>

EDITOR - PUBLISHER BY LAW:
 Nikos Yannis

EDITOR IN CHIEF:
 Nancy Vasilopoulou

ASSISTANT EDITORS:
 Christiana Dionysiou

REGULAR CONTRIBUTORS:
 Georgia Astraka • Petros Gatzios •
 Vassiliki Georgiadou • Antuanetta
 Economopoulou • Tzorzi Pagoulatos •
 Ch. Papassotiriou • Sylvia Tsaglioti •
 Thodoros Psalidopoulos • Theoforos
 Pelagidis • Marika Karayanni • H. Tsiliotis
 • Yorgos Heretis • Nancy Vasilopoulou

ADVISORY COMMITTEE:
 Panayotis Bernitsas • Theodoros
 Christodoulides • Thanasis
 Diamandopoulos • Nikos Frangakis •
 Yannis Valinakis • Panayotis Ioakimidis •
 Ilias Katsoulis • Panos Kazakos • Antonis
 Makridimitris • Yiorgos Papadimitriou •
 Asterios Plakas • Giorgos Sotirellis •
 Konstantinos Stefanou • Mihalis
 Tsinisizelis • Pavlos Tzermias • Yannis
 Valinakis

ADVISOR - PUBLIC RELATIONS:
 Alexandros Lakerdas-Ypsiladis

TRANSLATIONS:
 St. Karathanou • El. Konstandinidou •
 P. Balopoulou • A. Baboula • K. Tassakos
 • V. Geka • V. Polyzoidi • Em. Panayiotou

TECHNICAL ADVISOR:
 Politika Themata Inc.

CORRESPONDENTS ABROAD:
 P. Polyzoidis (Istanbul) • G. Chatzimarkakis
 (Bonn) • G. Papageorgiou (Brussels) •
 D. Triantafyllou (Brussels) • A. Gougas
 (Geneva) • Ch. Zoumboulis (Berlin) •
 Alessandro Stricca (Rome) • Savas
 Papassavas (Nikosia) • D. Christopoulos
 (Bristol) • D. Chrissochou (Exeter) •
 Ronald Meinardus (Seoul) • M. Paripovic
 (Belgrade) • Ester Almassy (Budapest) •
 Beata Plonka (Crakow) • Camil Parvu
 (Bucarest) • Nickolay Mladenov (Sofia) •
 Vesna Kurelec (Zagreb)

Editorial The logic of the Treaty of Nice, by P.C. Ioakimidis 3

SPECIAL ISSUE: THE TREATY OF NICE FROM THE ASPECTS OF FEDERALISM AND CIVIL SOCIETY

Quo Vadis Europa? A theoretical overview of Nice, by Michalis Tsinisizelis	4
A presentation of the Treaty of Nice, by G.Astraka and P. Gatzios	15
The new regulations for the enhanced cooperation, by Konstantinos Stefanou	20
The European Communities Court after the Treaty of Nice, by Nikos Fragakis	25
The legal basis for the European political parties' status regulation, by Lina Papadopoulou	28

EUROPE AFTER NICE

Nice and the Federalist Future of Europe, by Nicos Yannis	35
Doubting about the federalist future of Europe, by Panos Kazakos	38
The Treaty of Nice and Europe's Federalist Retreat, by Dimitris Chryssochou	42
The Treaty of Nice and the IGC in 2004, by Argyris Passas	45

EUROPEAN ASPECTS:

THE POLITICAL UNION OF EUROPE

The federalism in the 21st century, speech by ex President of the USA, translated by Marika Karayianni	48
The political system of the EU and the neo-republic theory, by Kostas Lavdas	54
Enterprising and the political system in the EU, by Panayiotis Yennimatas	57

EXPEDITION

Representation to FORUM OF CIVIL SOCIETY,

Nice 6-7 December 2000 by Georgia Astraka	60
---	----

BOOKS

EKFRASSI'S NEWS	63
-----------------	----

Η Λογική της Συνθήκης της Νίκαιας

Γράφει ο Π.Κ. Ιωακειμίδης*

Hυνθήκη της Νίκαιας, που συμφωνήθηκε στις αρχές Δεκεμβρίου 2000 στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας και υπογράφηκε στις 26 Φεβρουαρίου 2001, έχει προκαλέσει έντονες επικρίσεις και σημαντικά αρνητικά σχόλια. Ωστόσο οι επικρίσεις και τα σχόλια έχουν ως κύριο σημείο αναφοράς την αδυναμία της Συνθήκης να προωθήσει την ενοποιητική διαδικασία προς ένα περισσότερο σύνθετο πρότυπο θεσμικής εμπλασίωσης ομοσπονδιακού, ενδεχομένως, χαρακτήρα. Από την άποψη αυτή οι επικρίσεις είναι ορθές. Πράγματι, η Συνθήκη της Νίκαιας δεν συνιστά ένα θεαματικό βήμα στην ιστορία της Διακυβερνητικής Διάσκεψης (ΔΔ), που εκτόνωσε τη Συνθήκη της Νίκαιας. Στόχος της ΔΔ υπήρξε η διευθέτηση των θεσμικών θεμάτων, που άφησε ανοιχτά η Συνθήκη του Άμστερνταμ (*leftovers of Amsterdam*) προκειμένου η Ευρωπαϊκή Ένωση να προχωρήσει στη διεύρυνσή της σε 27 ή και περισσότερα κράτη-μέλη.

Στα ανοιχτά θέματα περιλαμβάνονταν η σύνθεση και το μέγεθος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η στάθμιση των ψήφων στο Συμβούλιο της ΕΕ και η επέκταση της ειδικής πλειοψηφίας για τη λήψη των αποφάσεων. Στα θέματα αυτά προστέθηκε στη συνέχεια το θέμα της απλοποίησης των κανόνων για την «ενισχυμένη συνεργασία» (enhanced cooperation/flexibility). Παράλληλος στόχος με αυτόν της προετοιμασίας για τη διεύρυνση υπήρξε η ενίσχυση του δημοκρατικού χαρακτήρα της Ένωσης με τη διαφύλαξη, μεταξύ άλλων, των βασικών διακρατικών και διαθεσμικών ισορροπιών και λειτουργιών στην Ένωση των 27 κρατών-μελών.

Οι περιορισμένοι αυτοί στόχοι επιτυγχάνονται. Με τη Συνθήκη της Νίκαιας, η Ένωση μπορεί να προχωρήσει στη διεύρυνσή της. Παράλληλα, όμως, εμπεδώνονται οι σχέσεις μικρών και μεγάλων κρατών-μελών. Οι διακρατικές σχέσεις δεν ανατρέπο-

* Ο Π.Κ. Ιωακειμίδης είναι καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών και Πρόεδρος και Γενικός Διευθυντής του Ελληνικού Κέντρου Ευρωπαϊκών Μελετών (EKEM). Υπήρξε ο εκπρόσωπος της Ελλάδας στην ΔΔ για την εκπόνηση της Συνθήκης της Νίκαιας.

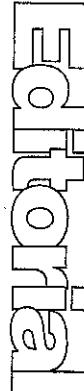
νται, παρά τις σχετικές επικρίσεις περί του αντιθέτου, αν και οι συνολικότερες ρυθμίσεις συνεπάγονται τη μετατόπιση του πολιτικού βάρους από το Παρίσι στο Βερολίνο. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η διατήρηση των βασικών διακρατικών και διαθεσμικών ισορροπιών συνιστά προϋπόθεση για την ομοσπονδιακή μετεξέλιξη της Ένωσης.

Βεβαίως το σύστημα της λήψης των αποφάσεων (με την πρόβλεψη τριών πλειοψηφών-ψήφων, κρατών και πληθυσμού) εμφανίζονται οπτικά ως περισσότερο περίπλοκο αλλά και πάλι περιέχει στοιχεία ομοσπονδιακής λογικής και δυναμικής (πληθυσμιακό κατώφλι, κλ.π.).

Η αναθεώρηση είχε επίσης ως στόχο να εκδημοκρατικοποιήσει τη διαδικασία λήψης αποφάσεων μέσω της επέκτασης της ειδικής πλειοψηφίας. Ο στόχος αυτός επίσης επιτυγχάνεται αλλά όχι στον επιθυμητό βαθμό. Ένα σύνολο 39 περιπτώσεων μεταφέρονται στην ειδική πλειοψηφία αλλά σ' αυτές δεν περιλαμβάνονται ορισμένες σημαντικές κατηγορίες θεμάτων, όπως η φορολογική πολιτική, κοινωνικά θέματα, κλ.π. Στο σημείο ακριβώς αυτό εντοπίζεται ένα βασικό «έλλειμμα» της Συνθήκης (άλλο έλλειμμα αναφέρεται στην αδυναμία ενσωμάτωσης του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στη Συνθήκη).

Ακόμη με τη Συνθήκη της Νίκαιας αποκαθίσταται η ισότητα ανάμεσα στα κράτη-μέλη της Ένωσης, σε ότι αφορά τη συγκρότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αφού από το 2005, με τη θητεία της νέας Επιτροπής, όλες οι χώρες-μέλη, μικρές ή μεγάλες, θα τοποθετούν έναν Επίτροπο.

Συνοπτικά, η Συνθήκη της Νίκαιας συνιστά ένα σημαντικό βήμα στην εξελικτική πορεία της Ευρωπαϊκής ενοποίησης που, μεταξύ άλλων, επιτρέπει στην ΕΕ να προχωρήσει στη διεύρυνσή της σε 27 κράτη-μέλη. Δεν αποτελεί όμως την οριστική απάντηση για τη διευρυμένη Ένωση και για τις προκλήσεις που αυτή θα αντιμετωπίσει. Την απάντηση αυτή ίσως επιχειρήσει να δώσει η νέα ΔΔ, που έχει προγραμματισθεί για το 2004.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ

Eνα αποτέλεσμα της Διακυβερνητικής Διάσκεψης του 2000 είναι μια ακόμη Διακυβερνητική Διάσκεψη το 2004. Αυτή η νέα Διακυβερνητική Διάσκεψη θα ασχοληθεί αυτή την φορά με τα 'υπόλοιπα' της Νίκαιας. Θα ασχοληθεί με την 'κρυφή ημερήσια διάταξη' της Νίκαιας: την θέση της Χάρτας Θεμελιωδών Δικαιωμάτων η οποία δεν ήταν μέρος της Διακυβερνητικής Διάσκεψης *per se*, την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών της και την απλούστευση των Συνθηκών ή με άλλα λόγια στην δική μου τουλάχιστον ανάγνωση, τίποτε λιγότερο από ένα Σύνταγμα. Θα ασχοληθεί δηλαδή με όλα εκείνα τα ζητήματα για τα οποία δεν υπήρξε η απαραίτητη πολιτική βούληση αλλά ούτε και οι αντικειμενικές προϋποθέσεις να συζητηθούν και να ληφθούν αποφάσεις κατά την αναθεωρητική διαδικασία της Νίκαιας.

Στην Δήλωση η οποία προσαρτάται στην Τελική Πράξη της Διάσκεψης αναφέρεται ότι¹: 'Σημαντικές αλλαγές αποφασίσθηκαν στην Νίκαια. (...) η λήξη της Διακυβερνητικής Διάσκεψης ανοίγει τον δρόμο

για την διεύρυνση της Ένωσης (...). Αφού άνοιξε ο δρόμος για την διεύρυνση, η Διάσκεψη καλεί σε μια βαθύτερη και ευρύτερη συζήτηση για την μελλοντική εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (...) Η συζήτηση αυτή θα πρέπει να διερευνήσει τα ακόλουθα ερωτήματα: α) με ποιο τρόπο να δημιουργήσουμε και να ελέγχουμε μια πιο ακριβή οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων της Ένωσης και των κρατών μελών της στο πνεύμα της αρχής της επικουρικότητας, β) την θέση της Χάρτας των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, γ) την απλοποίηση των Συνθηκών, δ) τον ρόλο των εθνικών Κοινοβουλίων στην Ευρωπαϊκή Αρχιτεκτονική. (...) Η Διάσκεψη συμφωνεί ότι μια νέα Διάσκεψη θα συγκληθεί το 2004 για να συζητήσει τα παραπάνω θέματα...'.

Η Δήλωση είναι προσεκτική στις διατυπώσεις της, εν γνώσει της, ενδεχομένως, ότι τα παραπάνω ζητήματα θα έπρεπε να είχαν συζητηθεί σε αυτήν την Διακυβερνητική Διάσκεψη και όχι σε μια επόμενη μετά από τέσσερα χρόνια.

Το γεγονός βεβαίως ότι τα παραπάνω ζητήματα θα συζητηθούν δεν συνεπάγεται βεβαίως ότι οι

Quo Vadis

Μια θεωρητική ανασκόπηση

του κ. Μιχάλη Τσινισιζέλη*

Αναπληρωτού Καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών

Θεωρητικές προσεγγίσεις της νέας Συνθήκης

Η διακυβερνητική προσέγγιση επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στον ρόλο των εθνικών κρατών στην διαδικασία λήψης των αποφάσεων και στον κυρίαρχο ρόλο

των κυβερνήσεων στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Συστήματος Συνερ-

* Ομιλία του ίδιου στην ημερίδα του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης του Παν/μίου του Ρεθύμνου, με θέμα « Προοπτικές και Όρια του Φεντεραλισμού, το Πολιτικό Σύστημα της ΕΕ μετά τη Νίκαια», που πραγματοποιήθηκε στις 23/03/01.

γασίας. Πρόκειται για μια προσαρμογή του κυριάρχου νεορεαλιστικού υποδείγματος των Διεθνών Σχέσεων και των υποθέσεων εργασίας του στην μελέτη της ενοποίησης. Οι νεο-ρεαλιστές και οι οπαδοί του διακυβερνητισμού θα δουν τις διατάξεις για τις ενισχυ-

σχετικές συζητήσεις θα καταλήξουν σε κάποιο αναγνωρίσιμο αποτέλεσμα ως προς την πολιτειακή συγκρότηση της Ενωσης. Δεν είναι διόλου βέβαιο ότι οι νέες χώρες θα θελήσουν να προχωρήσουν σε ένα πλαίσιο, λόγου χάριν, ομοσπονδιακού τύπου μόλις ενταχθούν στην Ενωση. Ούτε είναι βέβαιο, κάθε άλλο μάλιστα, ότι οι υπάρχουσες χώρες επιθυμούν ανάλογες πολιτειακές λύσεις. Η Βρετανία, παρά την ενδεχόμενη συμμετοχή της Βρετανίας στην τρίτη φάση της ONE, αποτελεί το πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα όπως και εκείνο των Σκανδιναβικών χωρών συμπεριλαμβανομένης της Δανίας ή ακόμη και εκείνο της Γαλλίας. Εάν τα πράγματα έχουν έτοι τότε υπάρχει πραγματική αδυναμία να ερμηνευθεί αυτή η δήλωση. Λόγοι εντυπωσιασμού ή καθησυχασμού των μικρότερων χωρών ή ακόμη και ενδεχόμενη προσπάθεια 'έξαγοράς' των πληθυσμών των μικρότερων κρατών δεν μπορούν να αποκλεισθούν, όπως δεν μπορούν να αποκλεισθούν και λόγοι ισορροπιών μέσα στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, να αποτέλεσε δηλαδή αυτή η Δήλωση μέρος της συνολικής διαπραγμάτευσης.

πάρχουν δύο μέθοδοι σύνοψης της νέας

Συνθήκης: Η μια αφορά σε διάφορες, διαφορετικές και αντίταλες ερευνητικές και θεωρητικές παραδόσεις της Συγκριτικής Πολιτικής και των Διεθνών Σχέσεων οι οποίες χρησιμοποιούνται για την προσέγγιση της ενοποίησης.. Ένας τρόπος είναι να συζητήσουμε τις εξελίξεις υπό το πρίσμα αυτών των θεωρητικών παραδόσεων. Η δεύτερη αφορά πιο πραγματιστικά θέματα τα οποία συνοψίζονται στις αλλαγές τις οποίες επέφερε η Συνθήκη της Νίκαιας καθώς και την ευρωπαϊκή πραγματικότητα, όπως αυτή θα διαμορφωθεί εάν η νέα Συνθήκη τελικά επικυρωθεί από τα κράτη μέλη. Υπάρχουν βεβαίως σε αυτήν την σύνοψη ορισμένα ζητήματα τα οποία παρουσιάζουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον και με τις δύο προσεγγίσεις όπως το ζήτημα των ενισχυμένων συνεργασιών.

Το ερώτημα που θα κληθούμε τελικά όλοι να απαντήσουμε εντυπώνται στον γνωστό λόγο του Γερμανού Υπουργού Εξωτερικών J. Fischer στο Βερολίνο: *Quo vadis Europa?*

Europa? της Νίκαιας

μένες συνεργασίες ή και την ίδια την διαπραγμάτευση της Νίκαιας αποκλειστικά ως πρακτική πολιτικών ισχύος και ως προσπάθεια διευθέτησης και χειρισμού των περιφερειακών συσχετισμών προς όφελος των ισχυρότερων κρατών. Θα θεωρήσουν το αποτέλεσμα της Νίκαιας και ως ένδειξη υποχώρησης της ενοποιητικής δυναμι-

κής και διάθεσης ορισμένων κρατών μελών να κρατήσουν ορισμένες τουλάχιστον επιλογές τους για τον εαυτό τους και να αυξήσουν την επιρροή τους στο περιφερειακό σύστημα. Θα χαιρετήσουν τις διατάξεις για την ΚΕΠΑΑ και θα θεωρήσουν ότι οι ανησυχίες ασφάλειας του περιφερειακού συστήματος προέρχονται από

την διαβλεπόμενη αυξημένη αναρχία του διεθνούς συστήματος μετά την κατάρρευση του αντιπάλου δέους. Θα αναζητήσουν τις αιτίες της δημιουργίας της συνεργασίας, έστω και σε εμβρυακή μορφή, στον χώρο της άμυνας στους ανταγωνισμούς του διεθνούς συστήματος. Οι φιλελεύθεροι διακυβερνητιστές θα επιχαί-

6 ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ

ρουν, διότι η διαπραγμάτευση εξελίχθηκε σύμφωνα με τις προβλέψεις τους, ένα σκληρό παζάρι μεταξύ κυβερνήσεων για την θεσμική κατοχύρωση των εθνικών τους συμφερόντων. Θα επιχαίρουν ιδιαιτέρως από την απαίτηση της Ισπανίας να έχει τον ίδιο αριθμό ψήφων με την Γερμανία, έχοντας το μισό πληθυσμό από την Γερμανία και την άρνηση της Γαλλίας να έχει λιγότερες ψήφους από την Γερμανία παρά το γεγονός ότι έχει είκοσι εκατομμύρια λιγότερο πληθυσμό. Και τέλος, θα αναγνωρίσουν στην διαπραγμάτευση της Νίκαιας μερικά από τα ίδια χαρακτηριστικά με εκείνα τα οποία οδήγησαν τον Moravchik να προτείνει τον φιλελεύθερο διακυβερνητισμό οδηγούμενος από τα στοιχεία της διαπραγμάτευσης, η οποία οδήγησε στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη. Δεν θα ικανοποιηθούν με τα διαθέσιμα στοιχεία για την εξήγηση της διαμόρφωσης των προτιμήσεων των κρατών μελών και μάλλον θα απογοητευθούν με το γεγονός ότι σε αυτήν τουλάχιστον την διαπραγμάτευση οι γραμμές αντιπράθεσης ήταν κατεξοχήν πολιτικές με την προσπάθεια προσαρμογής του θεσμικού πλαισίου στην πραγματική ισορροπία δυνάμεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και οριακά μόνον μπορεί να ήταν και οικονομικές.

Οι 'παραδοσιακοί' νεορεαλιστές

Οι πιο 'παραδοσιακοί' νεορεαλιστές θα έχουν κάθε λόγο να είναι ευχαριστημένοι και από την διαδικασία διαπραγμάτευσης αλλά και από την ίδια την επαναστάθμιση των ψήφων στα Συμβούλια των

Υπουργών. Όλες οι νεο-ρεαλιστικές εκδοχές θα καταλήξουν ότι η διαπραγμάτευση της Νίκαιας υπήρξε ένα colpo grosso των 'μεγάλων' σε βάρος των 'μικρών'. Η διαπραγμάτευση και το αποτέλεσμα της Νίκαιας οφείλονται στην σύγκλιση των προτιμήσεων των 'μεγάλων' χωρών προς την κατεύθυνση της επαναστάθμισης των ψήφων στο Συμβούλιο Υπουργών παρά σε οποιαδήποτε άλλη εναλλακτική λύση. Θα θεωρήσουν, μάλλον δικαιολογημένα, ότι η διαπραγμάτευση της Νίκαιας συνεχίζει την 'παράδοση' του Άμστερνταμ κατά την οποία οι Κυβερνήσεις επανέκτησαν την πολιτική πρωτοβουλία στην εξέλιξη του συστήματος. Εάν προσπαθήσουμε να εκτιμήσουμε τις ιδιότητες του συστήματος με βάση την εμπειρία της διαπραγμάτευσης θα υποπέσουμε στο ίδιο σφάλμα με εκείνο του Moravscik και ενδεχομένως θα καταλήξουμε σε παρόμοια συμπεράσματα. Η συζήτηση σε αυτό το σημείο σχετίζεται με τις παρατηρήσεις του Peterson, ότι δηλαδή απαιτείται διαφορετική προσέγγιση ανάλογα με το επίπεδο της ανάλυσης το οποίο μας ενδιαφέρει.

Εκείνοι οι οποίοι στηρίζουν την άποψη της Συναινετικής Συνομοσπονδίας θα θεωρήσουν ότι δικαιώνονται από τις εξελίξεις. Οι ηγετικές πολιτικές ομάδες έχουν αναλάβει την διακυβέρνηση ενός οριζοντιώς δομημένου συστήματος συνεργατικών κρατών με αιχμή τις πρακτικές της 'διαπραγματεύμενης συνεργασίας', διαμορφώνουν τους όρους της διεύρυνσης του συστήματος σε όρους 'ελεγχόμενου πλουραλισμού' αλλά και κρατώντας τις μεταξύ τους ισορροπίες σχετικά

σταθερές. Η εικόνα αυτή θα τείνει να ενισχύεται μετά τη διεύρυνση της Ένωσης με αιχμή τον διακανονισμό των πολιτικών και οικονομικών κερδών, που θα πρέπει να τείνει να κατανέμεται όσο το δυνατόν πιο αναλογικά στο σύστημα. Θα θεωρήσουν ότι η εικόνα του Ευρωπαϊκού Συστήματος, ως υπόθεση των ηγετικών ομάδων, εξηγεί ικανοποιητικά το αποτέλεσμα της διαπραγμάτευσης αλλά και θα διαπιστώσουν ότι ο τελικός απολογισμός θα τείνει να διαμορφώνει χειρότερους όρους για την δημοκρατική νομιμοποίηση του συστήματος.

Η ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗ

Η Αλληλεξάρτηση αποτέλεσε μια προσπάθεια αντικατάστασης της έννοιας της ενοποίησης ως οργανωτικής έννοιας του Ευρωπαϊκού Συστήματος Συνεργασίας. Οι οπαδοί της αλληλεξάρτησης θα θεωρήσουν ότι οι αλλαγές της Νίκαιας αντανακλούν την διαπιστωμένη αδυναμία των μεγάλων κρατών μελών να συμφωνήσουν σε μια διεύρυνση της ενοποιητικής διαδικασίας εν όψει των παγκοσμίων διεργασιών και των διαφοροποιημένων συμφερόντων των κρατών μελών. Θα συμφωνήσουν μεταξύ τους ότι οι πλεσιες του διεθνούς περιβάλλοντος ωθούν το σύστημα προς μεγαλύτερη συνοχή μόνον ως προς το μέρος το οποίο διευκολύνει την ενίσχυση της παρουσίας τους στην διεθνή οικονομία. Αναμφισβίτητα, ο τόνος σε αυτήν την Διάσκεψη δόθηκε από την προφανή σύγκλιση των προτιμήσεων των μεγάλων κρατών μελών ή και εκείνων των μεσαίων κρατών που προσδοκούν

οικονομικά και πολιτικά κέρδη από την νέα διεύρυνση. Η εικόνα των 'τεκτονικών πλακών' που προβάλλει η προσέγγιση -όπως και εκείνη των διεθνών καθεστώτων- δεν ενδιαφέρεται άλλωστε για τις θεσμικές εξελίξεις. Οι οπαδοί των διεθνών καθεστώτων θα θεωρήσουν πράγματι ανούσιες όλες αυτές τις θεσμικές συζητήσεις για ένα σύστημα διαχείρισης της αλληλεξάρτησης και θα θεωρήσουν τις ενισχυμένες συνεργασίες συμβατές με τις θέσεις τους εφ' όσον θα ανακαλύψουν την επισημοποίηση της γέννησης μιας νέας νόρμας του συστήματος στην επιβεβαίωση των ενισχυμένων συνεργασιών. Θα θεωρήσουν τα αποτελέσματα της διαπραγμάτευσης συμβατά με τις απόψεις τους για τις μετεξελίξεις των διεθνών καθεστώτων χωρίς αλλαγές στις νόρμες ή με την προσθήκη συναφών νορμών, τους κανόνες και τις διαδικασίες λήψης των αποφάσεων οι οποίες ισχύουν σε αυτό. Η μονομέρεια στον γεωπολιτικό/ γεωοικονομικό προσανατολισμό με αναφορά στην διεύρυνση της Ε.Ε., οδηγεί τους οπαδούς της αλληλεξάρτησης και των Διεθνών Καθεστώτων σε αδιαφορία για την δημοκρατική νομιμοποίηση της Ένωσης και όσο επιβεβαιώνεται αυτή η 'μονομέρεια' του συστήματος τόσο θα οξύνεται το ζήτημα της δημοκρατικής νομιμοποίησης της ενοποιητικής διαδικασίας.

Οι νεορεπουμπλικάνοι

Οι νεορεπουμπλικάνοι, καθοδηγούμενοι από την *caritas Republicae*, θα θέσουν το ζήτημα των δικαιωμάτων των πολιτών

και την διαμόρφωση ενός συστήματος ισορροπίων που θα εξασφαλίζει αυτά τα δικαιώματα. Θα καταγγείλουν το γεγονός ότι η Χάρτα των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων δεν είναι νομικά δεσμευτική και θα θέσουν το ζήτημα της Δημοκρατίας στην κορυφή της δικής τους ημερήσιας διάταξης. Θα καταγγείλουν επίσης την επαναστάθμιση των ψήφων θεωρώντας ότι με την βαρύτητα η οποία αποδίδεται στο πληθυσμιακό κριτήριο, αυξάνεται η ανισορροπία του συστήματος συνολικά. Θα ζητήσουν το 2004 μία νέα ισορροπία των θεσμικών οργάνων, των κρατών μελών και των υποκρατικών οντοτήτων η οποία να καθοδηγείται από την 'ελευθερία ως μη κυριαρχία' και το θεσμικό της παράγωγο των ελέγχων και των ισορροπιών. Ενδεχομένως, θα στηρίξουν τις ενισχυμένες συνεργασίες καθώς θα διαβλέψουν περισσότερες πιθανότητες μερικότερου εκδημοκρατισμού του συστήματος.

Ο Schmitter πρότεινε τέσσερις εναλλακτικούς ιδεότυπους τους οποίους ονόμασε 'stato', 'consortio', 'condominio' και 'federatio'. Από αυτούς, εκείνος που πλησιάζει περισσότερο το προδιαγραφόμενο υπόδειγμα είναι εκείνος του *condominio*, το οποίο ο Schmitter θα διαβάσει στην νέα Συνθήκη και το οποίο θα θεωρήσει ότι η προδιαγραφόμενη δομή αντλεί την έμπνευσή της από τις opt-out διατάξεις του Μάαστριχτ. Θα θεωρήσει, ενδεχομένως δικαίως, ότι η διευκόλυνση των ενισχυμένων συνεργασιών με την νέα Συνθήκη επιβεβαιώνει τις προβλέψεις του για την απόκλιση μεταξύ της εδαφικής και της λειτουργικής συνεργασίας. Άλλα και όσοι ενα-

πομείναντες λειτουργιστές υπάρχουν θα δουν με θετικό μάτι τις διατάξεις για την διευκόλυνση των ενισχυμένων συνεργασιών καθώς θα 'διαβάσουν' σε αυτές την λειτουργία του μηχανισμού του τεχνικού 'αυτοκαθορισμού'. Θα διαπιστώσουν στις ενισχυμένες συνεργασίες στοιχεία της δικής τους λογικής κατά την οποία οι διεθνικές δομές θα πρέπει να ακολουθούν τις λειτουργίες για τις οποίες προρίζονται (*form follows function*), η 'κεντρική εξουσία' δεν αποτελεί αυτοσκοπό αλλά ούτε και απαιτείται, και η *ad hoc* δημιουργία διεθνικών δομών είναι καλλίτερη από τους μεγαλεπήβολους σχεδιασμούς ομοσπονδιακού τύπου. Η συμμετοχή σε αυτές τις συνεργασίες θα είναι ανάλογη με τις ανάγκες των συμμετέχοντων και δεν θα καθοδηγείται από ιδεολογικά και άλλα κίνητρα. Το πλαίσιο το οποίο οι λειτουργιστές θα θεωρήσουν ότι δημιουργείται είναι λιγότερο πολιτικοποιημένο και περισσότερο 'πρακτικό' στον προσανατολισμό του.

Οι ομοσπονδιστές

Οι ομοσπονδιστές θα έχουν να ελπίζουν στο ενδεχόμενο ενισχυμένης συνεργασίας ομοσπονδιακού τύπου εάν κάτι τέτοιο είναι εφικτό από τις διατάξεις της Συνθήκης, στην επιρροή της ΟΝΕ και της Εσωτερικής Αγοράς προς αυτήν την κατεύθυνση, και να ετοιμάζονται για την *battle finale* του 2004. Θα θεωρήσουν, μάλλον δικαίως, ότι η δημιουργία μιας ομοσπονδιακής Ευρώπης απομακρύνεται ως προοπτική λόγω της διεύρυνσης της Ένωσης και ότι οι ενισχυμέ-

8 ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ

νες συνεργασίες σημαίνουν αποδυνάμωση, μάλλον, παρά ενίσχυση του συστήματος. Παράδοξως, θα συνειδητοποιήσουν ότι η μόνη 'ανοικτή' επιλογή προς την κατεύθυνση της δημιουργίας μιας ομοσπονδίας στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναγκαστικά θα είναι μερική στην σύλληψή της, καθώς η συμμετοχή και των 27 κρατών σε αυτήν την προοπτική δεν προβλέπεται να είναι εφικτή. Θα επιχαίρουν, ενδεχομένως, διότι οι μεγάλες χώρες θα μπορούσαν να έχουν ενισχυθεί ακόμη περισσότερο και θα αναζητήσουν, αγωνιώδως, ομοσπονδιακής προοπτικής διατάξεις στην νέα συνθήκη. Θα χαιρετίσουν τις δειλές και εξαιρετικά προσεκτικές πρωτοβουλίες για την συνεργασία σε ζητήματα άμυνας καθώς θα διαπιστώσουν σε αυτές τον σπόρο ανάπτυξης μιας περιφερειακής αισθητης ασφάλειας η οποία οφείλεται στην *de facto* χαλάρωση του Ευρω-Αμερικανικού μετώπου μετά την πτώση του αντιπάλου δέους και η οποία πλησιάζει το σύστημα προς τις κατανομές αρμοδιοτήτων ομοσπονδιακού τύπου. Σε αντίστοιχο συμπέρασμα, της ενίσχυσης της συνοχής του συστήματος, θα καταλήξουν οι ομοσπονδιστές με την κοινοτικοποίηση της διαδικασίας της επιλογής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και το αυξημένο ρόλο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σε αυτήν την διαδικασία καθώς και την μερική αναβάθμιση του ρόλου του Προέδρου της Επιτροπής έστω και εάν οι σχετικές ρυθμίσεις δεν οδηγούν σε μείζονες ανακατανομές των αρμοδιοτήτων των θεσμικών οργάνων προς όφελος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ε.Κ.

ΟΙ ΚΟΝΣΤΡΟΥΚΤΙΒΙΣΤΕΣ

Οι κονστρουκτιβιστές, επίσης, θα επιχαίρουν με το 2004 εφ' όσον θα διαβλέψουν μια αλλαγή εστίασης από την πολιτική στην πολιτεία και τους όρους και τις συστατικές νόρμες διαμόρφωσής της καθώς και την επαναδιατύπωση της έννοιας της κυριαρχίας. Θα συζητούν εκτενώς τις διατάξεις για τις ενισχυμένες συνεργασίες και θα προσπαθήσουν να προσεγγίσουν τα όποια παραδείγματα εμφανισθούν ως μορφώματα τα οποία ακολουθούν την συμπερήληψη μιας νέας νόρμας του συστήματος και θα αναζητούν τις κοινωνικές νόρμες οι οποίες αντανακλούνται σε αυτές.

Ο νεολειτουργισμός ήταν η κυρίαρχη προσέγγιση ανάλυσης της ενοποιητικής διαδικασίας για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα. Η υπόθεση του Schmitter περί της φυσικής εντροπίας του συστήματος, εκτός εάν διαταραχθεί από απρόβλεπτες εξωγενείς συνθήκες, δεν επιβεβαιώνεται. Η μείζων αλλαγή της σύνθεσης της Ένωσης με την διεύρυνση, παρά το γεγονός ότι δεν μπορεί να θεωρηθεί ως απρόβλεπτη εξέλιξη, απέτυχε να ελκύσει το σύστημα προς ανώτερα επίπεδα ενοποίησης. Ούτε παρατηρήθηκε αύξηση της 'αμοιβαίας αποφασιστικότητας' να κινηθεί το σύστημα προς αυτήν την κατεύθυνση. Αντιθέτως οι διατάξεις της νέας Συνθήκης για την Άμυνα θα ελκύσουν το νεολειτουργικό ενδιαφέρον καθώς θα το θεωρήσουν μια δειλή, έστω, προσπάθεια οριοθέτησης της Ένωσης από το διεθνές της περιβάλλον σε αυτόν τον κρίσιμο χώρο πολιτικής. Θα θεωρήσουν, όμως,

ότι πρόκειται για μια αύξηση του επιπέδου της συνεργασίας, η οποία όμως δεν συνοδεύεται από αντίστοιχη αύξηση του βάθους της, καθώς οι κεντρικοί θεσμοί παραμένουν σε επικουρικό και περιθωριοποιημένο ρόλο. Με βάση το διάγραμμα του Schmitter θα θεωρήσουν την αμυντική συνεργασία ως κίνηση 'ανάπτυξης' αλλά και θα θεωρήσουν ότι πρόκειται για μια περίπτωση σταδιακής και μη αυτόματης διάχυσης προς τους χώρους της 'υψηλής πολιτικής', η οποία ξεκίνησε με την Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1993. Από την άλλη, θα θεωρήσουν ότι η νέα διεύρυνση θα έχει μεσοπρόθεσμα τουλάχιστον, αρνητικές επιπτώσεις στην εξέλιξη του συστήματος, καθώς οι νέες ηγετικές ομάδες στο σύστημα θα ευρίσκονται σε διαδικασία μάθησης αλλά είναι ενδεχόμενο να θεωρηθεί ότι οι ενισχυμένες συνεργασίες μπορεί να αποτελέσουν πεδίο εφαρμογής του μηχανισμού της διάχυσης, αν και οι νεολειτουργιστές είναι ολιστές στην σύλληψή τους και θα διαπιστώσουν ότι τίθενται οντολογικά ζητήματα.. Οι νεολειτουργιστές θα συζητήσουν -και πάλι- ότι ο μηχανισμός της λειτουργικής σύνδεσης δεν είναι αυτόματος και θα θεωρήσουν ότι η Δήλωση της Συνθήκης, η οποία αναφέρεται στην νέα Διακυβερνητική του 2004, αποτελεί εν δυνάμει στοιχείο 'διάχυσης'. Θα διαπιστώσουν, τέλος, ότι ο νεολειτουργισμός δεν διαθέτει τα απαραίτητα εννοιολογικά εργαλεία για να προσεγγίσει την διαδικασία αναθέωρησης των Συνθηκών *per se* και ότι η 'δύναμή' του τείνει να επικεντρώνεται στην ανάλυση μερικότερων εκδηλώσεων του συστήματος.

Οι νεοθεσμιστές

Οι νεοθεσμιστές θα αναζητήσουν τις θεσμικές εξαρτήσεις του συστήματος και τις λύσεις για την πολιτική του εξέλιξη στα συμφέροντα των θεσμών. Θα συμφωνήσουν ότι η 'εξάρτηση από το μονοπάτι' (path dependency) της Εσωτερικής Αγοράς και της ONE και του rationale τους, εξηγούν ικανοποιητικά το αποτέλεσμα της διαπραγμάτευσης, καθώς θα διαπιστώσουν ότι οποιαδήποτε απόκλιση 'από το μονοπάτι' μπορεί να είναι ιδιαίτερως αργή και σταδιακή με έμφαση στην σχετική εξασφάλιση της διατήρησης των υφισταμένων ισορροπιών. Εκείνοι, οι οποίοι υποστηρίζουν την πρόσγγιση της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης θα συνειδητοποιήσουν ότι, ενώ η πρόσγγιση τους περιγράφει με εύληπτο τρόπο τα χαρακτηριστικά του Ευρωπαϊκού Συστήματος

Συνεργασίας, εν τούτοις είναι αρκούντως χαλαρή στις υποθέσεις της ώστε να μην διαθέτει αξιόλογα αναλυτικά εργαλεία ικανά να προσεγγίσουν την διαδικασία της αναθεώρησης των Συνθηκών.

'Όλοι, πάντως, ανεξαρτήτως οπτικής γωνίας θα καταγγείλουν το γεγονός, ότι ακόμη δεν είναι γνωστή η ειδική πλειοψηφία στην Ένωση των 27 μελών και σχεδόν όλοι θα είναι δυσαρεστημένοι με τις εξελίξεις στη Νίκαια. 'Όλοι θα συμφωνήσουν, επίσης, ότι η ομοσπονδιακή προοπτική στην Ε.Ε των 27 μελών αποτελεί μια εξαιρετικά δυσοίωνη προοπτική.

Η Νίκαια στην πράξη

Η διακυβερνητική διάσκεψη η οποία ξεκίνησε στις 14/2/2000 διεξήχθη μέσω εννέα συναντήσεων των Υπουργών Εξωτερικών και δεκαεννέα επισήμων συναντήσεων της Προπαρασκευαστικής Ομάδας, τριών ανεπισήμων συναντήσεων και τεσσάρων Υπουργικών κονκλαβίων.

Από όλες τις διατάξεις της

Όλοι, πάντως, ανεξαρτήτως οπτικής γωνίας θα καταγγείλουν το γεγονός, ότι ακόμη δεν είναι γνωστή η ειδική πλειοψηφία στην Ένωση των 27 μελών και σχεδόν όλοι θα είναι δυσαρεστημένοι με τις εξελίξεις στη Νίκαια. 'Όλοι θα συμφωνήσουν, επίσης, ότι η ομοσπονδιακή προοπτική στην Ε.Ε των 27 μελών αποτελεί μια εξαιρετικά δυσοίωνη προοπτική.

δεν θα κινούνται από κοινού. Η διάθεση του συστήματος θα είναι στοχαστική και μη γραμμική ενώ το σύστημα θα εμφανίζει μεγάλες αντινομίες και η εξέλιξη του δεν θα εξαρτάται από σταθερούς παράγοντες. Μια πρώτη αντίδραση σε αυτή την προοπτική δεν μπορεί να διαφέρει από εκείνη στο Άμστερνταμ, δηλαδή ότι πρόκειται για μια κατάσταση η οποία υπάρχει ούτας ή άλλως, ότι υπάρχουν σειρές σχετικών παραδειγμάτων, και η μόνη διαφορά με την Νίκαια είναι ότι αυτές οι συνεργασίες διευκολύνονται. Με δεδομένες τις διαφορές στα επίπεδα της οικονομικής και πολιτικής ανάπτυξης μεταξύ των '15' και '12', την αναμενόμενη αύξηση των αντιθέσεων και της διαφοροποίησης του συστήματος στα πλαίσια της διευρυμένης Ένωσης των '27' μελών, η διευκόλυνση των ενισχυμένων συνεργασιών με την νέα Συνθήκη της Νίκαιας αποτελεί μια

'λογική' εξέλιξη. Βεβαίως παραμένει ανοικτό το ερώτημα, εάν αυτές οι συνεργασίες πρόκειται να υλοποιηθούν δεδομένων των δυσκολιών οι οποίες αναμένονται με την ειδική πλειοψηφία. Μια απάντηση σε αυτή την παρατήρηση μπορεί να είναι ότι οι σχετικές αποφάσεις θα ληφθούν πριν την διεύρυνση προς τις χώρες ΚΑΕ. Ανοικτό παραμένει το ερώτημα, εάν το σύστημα των ενισχυμένων συνεργασιών θα είναι της μορφής των πολλαπλών ταχυτήτων- η αισιόδοξη άποψη-ή της μεταβλητής γεωμετρίας-η απαισιόδοξη άποψη.

10 ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ

Εν πάση περιπτώσει, οι ουσιαστικές αλλαγές της Νίκαιας στο κεφάλαιο αυτό είναι δύο: α) περιορίζεται η απαίτηση του Άμστερνταμ για την ανάληψη σχετικών πρωτοβουλιών από την πλειοψηφία των κρατών μελών σε οκτώ κράτη μέλη και β) καταργείται η δυνατότητα του 'emergency break' δηλαδή η δυνατότητα διαφωνούντος (ων) κράτους μέλους να σταματήσει μια τέτοια απόφαση και να ζητήσει την παραπομπή του ζητήματος στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, μετά από απόφαση του Συμβουλίου με ειδική πλειοψηφία, και την λήψη απόφασης από αυτό με ομοφωνία. Πρέπει να σημειωθεί, ότι οι σχετικές ρυθμίσεις διαφέρουν ανά Πυλώνα και ότι η δυνατότητα ενισχυμένων συνεργασιών ισχύει και στους τρεις Πυλώνες. Τέλος, ενώ δεν υπάρχει περιορισμός σε χώρους πολιτικής, εν τούτοις, απαγορεύεται ρητά στην περίπτωση της άμυνας.

Η στάθμιση των ψήφων στο Συμβούλιο των Υπουργών ήταν το μείζον ζήτημα της διαπραγμάτευσης, το οποίο μαζί με την σύνθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και τον αριθμό των εδρών στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συνιστούσαν ένα ενιαίο, κύ-

ριο, διαπραγμάτευτικό πακέτο το οποίο συνοπτικά αναφερόταν ως τα 'υπόλοιπα του Άμστερνταμ'. Δηλαδή, εκείνα τα ζητήματα για τα οποία έπρεπε οι αποφάσεις να έχουν ληφθεί κατά την Δ.Δ. του 1996, αλλά δεν κατέστη εφικτό. Όπως τέθηκε το ζήτημα

χουν από δύο επιτρόπους σε σύνολο 20 και οι μικρές από ένα. Στην διευρυμένη Ένωση των 27 κρατών μελών θεωρήθηκε ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει αποτελεσματικά με 33 μέλη.

Μετά από ατέρμονες συζητήσεις στην Νίκαια αλλά και κατά την διάρκεια της ΔΔ 2000, ανασταθμίσθηκαν οι ψήφοι στο Συμβούλιο με δραστική αύξηση των ψήφων των μεγαλυτέρων κρατών, δημιουργώντας ένα σύστημα το οποίο από την άποψη της διαφάνειας και την πρόσληψή του από τους πολίτες της Ένωσης είναι εξαιρετικά προβληματικό. Οι αποφάσεις στο Συμβούλιο θα λαμβάνονται, μετά την επικύρωση της νέας Συνθήκης, με βάση τρείς άξονες:

1 □ δική πλειοψηφία η οποία ορίσθηκε στους 169 ψήφους σε σύνολο 237 στην Ε.Ε των 15 και η οποία θα αναπροσαρμόζεται με κάθε

στην διαπραγμάτευση, οι χώρες οι οποίες χάνουν την δεύτερη θέση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή έπρεπε να αποζημιωθούν με περισσότερους ψήφους στο Συμβούλιο των Υπουργών. Υπενθυμίζω, ότι στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή με το ισχύον σύστημα (το νέο θα ισχύει από το 2005) οι μεγάλες πληθυσμιακά χώρες έ-

επιπλέον μέλος της Ε.Ε. έως ότου φθάσει έναν αριθμό μεταξύ 253 και 258 (!) στην Ε.Ε. των 27 μελών. Δεν υπήρξε συμφωνία στην Νίκαια για την ειδική πλειοψηφία στην Ε.Ε των 27, μελών κάτι το οποίο ουδόλως συμβάλλει στην αξιοπιστία της Ένωσης, θίγει την Γαλλική Προεδρία η οποία, ειρήσθω εν παρόδω, εξήλ-

ΠΙΝΑΚΑΣ 1					
	Πληθυσμός	% 15 κράτη	% 27 κράτη	Ψήφοι σήμερα	Ψήφοι 27 κράτη
Γερμανία	82.038	21,86	17,05	10	29
Ηνωμ. Βασίλειο	59.247	15,79	12,31	10	29
Γαλλία	58.966	15,71	12,25	10	29
Ιταλία	57.612	15,35	11,97	10	29
Ισπανία	39.394	10,50	8,19	8	27
Πολωνία	38.667		8,04		27
Ρουμανία	22.489		4,67		14
Ολλανδία	15.760	4,20	3,28	5	13
Ελλάδα	10.533	2,81	2,19	5	12
Δημοκρατία Τσεχίας	10.290		2,14		12
Βέλγιο	10.213	2,72	2,12	5	12
Ουγγαρία	10.092		2,10		12
Πορτογαλία	9.980	2,66	2,07	5	12
Σουηδία	8.854	2,36	1,84	4	10
Βουλγαρία	8.230		1,71		10
Αυστρία	8.082	2,15	1,68	4	10
Σλοβακία	5.393		1,12		7
Δανία	5.313	1,42	1,10	3	7
Φινλανδία	5.160	1,37	1,07	3	7
Ιρλανδία	3.744	1,00	0,78	3	7
Λιθουανία	3.701		0,77		7
Λεττονία	2.439		0,51		4
Σλοβενία	1.978		0,41		4
Εσθονία	1.446		0,30		4
Κύπρος	752		0,16		4
Λουξεμβούργο	429	0,11	0,09	2	4
Μάλτα	379		0,08		3
ΣΥΝΟΛΟ	481.181	100,00	100,00	87	345

θε της Προεδρίας της βαθύτατα τραυματισμένη, αλλά και δεν περιποιεί ουδεμία τιμή στην αξιοποίησία της ενοποιητικής διαδικασίας.

2 Οι αποφάσεις του Συμβουλίου για να ληφθούν πρέπει επίσης να σέβονται το κατώφλι της ειδικής πλειοψηφίας με την έννοια ότι ο περιορισμός απαιτεί την πλειοψηφία των κρατών μελών δηλαδή οκτώ κράτη μέλη στην ΕΕ των 15 και δεκατέσσερα κράτη μέλη στην Ε.Ε. των 27. Εντύπωση πάντως προκαλεί το ιδιαιτέρως υψηλό κατώφλι της ειδικής πλειοψηφίας το οποίο είναι περίπου 75% - μετά από απαίτηση της Γερμανίας- και το οποίο δυσχεραίνει μάλλον παρά διευκολύνει την λήψη των αποφάσεων στον Πρώτο Πυλώνα. Εδώ όμως πρέπει να υπενθυμίσω ότι στο προσωρινό κείμενο της Συνθήκης της Νίκαιας όπως αυτό διανεμήθηκε από την Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου, υπάρχει αναντιστοιχία μεταξύ της αριθμητικής έκφρασης της ειδικής πλειοψηφίας στην ΕΕ των 27 μελών και της Δήλωσης για το ίδιο θέμα

η οποία συμπεριελήφθη στην Τελική Πράξη της Συνόδου κατόπιν εμμονής του Βελγίου. Πιο συγκεκριμένα, η ειδική πλειοψηφία

όπως ορίζεται στην Συνθήκη για την ΕΕ 27 είναι 258 ψήφοι από 14 χώρες σε σύνολο 345 ή σε ποσοστό 74,67 %. Όμως, στην προαναφερθείσα δήλωση το ανώτατο κατώφλι της ειδικής πλειοψηφίας στην ΕΕ των 27 μελών δίδεται σε ποσοστό 73,4%.

δεχθούμε ως ειδική πλειοψηφία το ποσοστό που αναφέρεται στην Τελική Πράξη της Συνόδου ήτοι 253 /345 ή 73,4%². Έστω και έτσι, με βάση την αναστάθμιση των ψήφων φαίνεται ότι η κρυφή ημερήσια διάταξη της Συνόδου ήταν η απαίτηση όχι μόνον της μη περιθωριοποίησης των μεγάλων χωρών αλλά και η ανάδειξή τους σε αποφασιστικούς παράγοντες του Ευρωπαϊκού Συστήματος Συνεργασίας. Κάτι τέτοιο δεν θα πρέπει να ερμηνεύεθεί αναγκαστικά αρνητικά. Οι διαφορές στο επίπεδο της πολιτικής και οικονομικής ανάπτυξης μεταξύ των 15 και της συντριπτικής πλειοψηφίας των νέων χωρών είναι πάρα πολύ μεγάλες.

Οι ίδιες παρατηρήσεις ισχύουν grosso modo για τον τρίτο απαιτούμενο όρο για τη λήψη απόφασης ότι δηλαδή,

3 οι αποφάσεις πρέπει να ικανοποιούν ένα πληθυσμιακό κατώ-

φλι του 62% το οποίο είναι αρκετά υψηλό ώστε να μην ικανοποιείται εύκολα με συνδυασμούς μικρών και μεγάλων χωρών καθώς πρέπει να συμπεριλαμβάνουν δύο μεγάλες χώρες τουλάχιστον και 12 μεσαίες και μικρές χώρες για να εξευρεθεί το απαραίτητο 62% του συνολικού πληθυσμού στην ΕΕ των 27. Δίνεται επίσης

ΠΙΝΑΚΑΣ 2						
A	B	Γ	Δ	Ε	Z	H
Γερμανία	82.038	17,05	99	99	828.667	828.667
Ηνωμ.Βασίλειο	59.247	12,31	87	72	822.875	681.000
Γαλλία	58.966	12,25	87	72	818.972	677.770
Ιταλία	57.612	11,97	87	72	800.167	662.207
Ισπανία	39.394	8,19	64	50	787.880	615.531
Πολωνία	38.667	8,04	64	50	773.340	604.172
Ρουμανία	22.489	4,67	44	33	681.485	511.114
Ολλανδία	15.760	3,28	31	25	630.400	508.387
Ελλάδα	10.533	2,19	25	22	478.773	421.320
Δημοκρατία Τσεχίας	10.290	2,14	25	20	514.500	411.600
Βέλγιο	10.213	2,12	25	22	464.227	408.520
Ουγγαρία	10.092	2,1	25	20	504.600	403.680
Πορτογαλία	9.980	2,07	25	22	453.636	399.200
Σουηδία	8.854	1,84	22	18	491.889	402.455
Βουλγαρία	8.230	1,71	21	17	484.118	391.905
Αυστρία	8.082	1,68	21	17	475.412	384.857
Σλοβακία	5.393	1,12	16	13	414.846	337.063
Δανία	5.313	1,1	16	13	408.692	332.063
Φινλανδία	5.160	1,07	16	13	396.923	322.500
Ιρλανδία	3.744	0,78	15	12	312.000	249.600
Λιθουανία	3.701	0,77	15	12	308.417	246.733
Λεττονία	2.439	0,51	10	8	304.875	243.900
Σλοβενία	1.978	0,41	9	7	282.571	219.778
Εσθονία	1.446	0,3	7	6	241.000	206.571
Κύπρος	752	0,16	6	6	125.333	125.333
Λουξεμβούργο	429	0,09	6	6	71.500	71.500
Μάλτα	379	0,08	6	5	75.800	63.167
ΣΥΝΟΛΟ (27)	481.181	100,00	874	732	657.351	550.550

A: κράτη-μέλη, B: πληθυσμός (000), Γ: % στο σύνολο της Ε.Ε., Δ: έδρες με το σημερινό σύστημα, Ε: έδρες (νέα Συνθήκη), Ζ: κάτοικοι ανά βουλευτή (νέα Συνθήκη), H: κάτοικοι ανά βουλευτή (σήμερα).

12 ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ

η δυνατότητα στα κράτη μέλη να ζητούν να επιβεβαιώνεται ότι οι αποφάσεις του Συμβουλίου υπακούουν σε αυτό το κριτήριο. Δεν πρόκειται για ένα σύστημα διπλής πλειοψηφίας αλλά απλώς αναφέρεται ρητά ο πληθυσμιακός όρος όπως ίσχυε μέχρι σήμερα χωρίς να αναφέρεται ρητώς. Η μόνη διαφορά με το ισχύον σύστημα είναι ότι ο πληθυσμιακός όρος είναι μεγαλύτερος και ουσιαστικός, εφ' όσον αποτελεί προαπαιτούμενο για τις πράξεις του Συμβουλίου.

Σε σχέση με το ισχύον σύστημα στην ΕΕ –15, οι μεγάλες χώρες αυξάνουν την επιρροή τους καθώς ο λόγος των μεταξύ τους ψήφων αυξάνεται υπέρ των μεγάλων χωρών και της Ισπανίας. Για παράδειγμα, η Ελλάδα με το ισχύον σύστημα έχει 5 ψήφους στο Συμβούλιο και η Γερμανία 10 δηλαδή 1 προς 2 ή 0,5. Η νέα αναλογία είναι 12/29 δηλαδή 0,4 με αποτέλεσμα την σχετική ισχυροποίηση της Γερμανίας και την σχετική αποδυνάμωση της Ελλάδας. Αντιθέτως ο λόγος της Ισπανίας προς την Γερμανία είναι 8/10 στο ισχύον σύστημα ή 0,8 και γίνεται 27/29 ή 0,93 με αποτέλεσμα την σχετική ενδυνάμωση της Ισπανίας σε σχέση με την Γερμανία αλλά και την ουσιαστική ενδυνάμωση της Ισπανίας σε σχέση με την Ελλάδα. Τα ίδια περίπου ισχύουν για όλες τις μεγάλες πληθυσμιακά χώρες (Η.Β, Γαλλία, Ιταλία, Γερμανία και Ισπανία) σε σχέση με τις υπόλοιπες έστω και εάν το κόστος αυτής της προσέγγισης είναι οι ψήφοι της Πολωνίας. Όπως και στο ενδιάμεσο σύστημα του Πίνακα 1 ένας μικρός αριθμός κρατών μπορεί να σταματήσει τις μη επιθυμητές προτά-

σεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αλλά αυτό είναι αληθές για το σύστημα λήψης αποφάσεων από καταβολής του. Στην περίπτωση της Ένωσης των 27 μελών αρκούν τέσσερις χώρες – τρεις με 29 ψήφους συν την Μάλτα εάν η ειδική πλειοψηφία είναι 258 / 345 ή τρεις με 29 ψήφους συν μια χώρα με πάνω από 5 (πέντε) ψήφους εάν η ειδική πλειοψηφία είναι 253/345 - που εκπροσωπούν το 30% περίπου του συνολικού πληθυσμού της Ένωσης για να σταματήσουν μια απόφαση. Ανοικτό όμως παραμένει το ζήτημα εάν τελικώς τρεις μεγάλες χώρες είναι αρκετές για να σταματήσουν μια πρόταση. Με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 1 είναι ενδεχόμενο οι τρεις μεγαλύτερες πληθυσμιακά χώρες (Γερμανία, Ήνωμένο Βασίλειο, Γαλλία) να συγκεντρώνουν περισσότερο από το 48% του συνόλου του πληθυσμού, ώστε να είναι σε θέση να σταματούν μια απόφαση. Σε αυτή την περίπτωση, τα στοιχεία με βάση τα οποία υπολογίζεται ο πληθυσμός της Ένωσης αποκτούν σημαντική πολιτική σημασία.

Γενικότερα μιλώντας φαίνεται ότι σε βασικές γραμμές οι ισορροπίες του συστήματος λήψης των αποφάσεων μεταξύ των υπαρχόντων μελών διαφοροποιούνται μεν αλλά όχι δραστικά. Η διαφοροποίηση, για παράδειγμα, της σχετικής βαρύτητας της συμμετοχής της Ελλάδας στην λήψη αποφάσεων σε σχέση με την Γερμανία, μοιάζει ένα μάλλον αποδεκτό τίμημα για την απώλεια από την Γερμανία του δευτέρου επιτρόπου της. Πάντως, σωρευτικά τα τρία προαπαιτούμενα στοιχεία για την λήψη των αποφάσεων με ειδική

πλειοψηφία, διευκολύνουν την εμφάνιση αναστελλουσών μειοψηφιών και προσδίδουν στο σύστημα πιο έντονα διακυβερνητικά χαρακτηριστικά. Τέλος, η επιλογή του συστήματος αυτού και όχι κάποιου από τα εναλλακτικά συστήματα τα οποία συζητήθηκαν στην Διάσκεψη σχετίζεται αμέσως με το ζήτημα της 'Θολής' πολιτειακής ταυτότητας της Ένωσης. Δεδομένης της φυσιογνωμίας της 'Ένωσης ως 'ημιτελούς κατοικίας' η επιλογή αυτού του συστήματος ήταν αναγκαστική.

'Ο,τι δεν έδωσε η Γαλλία στο Συμβούλιο το 'έχασε' στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, όπου οι έδρες καθορίστηκαν σε 732 στην Ε.Ε. των 27 μελών , 32 παραπάνω από το όριο το οποίο είχε θέσει η Συνθήκη του Άμστερνταμ. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2 η Γερμανία κράτησε τον ίδιο αριθμό εδρών όπως και στην ισχύουσα κατανομή (99), ενώ όλες οι άλλες μεγάλες χώρες έχασαν από δεκαπέντε έδρες και η Ισπανία δεκατέσσερις. Όλα τα τρέχοντα μέλη της Ένωσης έχασαν έδρες με την εξαίρεση της Γερμανίας και του Λουξεμβούργου. Στην ΕΕ των 27 μελών το 1/7 περίπου του συνόλου των μελών του ΕΚ, θα προέρχεται από την Γερμανία με ότι αυτό συνεπάγεται κυρίως στα ζητήματα στα οποία το ΕΚ έχει πραγματικές εξουσίες. Δεν είναι βεβαίως διόλου τυχαίο ότι τα θέματα του Ανταγωνισμού και των Κρατικών Βοηθειών, της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και της ΟΝΕ, για τα οποία ισχύει ήδη η ειδική πλειοψηφία, παραμένουν εκτός του πεδίου της συναπόφασης. Οι χαμένοι στο νέο σύστημα είναι η Ουγγαρία και η Τσεχία οι οποίες

Θα διαθέτουν λιγότερες έδρες από χώρες με τον ίδιο πληθυσμό με αυτές όπως φαίνεται στον Πίνακα 2. Το σύστημα αποτελεί πολιτική λύση ως μέρος του συνολικού πακέτου της διαπραγμάτευσης και δεν καθοδηγείται από κανενάς είδους αρχή.

Σε ότι αφορά στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, από την 1/1/2005 θα αποτελείται από έναν επίτροπο ανά κράτος μέλος μέχρι την συμπλήρωση των 27 μελών. Εάν η Ένωση αποκτήσει περισσότερα από 27 μέλη θα ισχύει ένα σύστημα εκ περιτροπής το οποίο όμως ακόμη δεν έχει διευκρινισθεί.

Αναβαθμίζεται υπό προϋποθέσεις ο ρόλος του Προέδρου της Επιτροπής, ο οποίος θα μπορεί να ζητά την παραίτηση μεμονωμένων μελών με την σύμφωνη γνώμη των υπολοίπων μελών της. Αλλάζει ο τρόπος διορισμού της και εισάγεται ένα νέο σύστημα τριών σταδίων με ενισχυμένη συμμετοχή του ΕΚ και λήψη απόφασης με ειδική πλειοψηφία από το Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων με τη σύνθεση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.

Αυξήθηκαν οι χώροι πολιτικής οι οποίοι διέπονται από την ειδική πλειοψηφία κατά τριάντα πέντε. Παρέμειναν όμως στην ομοφωνία οι χώροι του περιβάλλοντος, της έμμεσης φορολογίας και της κοινωνικής πολιτικής αλλά και των Διαρθρωτικών Ταμείων μέχρι το 2007 (ύστερα από απαίτηση της Ισπανίας) δηλαδή μέχρι τη διαμόρφωση του νέου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης της περιόδου 2007-2013. Αυξήθηκαν επίσης οι χώροι πολιτικής οι οποίοι διέπονται από την Συναπόφαση κατά ένδεκα αλλά και η ONE και η ΚΑΠ και η Διαρ-

θρωτική Πολιτική παραμένουν εκτός Συναπόφασης.

Σε διαφορετική διαδικασία δηλαδή εκτός της διακυβερνητικής διάσκεψης υιοθετήθηκε η Χάρτα των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων η οποία όμως δεν διαθέτει νομική ισχύ καθώς οι προσπάθειες διαφόρων κρατών μελών και των θεσμικών οργάνων έπεσαν στο κενό καθώς προσέκρουσαν στην άρνηση διαφόρων χωρών οι οποίες αντιδρούσαν για συμβολικούς μάλλον λόγους στην ένταξη της Χάρτας στην Συνθήκη. Μια τελευταία προσπάθεια του ΕΚ να ενταχθεί η Χάρτα στο άρθρο 6(2) υποστηρίχθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και εννέα κράτη μέλη αλλά προσέκρουσε στην αντίθεση της Προεδρίας και της Βρετανίας ανάμεσα σε άλλους. Εν πάσῃ περιπτώσει όπως αναφέρθηκε παραπάνω το ζήτημα της Χάρτας θα απασχολήσει την νέα διακυβερνητική διάσκεψη του 2004.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποκτά δικαίωμα πρωτοβουλίας μόνον για την εφαρμογή του άρθρου 7 ΣΑΜ, το οποίο αναφέρεται στην περίπτωση λήψης μέτρων σε περίπτωση σοβαρής παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε ένα κράτος μέλος. Στο άρθρο 191 εισάγεται πρόβλεψη για τη χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, η οποία θα καθορίζεται με την διαδικασία της συναπόφασης. Η κοινή εμπορική πολιτική διευρύνεται ή καλλίτερα προσαρμόζεται, με πολλούς περιορισμούς, στις διεθνείς απαιτήσεις και συμπεριλαμβάνει υπηρεσίες και πνευματικά δικαιώματα. Αρκετά σημαντική υπήρξε η εξέλιξη στο χώρο της ΚΕΠΠΑ με την εισαγωγή στην

Συνθήκη διατάξεων σχετικών με την Δύναμη Ταχείας Επέμβασης, την δημιουργία της Μόνιμης Επιτροπής Πολιτικής και Ασφαλείας η οποία μετά από σχετική εξουσιοδότηση του Συμβουλίου θα αναλαμβάνει την διαχείριση των κρίσεων οι οποίες δεν μπορεί να είναι τίποτε άλλο εκτός από ανθρωπιστικές δράσεις, ή δράσεις για την διατήρηση της ειρήνης σε συνθήκες κρίσεων. Οι σχετικές αποφάσεις σύμφωνα με σχετική δήλωση η οποία συμπεριλαμβάνεται στην Συνθήκη θα ληφθούν εντός του 2001. Τέλος, η νέα Συνθήκη περιλαμβάνει διατάξεις για την αναδιοργάνωση του ΔΕΚ και του Πρωτοδικείου σύμφωνα με τις προτάσεις τους οι οποίες συζητήθηκαν στην Διάσκεψη αλλά και σχετικά υπομνήματα των κρατών μελών, δίνεται η δυνατότητα στο ΕΚ να ζητά την γνώμη του ΔΕΚ όπως το Συμβούλιο και η Επιτροπή, θεσμοθετείται η Eurojust ένα μόρφωμα εθνικών διωκτικών αρχών για την διερεύνηση εγκλημάτων – το οποίο δεν πρέπει να συγχέεται με την Europol- και τίθεται δύριο μελών (350) στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών.

Όπως είπαμε στην αρχή, τα σημαντικά Συνταγματικά ζητήματα παραπέμφθηκαν στην επόμενη Διακυβερνητική Διάσκεψη του 2004. Σε αντίθεση με την Συνθήκη του Άμστερνταμ, η οποία ήταν εν πολλοίς μια αδιάφορη Συνθήκη, η Συνθήκη της Νίκαιας φαίνεται ότι μπορεί να έχει σημαντικές αποσταθεροποιητικές επιπτώσεις στην συνοχή του συστήματος καθώς είναι πολύ πιθανό να οδηγήσει σε συγκρούσεις μικρών και μεγάλων χωρών με τις αλλαγές τις οποίες

14 ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ

επέφερε στην λήψη των αποφάσεων. Επιπλέον, η νέα Συνθήκη μπορεί να τρομάξει τα υπό ένταξη μέλη, τα οποία θα συνειδητοποιήσουν ότι η Ένωση μετά την Νίκαια είναι διαφορετική από εκείνη στην οποία υπέβαλλαν αίτηση ένταξης. Τέλος, σε μια σειρά χώρες όπως στο Βέλγιο, την Δανία και την Ιρλανδία ακούγονται ήδη φωνές για την μη επικύρωση της με τα αντίθετα προς την νέα Συνθήκη επιχειρήματα να επικεντρώνονται στη λήψη των αποφάσεων και την Χάρτα των Δικαιωμάτων. Πράγματι, στην ήπειρο των επαναστάσεων και των κοινωνικών αγώνων για τα δικαιώματα του Ανθρώπου η άρνηση των Κυβερνήσεων να συμπεριλάβουν τη Χάρτα στις Συνθήκες μοιάζει με κακόγουστο αστείο.

Γράφοντας ο O'Neill για την θεωρία της ενοποίησης παρατηρεί, ότι 'η έννοια της ενοποίησης γίνεται αντικείμενο επικρίσεων και το αποτέλεσμά της είναι αβέβαιο'³. Τα διακυβερνητικά και τα υπερεθνικά συμφέροντα του αρχικού συμβιβασμού συγκρούονται, και οι κυβερνήσεις διατηρούν τον έλεγχο προς το παρόν. 'Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Συνεργασίας, το οποίο σχεδιάστηκε για να ελέγχει τον εθνικισμό, να 'ηρεμήσει' τις περιφερειακές αντιπαραθέσεις και να ξανακτίσει την υποδομή της Ευρώπης μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, μετασχηματίσθηκε σταδιακά σε μια Πολιτεία'⁴. Τα ζητήματα σχετικά με τα όρια της πολιτικής, τα οποία έθεσαν οι κλασικές θεωρίες της ενοποίησης, παραμένουν άλυτα. Κατά πόσον δηλαδή οι διεθνικές διαδράσεις βοηθούν στην μετατόπιση της

πολιτικής νομιμοφροσύνης, διαφοροποιούν την συμπεριφορά και τις αξίες των δρώντων, και καταλήγουν στον μαρασμό του εθνικού κράτους. Ή εάν αυτές οι διαδικασίες δεν είναι τίποτε άλλο από παραδοσιακές διακρατικές διαπραγματεύσεις σε ένα εξαιρετικά απαιτητικό παγκόσμιο περιβάλλον. Αυτή είναι τελικά όλη η συζήτηση η οποία στις μέρες μας σημειώνει μια καταπληκτική άνθηση. Παρά το πλήθος των προσεγγίσεων και τον πλούτο της βιβλιογραφίας, ένα μέρος της οποίας προσπάθησα εν συντομίᾳ να αναπαράγω σήμερα, οι οριστικές απαντήσεις δεν έχουν ακόμη δοθεί. Ο, τιδήποτε ξεκίνησε σαν μια απλή Τελωνειακή Ένωση είναι τώρα ένα σύστημα πολυεπίπεδης διακυβέρνησης το οποίο επηρεάζει την καθημερινή ζωή όλων μας. Από την μια μεριά, το Βεστφαλιανό σύστημα φαίνεται να 'βουλιάζει στην ήπειρο που το δημιούργησε'⁵, αλλά από την άλλη οι κυβερνήσεις φαίνεται ότι έχουν την θεσμική αρχιτεκτονική που τους ταιριάζει: μοίρασμα της εξουσίας και συγκέντρωση της κυριαρχίας (pooling of sovereignty) για την ικανοποίηση κοινά συμφωνημένων στόχων, διατήρηση του ελέγχου και της 'ταχύτητας εξέλιξης' του συστήματος. Η εικόνα της ημιτελούς κατοικίας, που μας έδωσε ο Forsyth περίπου είκοσι χρόνια πριν, εξακολούθει να είναι μαζί μας και σήμερα μετά την νέα Συνθήκη της Νίκαιας. Η περίεργη θεσμική αρχιτεκτονική της Ε.Ε., την οποία είναι πιο εύκολο να περιγράψουμε παρά να εξηγήσουμε, ευρίσκεται κάπου μεταξύ μιας Δημοκρατίας / Πολιτείας και ενός Διεθνούς Καθεστώτος.

Ίσως, η συζήτηση για την 'νέα διακυβέρνηση' να αποτελεί μια διέξοδο. Ίσως να μην είναι τίποτε από όλα αυτά και να είναι απλώς (;) το συλλογικό υποσυνέδητο των παλαιών μητροπολιτικών δυνάμεων που καθοδηγεί το Ευρωπαϊκό Σύστημα Συνεργασίας, που όπως έλεγε ο Μάρκ, κάπου στην *Grundrisse*, προσπαθούν να γίνουν πάλι αυτό που κάποτε ήταν. Ή όπως πολύ εύληπτα θέτει το ζήτημα ο O'Neill, 'η μοίρα των εξηγήσεων της ενοποίησης μοιάζει με την ιστορία του *Fliegende Hollander* του Wagner, μια επική εκστρατεία χωρίς τελικό προορισμό⁶'.

Έχοντας πει όλα αυτά, μου φαίνεται σωστό να τελειώσω το τωρινό μου ταξίδι στο ακανόνιστο σύμπαν της Ευρωπαϊκής Πολιτικής, παρατηρώντας ότι έχουμε να μάθουμε πολλά ακούγοντας και την άλλη πλευρά. Είναι το μήνυμα που αποτυπώνεται στην αρχή αυτού του βιβλίου: *Audi Alteram Partem*. Όσο για τα συμπεράσματα, αυτά είναι δικά μου οποιαδήποτε και εάν είναι η αξία τους.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1 Συνθήκη της Νίκαιας, Προσωρινό κείμενο, SN 533/00 Παράρτημα 4, σ. 83
- 2 Συζήτηση με τον Π.Κ.Ιωακειμίδη εκπρόσωπο της Ελλάδας στην Διακυβερνητική Διάσκεψη, 19/12/2000.
- 3 O'Neill,M 'Theorising the European Union.Towards a Post – Foundational Discourse' *Current Politics and Economics of Europe*,9, 2, 2000, σ.121-145, σ.122.
- 4 ο.π. σ. 123.
- 5 Caporaso,J 'Regional Integration Theory. Understanding our Past and Anticipating our Future' στο Sandholtz,W & Sweet-Stone,A (eds) 'European Integration and Supranational Governance' Oxford University Press, 1998.
- 6 O'Neill 'Theorising...' ο.π. σ. 138.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ

Μια παρουσίαση της Συνθήκης της Νίκαιας

της Γεωργίας Αστρακά¹ και του Πέτρου Γκάτζιου²

Ξεφυλλίζοντας κανείς τη νέα Συνθήκη³, διαπιστώνει ότι, όπως ορίζεται και στο Προσίμιο της, έγινε προκειμένου να πραγματοποιηθούν οι απαραίτητες θεσμικές προσαρμογές για τη διεύρυνση της ΕΕ. Γι' αυτό, εκτός από τις αλλαγές που υπάρχουν στο κύριο μέρος της Συνθήκης, προβλέφθηκαν, σε ξεχωριστό Πρωτόκολλο για την Διεύρυνση, και εκείνες οι αλλαγές στα θεσμικά όργανα που θα ισχύουν από 1ης Ιανουαρίου 2004 και 2005 και μέχρι τα κράτη μέλη της ΕΕ να φτάσουν τα 27.

Τα κύρια σημεία που απασχόλησαν τη ΔΔ και τα αποτελέσματα των διαπραγματεύσεων γι' αυτά είναι τα εξής:

1. ΣΤΑΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΨΗΦΩΝ ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Η επαναστάθμιση των ψήφων στο Συμβούλιο για τα υφιστάμενα κράτη μέλη της ΕΕ όσο και ο καθορισμός των ψήφων των υποψηφίων μελών υπήρξε ο διακριτικός στόχος της ΔΔ., για το λόγο πως αναφερόταν στην ανακατανομή της πολιτικής εξουσίας στην ΕΕ ενόψει διεύρυνσης.

Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται η στάθμιση των ψήφων, όταν το Συμβούλιο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία:

Σύνολο ψήφων	87	237	345
Ειδική πλειοψηφία	62	170	255
	(71,26%)	(71,7%)	(;)
Αναστέλλουσα	26	68	91
μειοψηφία			

Το νέο σύστημα ορίζει ότι θα υπάρχει ειδική πλειοψηφία εφόσον η απόφαση θα συγκεντρώνει (αρχή της τριπλής πλειοψηφίας):

■ πλειοψηφία κρατών μελών
 ■ τουλάχιστον αριθμό ψήφων που προσεγγίζει το όριο του ισχύοντος συστήματος για την ΕΕ των 15. Το όριο αυτό θα αλλάζει σε συνάρτηση με τις διαδοχικές προσχωρήσεις, μέχρι ποσοστού 73,4% των ψήφων κατ' ανώτατο όριο. Όταν θα έχουν προσχωρήσει και οι δώδεκα υποψήφιες χώρες (ΕΕ των 27) το όριο της ειδικής πλειοψηφίας θα καθορισθεί σε 255 ψήφους επί συνόλου 345 και η ανα-

στέλλουσα μειοψηφία σε 91 ψήφους⁴. Το παράδοξο όμως εδώ είναι ότι η Συνθήκη αναφέρει σε άλλο σημείο της τον αριθμό 258, αντί του 255⁵.

■ πλειοψηφία πληθυσμού (κάθε κράτος μέλος μπορεί να ζητήσει να εξακριβωθεί αν η διαμορφωθείσα ειδική πλειοψηφία αντιστοιχεί τουλάχιστον στο 62% του πληθυσμού της ΕΕ, αλλιώς, αν η προϋπόθεση αυτή αποδειχθεί ότι δεν πληρούται, η απόφαση δεν υιοθετείται). Η ασφαλιστική δικλείδα του πληθυσμιακού κριτηρίου θα επιφέρει σημαντικές δυσκολίες στην λήψη απόφασης.

Αναλυτικά, αναστέλλουσα μειοψηφία με το νέο σύστημα σχηματίζουν:

- α). οι 4 μεγάλες χώρες (29 ψήφοι) αφού το άθροισμα των ψήφων τους είναι 116,
- β). 3 μεγάλες μαζί με το Λουξεμβούργο αφού το άθροισμά τους είναι 91,
- γ). 2 μεγάλες μαζί με τρεις μεσαίες (Ελλάδα, Πορτογαλία, Βέλγιο), αφού συμπληρώνουν 94,
- δ). 1 μεγάλη μαζί με 4 μεσαίες και τέσσερις μικρές χώρες αφού το άθροισμά τους είναι πάνω από 91 και
- ε). αν ενωθούν όλες οι μικρομεσαίες χώρες (πληγ Γερμανίας, ΗΒ, Γαλλίας και Ιταλίας) το άθροισμα των ψήφων τους είναι 94.

Για να πετύχουν αναστέλλουσα μειοψηφία οι 12 υποψήφιες χώρες θα πρέπει να συμφωνήσουν οι 9 από αυτές με την προϋπόθεση όμως ότι θα συμμετέχουν σε αυτό η Πολωνία, η Ρουμανία, η

16 ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ

Τσεχία και η Ουγγαρία.

Όσον αφορά στις ισορροπίες στην ΕΕ των 27, φαίνεται να ανατρέπονται οριακά υπέρθινα μικρών κρατών, αφού σήμερα οι 5 μεγαλύτερες χώρες έχουν το 55% των ψήφων, ενώ στην ΕΕ των 27 οι 6 μεγαλύτερες (συν την Πολωνία δηλ.) θα έχουν το 49% των ψήφων. Οι μικρότερες δηλαδή θα έχουν το 51% των ψήφων. Στην ΕΕ των 15 οι 5 μεγαλύτερες χώρες θέλουν 3 μικρές για να έχουν πλειοψηφία. Στην ΕΕ των 27, οι 6 μεγαλύτερες θα θέλουν 8 μικρές ή, αλλιώς, οι 5 μεγαλύτερες θα θέλουν 9 μικρότερες. Κατά μια άλλη ερμηνεία⁷, επίσης, η αναλογία των ψήφων Ελλάδας-Γερμανίας είναι σήμερα 1 προς 2, ενώ στην ΕΕ των 27 θα είναι 1 προς 2,4, άρα η διαφορά και από αυτήν την άποψη είναι οριακή. Εξετάζοντας την αναστέλλουσα μειοψηφία θα δούμε ότι σήμερα χρειάζονται 3 μεγάλες χώρες, ενώ στην ΕΕ των 27 όπως είδαμε πιο πάνω χρειάζονται 4 μεγάλες.

2. ΕΝΙΣΧΥΜΕΝΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Όπως και στην Συνθήκη του Άμστερνταμ, έτσι και εδώ διατηρείται ο διαχωρισμός σε **γενικές διατάξεις**, που αφορούν την εγκαθίδρυση ΕΣ, αλλά και **ειδικές** για τον Πρώτο, Δεύτερο (η νέα συνθήκη εισάγει την ΕΣ και στην ΚΕΠΠΑ) και Τρίτο Πυλώνα, οι οποίες λειτουργούν συμπληρωματικά στις γενικές.

ή Στις **γενικές διατάξεις** (Τίτλος VII της ΣΕΕ):

■ προστίθενται ορισμένοι νέοι όροι που οφείλουν να γίνονται σεβαστοί σε κάθε προσπάθεια εγκαθίδρυσης ΕΣ, ένας εκ των οποίων είναι να υπάρχει συμμετοχή τουλάχιστον 8 κρατών-μελών για την έναρξη ΕΣ (στο Άμστερνταμ υπήρχε ο όρος της συμμετοχής της πλειοψηφίας των κρατών-μελών)

■ ενισχύεται ο ρόλος του ΕΚ στην διαδικασία χρηματοδότησης της ΕΣ.

■ μπήκαν σε ξεχωριστά άρθρα η ρήτρα έσχατης λύσης (η ΕΣ επιλέγεται ως έσχατη λύση, όταν οι στόχοι δεν μπορούν να επιτευχθούν εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος) και οι όροι συμμετοχής νέων κρατών-μελών μετά την καθιέρωσή της.

■ διευκρινίζεται ότι οι αποφάσεις των κρατών-μελών της ΕΣ δεν αποτελούν κεκτημένο της Ένωσης και σε νέο άρθρο ορίζεται ότι το Συμβούλιο και η Επιτροπή θα εξασφαλίζουν συνοχή μεταξύ των δράσεων που αναλαμβάνονται στο πλαίσιο των κάθε είδους ενισχυμένων συνεργασιών και των πολιτικών της ΕΕ

ή **Ειδικές διατάξεις** προβλέπονται για πιθανή ΕΣ στον Πρώτο Πυλώνα (πρώτο μέρος της ΣΕΚ) και στον Τρίτο Πυλώνα, και συγκεκριμένα όσον αφορά στην αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις (Τίτλος VI της ΣΕΕ), όπως ακριβώς προέβλεπε και η Συνθήκη του Άμστερνταμ. Επιπλέον, στη νέα Συνθήκη προβλέπεται ρητά και ΕΣ στο Δεύτερο Πυλώνα (Τίτλος V Συνθ. ΕΕ), δηλ. στην ΚΕΠΠΑ, η οποία όμως αφορά κοινές δράσεις ή κοινές θέσεις και σε καμία περίπτωση θέματα άμυνας ή θέματα που έχουν στρατιωτικές συνέπειες. Τα καινούργια στοιχεία είναι για τον μεν Πρώτο Πυλώνα η ενίσχυση του ρόλου του ΕΚ (στην διαδικασία καθιέρωσης της ΕΣ), για το δε Τρίτο Πυλώνα ότι ορίζεται ο σκοπός της ΕΣ, που είναι να καταστεί η ΕΕ χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, και ενισχύεται και εδώ ο ρόλος του ΕΚ (στην διαδικασία καθιέρωσης της ΕΣ). Η Συνθήκη Schengen παραμένει ως είχε στην Συνθ. Άμστερνταμ.

Αυτό που θα πρέπει να προσέξει κανείς είναι τι γίνεται με το δικαίωμα αρνησικυρίας (βέτο) κράτους μέλους σε περίπτωση που υπάρχει πρωτοβουλία καθιέρωσης ΕΣ από τουλάχιστον 8 κράτη μέλη. Στον Δεύτερο Πυλώνα το βέτο διατηρείται, αφού αν κράτος μέλος θέσει θέμα βέτο, το θέμα παραπέμπεται στο Ευρ. Συμβούλιο, το οποίο λαμβάνει την τελική απόφαση ομόφωνα. Στον Πρώτο και Τρίτο Πυλώνα το κράτος μέλος που πιθανόν αντιτίθεται «δύναται να ζητήσει παραπομπή του θέματος στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο», χωρίς όμως να αλλάζει το γεγονός ότι η τελική απόφαση λαμβάνεται από το Συμβούλιο με ειδική πλειοψηφία, αφού η Συνθήκη (με ελαφρώς αόριστο τρόπο) ορίζει ότι «το Συμβούλιο δύναται να αποφασίσει σύμφωνα με τις διατάξεις του προηγουμένου εδαφίου» (ειδική πλειοψηφία). Άρα αυτό διευκολύνει και επομένως καθιστά πιο προσιτή την έναρξη ΕΣ σε ομάδες κρατών μελών της ΕΕ.

3. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Οι αλλαγές της νέας Συνθήκης ενισχύουν την Επιτροπή και αφορούν:

■ την έγκριση, διορισμό και τυχόν αντικατάσταση του Προέδρου και των μελών της Επιτροπής, που θα γίνονται με ειδική πλειοψηφία από το Συμβούλιο (και όχι με κοινή συμφωνία όπως ορίζει η προηγούμενη Συνθήκη)

■ την ενίσχυση των εξουσιών του Προέδρου

της, ο οποίος θα είναι σε θέση να προβεί σε ανακατανομή των αρμοδιοτήτων των Επιτρόπων και να καθαιρέσει μέλος της Επιτροπής με την έγκριση του σώματος. Ο Πρόεδρος θα λειτουργεί δηλ. ως Πρωθυπουργός, αφού θα μπορεί να τοποθετεί τους καλύτερους υποψηφίους στα πιο ανταγωνιστικά χαρτοφυλάκια.

Το Πρωτόκολλο για τη Διεύρυνση ορίζει ότι, από την 1η Ιανουαρίου 2005, η Επιτροπή θα αποτελείται από έναν εκπρόσωπο για κάθε κράτος μέλος μέχρις ότου τα κράτη μέλη γίνουν 26, διότι, με την προσχώρηση του 27ου μέλους, το Συμβούλιο θα αποφασίσει ομόφωνα αφενός τον αριθμό των Επιτρόπων, ο οποίος θα πρέπει να είναι μικρότερος από τον αριθμό των κρατών μελών της ΕΕ, και αφετέρου την εκ περιτροπής αντιπροσώπευση. Με λίγα λόγια, τα κράτη μέλη διατήρησαν τον ένα Επιτροπο για κάθε ένα από αυτά, αφήνοντας ουσιαστικά την επόμενη γενιά να λύσει το πρόβλημα, το οποίο θα είναι ιδιαίτερα δύσκολο, γιατί θα απαιτείται ομοφωνία. Έτσι θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει πως απέδειξαν ακόμη μία φορά ότι για τα μικρά κράτη μέλη η Επιτροπή δεν αποτελεί θεματοφύλακα της Ένωσης, καθώς, στην πράξη, οι Επιτροποί τους εκπροσωπούν τα εθνικά συμφέροντα.

4. ΕΙΔΙΚΗ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑ

Στη Διακυβερνητική Διάσκεψη συμφωνήθηκε ότι σε τριάντα νέες διατάξεις θα λαμβάνονται αποφάσεις με ειδική πλειοψηφία. Στις περισσότερες η επέκταση της ειδικής πλειοψηφίας συνοδεύεται με τη διαδικασία της συναπόφασης με το ΕΚ, γεγονός που ενισχύει το δημοκρατικό χαρακτήρα της ΕΕ.

5. ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ

Το ΕΚ ενισχύει γενικά ελαφρώς τις αρμοδιότητές του, αλλά το όριο των 700 ευρωβουλευτών, που είχε οριστεί στο Άμστερνταμ, δεν θα ισχύει πλέον. Το Πρωτόκολλο για τη Διεύρυνση ορίζει ότι μετά το 2004, τα μέλη του ΕΚ θα πρέπει να προσεγγίζουν τα 732, γι' αυτό και θα γίνονται διορθώσεις⁸ του αριθμού των εκλεγομένων βουλευτών μετά από κάθε διεύρυνση και μετά από απόφαση του Συμβουλίου. Αν έχει ληφθεί η απόφαση και στο μεταξύ προσχωρήσει ένα νέο κράτος, μπορεί να ξεπεραστεί το όριο των 732 προσωρινά, μέχρι να γίνει και πάλι διόρθωση προς τα κάτω και, κατά

το δυνατό, προσέγγιση του αριθμού 732. Φαίνεται πάντως πως ο αριθμός των ευρωβουλευτών δεν θα είναι δυνατό να προσδιοριστεί εκ των προτέρων ανά πάσα στιγμή, αφού θα αλλάζει συνεχώς, ανάλογα με τις εξελίξεις τις διεύρυνσης.

Με το νέο σύστημα η Ελλάδα χάνει 3 ευρωβουλευτές, όπως συμβαίνει με το Βέλγιο και την Πορτογαλία, που και αυτές είχαν πριν 25 ευρωβουλευτές, ενώ τώρα θα έχουν 22. Τη μεγαλύτερη μείωση υπέστησαν η Γαλλία, Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο, οι οποίες χάνουν 15 ευρωβουλευτές (72 από τους 87), ενώ παρέμειναν ως είχαν η Γερμανία (99) και το Λουξεμβούργο (6).

Προσετέθη ακόμα αναφορά στο ΕΚ στα αρ.230 ΣΕΚ (δυνατότητα Κοινοβουλίου να προσφύγει στο ΔΕΚ) και αρ.300 παρ.6 ΣΕΚ (δυνατότητα Κοινοβουλίου να ζητήσει γνώμη του ΔΕΚ).

6. ΆΛΛΑΓΕΣ ΣΕ ΆΛΛΑ ΘΕΣΜΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

■ Διευκολύνεται η πρόσβαση των πολιτών στο δικαιοδοτικό σύστημα της ΕΕ και βελτιώνεται η διαδικασία απονομής δικαιοσύνης με μία σειρά τροποποιήσεων στην οργάνωση και τη λειτουργία του ΔΕΚ. Μεταξύ άλλων, το Πρωτοδικείο θα έχει την κατ' αρχήν πλήρη καθ' ύλη αρμοδιότητα, όσον αφορά τις άμεσες προσφυγές και θα έχει προδικαστικές αρμοδιότητες για ορισμένα ειδικά θέματα. (Βλ. αναλυτική παρουσίαση στο παρόν τεύχος Ν. Φραγκάκη, σελ. 25)

■ Στην ΟΚΕ (η οποία αποτελείται από αντιπροσώπους των διαφόρων κλάδων της οικονομικής και κοινωνικής ζωής) καθώς και στην ΕΠΕ (τα μέλη της πρέπει να είναι αιρετοί αντιπρόσωποι είτε οργανισμού περιφερειακής διοίκησης ή τοπικής αυτοδιοίκησης είτε να είναι πολιτικώς υπεύθυνοι ενώπιον εκλεγμένης συνέλευσης) ορίζεται οροφή 350 μελών ενώ ο αριθμός ανά κράτος παραμένει αμετάβλητος. Αντίστοιχος αριθμός μελών θα χορηγηθεί στα νέα κράτη μέλη.

7. ΆΛΛΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

- Με τη Νίκαια έχουμε μία ευρωπαϊκή πολιτική ασφάλειας και άμυνας η οποία inter alia ξεκαθαρίζει τη μελλοντική σχέση μεταξύ ΕΕ και NATO στον τομέα της ασφάλειας. Η Νίκαια συμφώνησε επίσης στη μεταβίβαση των αρμοδιοτήτων της ΔΕΕ στην ΕΕ και έδωσε στη νέα Επιτροπή Πολιτικής Ασφά-

18 ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ

λειας τη δυνατότητα να λειτουργεί αυτόνομα σε περιπτώσεις κρίσεως ασφάλειας.

■ Ενισχύεται το σύστημα προστασίας των αρχών της Ένωσης και των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων με την τροποποίηση του σχετικού άρθρου της Συνθήκης (αρ.7) και τη θέσπιση ενός μηχανισμού «έγκαιρης προειδοποίησης» ύπαρξης κινδύνου σοβαρής παραβίασης από κράτος μέλος των θεμελιωδών δικαιωμάτων ή ελευθεριών.

■ Υπάρχουν σημαντικές διακηρύξεις σε θέματα κοινωνικού αποκλεισμού, δικαστικής και αστυνομικής συνεργασίας, ασύλου και μετανάστευσης, στρατηγικής εργασίας και ισότητας, αλλαγής του περιβάλλοντος. Προβλέπεται επίσης ρητά ότι η Ένωση λαμβάνει δράση για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού ενώ για πρώτη φορά δημιουργείται Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας (αρ.144).

■ Θεσπίζεται για πρώτη φορά η δυνατότητα χρηματοδότησης των ευρωπαϊκών πολιτικών κομμάτων από τον προϋπολογισμό της Ένωσης (αρ.191), (Βλ. αναλυτική παρουσίαση στο παρόν τεύχος Π. Παπαδοπούλου, σελ. 28)

■ Τέλος διευκολύνεται η χρηματοδοτική ενίσχυση Κ-Μ που αντιμετωπίζουν φυσικές καταστροφές.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Συνθήκη της Νίκαιας δεν μπορούμε να πούμε ότι ήταν μια αποτυχία, αφού η ατζέντα της ήταν από την αρχή περιορισμένη και είχε οριστεί ουσιαστικά στη Συνθήκη του Άμστερνταμ: η Συνθήκη θα αφορούσε εκείνες τις θεσμικές ρυθμίσεις που θα ήταν απαραίτητες για τη διεύρυνση. Ο λόγος του Γ. Φίσερ και οι προσπάθειες της κοινωνίας πολιτών, του ΕΚ και ορισμένων χωρών να συμπεριληφθεί η πολιτική ενοποίηση και το Σύνταγμα της ΕΕ στην ατζέντα των συζητήσεων ήρθαν καθυστερημένα.

Η ΔΔ στη Νίκαια έγινε πράγματι για τη Διεύρυνση. Ευτυχώς, μετά από ίσως τις πιο σκληρές διαπραγματεύσεις μεταξύ των μελών της, η ΕΕ κατέληξε σε συμφωνία κατορθώνοντας να διασώσει τις εδώ και χρόνια εξαγγελίες της και να αποδείξει ότι και επιθυμεί και μπορεί να διευρυνθεί. Άλλωστε είναι ένα στοίχημα που πρώτα-πρώτα έχει βάλει με τον ίδιο της τον εαυτό.

Οι βασικές διακρατικές ισορροπίες διατηρήθηκαν και μάλιστα ανατράπηκαν οριακά υπέρ των μικρών κρατών μελών, όσον αφορά τη στάθμιση των

ψήφων. Από την άλλη μεριά όμως για αναστέλλουσα μειοψηφία χρειάζονται μόνο τρεις μεγάλες χώρες συν μία χωρίς συνεργασία με τους μικρούς⁹.

Από τη φύση τους, τα θεσμικά ζητήματα είναι πολύπλοκα και το κείμενο της Συνθήκης της Νίκαιας, που ασχολήθηκε με αυτά, είναι κάθε άλλο παρά φιλικό προς τον χρήστη. Αν η απλοποίηση των Συνθηκών είναι μία πιτυχή μείωσης του δημοκρατικού ελλείμματος και αύξησης της διαφάνειας στην ΕΕ, τότε οι διακηρύξεις δεν έγιναν πράξη για ακόμα μία φορά. Πιστεύουμε όμως ότι στην παρούσα φάση, με το φλέγον ζήτημα της αναστάθμισης των ψήφων στο Συμβούλιο, ένα ζήτημα που αναφέρεται στην τόσο σημαντική κατανομή της πολιτικής δύναμης, δεν άφηνε χώρο στους εκπροσώπους των κρατών-μελών για «πολυτέλειες», εξ' ου και η περιορισμένη ατζέντα της ΔΔ. Γι' αυτό, αφού ρύθμισαν (επιτυχώς κατά την άποψή τους, αν και επιφυλασσόμαστε να δούμε πως θα λειτουργήσει) το μείζον γι' αυτούς ζήτημα, επισύναψαν στο κείμενο στης Συνθήκης (Παράρτημα IV), ως υπόσχεση, μία δήλωση που αναφέρει ότι: «έχοντας ανοίξει το δρόμο για τη διεύρυνση, η Διάσκεψη ζητά να υπάρξει ένας διεξοδικότερος και ευρύτερος διάλογος για το μέλλον της ΕΕ». Πρόκειται άλλωστε για ένα θέμα που έχει τον τελευταίο καιρό, με ιδιαίτερο ζήλο, (όπως είδαμε και από τις διαδηλώσεις στη Νίκαια) εγείρει η ευρωπαϊκή κοινωνία πολιτών. Στην ίδια δήλωση ορίζουν τα θέματα που θα απασχολήσουν την επόμενη ΔΔ:

1. η επικουρικότητα (η διάκριση εξουσιών μεταξύ ΕΕ και κρατών μελών)
2. το καθεστώς του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων¹⁰
3. ο ρόλος των εθνικών κοινοβουλίων
4. η απλοποίηση των Συνθηκών

και αναγνωρίζουν την ανάγκη βελτίωσης και παρακολούθησης της δημοκρατικής νομιμότητας και διαφάνειας της ΕΕ

Πολύ σημαντικό είναι ότι με το να είναι έτοιμες οι θεσμικές αλλαγές από 1η Ιανουαρίου 2004 και 2005, υπάρχει ένα είδος πολιτικής δέσμευσης πως θα γίνουν δεκτά νέα μέλη στην ΕΕ. Παρόλα αυτά εμείς έχουμε τις επιφυλάξεις μας καθώς η προοπτική μίας νέας ΔΔ το 2004 αλλά και το γεγονός πως, μέχρι το 2007, σε ό,τι αφορά τα Διαρθρωτικά Ταμεία, θα ισχύει η ομοφωνία καθιστούν αρέβαιη τη διεύρυνση το 2004. Όλοι συνειδητοποίησαν πό-

σο δύσκολο ήταν να φτάσουμε σε συμφωνία στη Νίκαια και αυτή έγινε με αρκετά ελλείμματα. Συνέπως δεν θα προσχωρήσουν νέα μέλη προτού ολοκληρωθούν οι αλλαγές που θέλουν τα σημειρινά κράτη μέλη για να είναι εφικτή η νέα διεύρυνση. Επίσης η συμφωνία για τα ΔΤ έγινε ακριβώς για να καθυστερήσει η διεύρυνση, ώστε γύρω στο 2005-6 να έχουμε μία νέα διαπραγμάτευση τύπου «Ατζέντα 2000», όπου θα ρυθμίζεται η διανομή των πόρων πριν γίνουν αποδεκτά νέα μέλη που θα είναι καθαροί λήπτες.

Όσον αφορά το θέμα της ΕΣ, παραμένει αναπάντητο το ερώτημα ποιος και πώς θα αποφασίζει αν πληρείται ο όρος της έσχατης λύσης. Επίσης, ο ρόλος του Συμβουλίου και της Επιτροπής να εξασφαλίζουν συνοχή μεταξύ των δράσεων που αναλαμβάνονται στο πλαίσιο των κάθε είδους ενισχυμένων συνεργασιών και των πολιτικών της ΕΕ θα αποβεί εξαιρετικά δύσκολος, αφού θεωρητικά δίνεται η δυνατότητα σε συνασπισμούς κρατών να προχωρήσουν σε διάφορους τομείς ΕΣ και, έστω και αν ορίζεται στις διατάξεις ότι το κοινοτικό κεκτημένο δεν θίγεται, αν γίνουν πολυάριθμες συνεργασίες που χωρίσουν την ΕΕ σε συνασπισμένα στρατόπεδα, δεν θα αποβεί αυτό μεγάλο πλήγμα για το κεκτημένο; Η προσπάθεια τότε να προχωρήσει η ΕΕ ως ενιαίο οικοδόμημα ή η προσπάθεια Ομοσπονδιοποίησής της θα αποβεί εξαιρετικά δύσκολη να πραγματοποιηθεί, χρησιμοποιώντας την ΕΣ ως όχημα. Ο κίνδυνος κατακερματισμού της ΕΕ σε ομάδες με επικεφαλής σε άλλες τη Γαλλία και σε άλλες την Γερμανία έχει εκφραστεί επίσης. Άλλο ένα παράδοξο είναι το πώς δεν θα επηρεαστεί το κοινοτικό κεκτημένο αφού γίνεται χρήση των θεσμών, διαδικασιών και μηχανισμών των Συνθηκών; Γνωρίζουμε πολύ καλά ότι παρουσιάζουμε το χειρότερο ίσως σενάριο αλλά δεν μπορούμε να μην υποκύψουμε στον πειρασμό να προβληματιστούμε. Θέλουμε να πιστεύουμε ότι η ΕΣ δεν θα λειτουργήσει κατά αυτόν τον τρόπο, γιατί τα ίδια τα κράτη μέλη θα φροντίσουν γι' αυτό και ότι, τελικά, θα υπάρξει ΕΣ μεταξύ κάποιων πρωτοπόρων κρατών, η οποία θα αποτελέσει πόλο έλξης για τα υπόλοιπα και θα εξελιχθεί σε εύθετο χρόνο σε κοινοτικό κεκτημένο, όταν όλα τα κράτη μέλη θα είναι σε θέση να συμμετάσχουν.

Όσον αφορά το ερώτημα που ανακύπτει μετά από κάθε ΔΔ, το αν δηλ. η ΕΕ είναι πιο «Ομοσπονδιακή» ή «Διακυβερνητική», θα θέλαμε, λαμβάνοντας υπόψη τα όσα γράφτηκαν από τους υποστηρικτές

και των δύο απόψεων, να εστιάσουμε με τη σειρά μας στο θέμα του τι εννοούμε με τη λέξη ομοσπονδία. Αν θεωρήσουμε ότι η ομοσπονδία που επιθυμούμε εκφράζει υπαρκτά μοντέλα και όχι κάτι που θα είχαμε στο μυαλό μας, τότε η Ευρώπη σαφώς είναι εκτός αυτής. Δεν κατευθύνομαστε προς τα εκεί. Αν χρησιμοποιήσουμε τον όρο χαλαρά, τότε μόνο μπορούμε να μιλάμε. Έτσι το εναλλακτικό μοντέλο θα είναι μικτού και *sui generis* χαρακτήρα. Η ΕΕ δε θα γίνει ποτέ ενιαίο κράτος αμερικανικής φύσεως. Θα είναι άλλης μορφής με ενίσχυση των ομοσπονδιακών τάσεων. Συμπερασματικά ισχυρά επιχειρήματα υπάρχουν εκατέρωθεν. Η ποιότητα της Συνθήκης όμως δεν εξαρτάται μόνο από το τι έχει μέσα αλλά επίσης και από το πώς παρουσιάζεται¹¹.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1 Απόφοιτη του Τμήματος ΕΜΜΕ και κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου στις «Ευρωπαϊκές & Διεθνείς Σπουδές» του Πανεπιστημίου Αθηνών. Γενική Γραμματέας της Νεολαίας Ευρωπαϊκής Έκφρασης.

2 Απόφοιτος Πολιτικού τμήματος της Νομικής Αθηνών και μεταπτυχιακός φοιτητής Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του ίδιου τμήματος Γραμματέας της Νεολαίας της Ευρωπαϊκής Έκφρασης.

3 ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ ΤΩΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ, «Συνθήκη της Νίκαιας - Προσωρινό κείμενο που ενέκρινε η ΔΔ για τη θεσμική μεταρρύθμιση», SN 533/00, Βρυξέλλες, 12 Δεκεμβρίου 2000 (ΟΡ. fr)

4 Στο ίδιο, σελ. 82.

5 Στο ίδιο, σελ. 79.

6 Όπως υποστήριξε ο καθηγητής Π.Κ. Ιωακειμίδης σε διάλεξή του στο Π.Μ.Σ. «Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Σπουδές» στις 30 Ιανουαρίου 2001.

7 Στο ίδιο.

8 Το Πρωτόκολλο θέτει όμως και όριο στην αναλογική αύξηση των ευρωβουλευτών, αφού ο αριθμός των αντιπροσώπων κάθε κράτους μέλους δεν θα είναι μεγαλύτερος από αυτόν που διέθετε κατά τη διάρκεια της περιόδου 1999-2004. Εάν δεν πραγματοποιηθεί καμία προσχώρηση πριν από την 1η Ιανουαρίου 2004, τότε ο αριθμός των ευρωβουλευτών θα παραμείνει αυτός που είναι και σήμερα, δηλ. 626 μέλη (βλ. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο - Νέα της Συνόδου, Φεβρουάριος 2001/02).

9 Προσωπικές σημειώσεις από διάλεξη στο μάθημα του Μ. Τσινιζέλη «Θεωρίες Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης», 12/12/00.

10 Αναγνωρίστηκε στη Νίκαια ως μια πολιτική διακήρυξη και όχι ως νομικά δεσμευτικό κείμενο. Συγκεκριμένα το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο «χαιρέτισε την κοινή διακήρυξη του Χάρτη από το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Επιτροπή», εξέφρασε την επιθυμία του «να διαδοθούν οι αρχές του σε όσο το δυνατόν περισσότερους πολίτες της ΕΕ» αλλά «ανέβαλε να συζητήσει αργότερα το ζήτημα της νομικής του ισχύος».

11 Taylor A., «The EU: a global actor helping shape a new world» in www.theepc.be, 11/1/01.

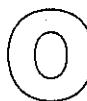
ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ

Οι νέες ρυθμίσεις για την Ενισχυμένη Συνεργασία

του Κωνσταντίνου Στεφάνου

Καθηγητή Παντείου Πανεπιστημίου

Α' ευρωπαϊκή έδρα Jean Monnet – Αντιπρόεδρος Ευρωπαϊκής Έκφραστης

Ι διατάξεις της Συνθήκης του Άμστερνταμ για την ρήτρα ενισχυμένης συνεργασίας δεν έτυχαν εφαρμογής μετά την έναρξη ισχύος της συνθήκης την 1.5.99. Ένα χρόνο αργότερα, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Φέρα (Πορτογαλία) αποφασίζοταν η συμπερίληψη αυτών των διατάξεων στις υπό αναθεώρηση διατάξεις, μετά από έντονες πιέσεις της Γαλλίας η οποία δεν είχε μείνει ικανοποιημένη από τη διατύπωσή τους στο Άμστερνταμ. Τελικά, με τη Συνθήκη της Νίκαιας οι προϋποθέσεις μετάβασης σε ενισχυμένες συνεργασίες κατέστησαν ελαστικότερες και ταυτόχρονα προβλέφθηκε η δυνατότητα ενισχυμένης συνεργασίας και στο δεύτερο βάθρο / πυλώνα, δηλαδή στο πεδίο της ΚΕΠΠΑ, εφόσον η συνεργασία αφορά «την εφαρμογή κοινής δράσης ή κοινής θέσης» και δεν αφορά «θέματα που έχουν στρατιωτικές συνέπειες ή θέματα άμυνας». Από νομοτεχνική σκοπιά, οι ουσιαστικές προϋποθέσεις μετάβασης σε ενισχυμένες συνεργασίες ενοποιήθηκαν για όλα τα βάθρα / πυλώνες και αποτελούν αντικείμενο του Τίτλου VII της ΣΕΕ που θεσπίζει τις γενικές αρχές. Αντίθετα, ειδικές διατάξεις διέπουν τις διαδικασίες μετάβασης σε ενισχυμένες συνεργασίες για κάθε βάθρο / πυλώνα.

Α) Γενικές αρχές

Αα) Στόχοι

Σύμφωνα με το εδάφιο α) των γενικών όρων, η ενισχυμένη συνεργασία γίνεται δεκτή υπό τον όρο ότι «επιδιώκει να διευκολύνει την πραγμάτωση των στόχων της Ένωσης και της Κοινότητας, να διαφυλάσσει και να υπηρετεί τα συμφέροντά της και να ενισχύει τη διαδικασία ενοποίησής της». Η αναφορά στην ενίσχυση της διαδικασίας ενοποίησης προστέθηκε στη Νίκαια και μπορεί να χρησιμοποιηθεί

ως επιχείρημα από όσους τάσσονται υπέρ της επιτάχυνσης της ολοκλήρωσης. Μπορεί όμως να χρησιμοποιηθεί ως επιχείρημα και από όσους διαβλέπουν κινδύνους αποδόμησης της Ένωσης και απο-ολοκλήρωσης από μια συγκεκριμένη ενισχυμένη συνεργασία.

Στα πλαίσια του δεύτερου βάθρου / πυλώνα η ενισχυμένη συνεργασία σκοπό έχει «να διαδιαφυλάξει τις αξίες και να υπηρετήσει τα συμφέροντα της Ένωσης στο συνολό της, εδραιώνοντας την ταυτότητα της ως

συνεκτικής δύναμης στη διεθνή σκηνή», ενώ στα πλαίσια του τρίτου βάθρου σκοπό έχει «να επιτρέψει στην Ένωση να αναπτυχθεί ταχύτερα σε ένα χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης». Οι ενισχυμένες συνεργασίες στα πλαίσια του τρίτου βάθρου εμφανίζονται ως υποβοηθητικές της ολοκλήρωσης στα πλαίσια του πρώτου βάθρου.

Αθ) Εγγυήσεις υπέρ της Ένωσης

Η μετάβαση σε ενισχυμένη

συνεργασία προϋποθέτει σύμφωνα με τα εδάφια β) και γ) αντίστοιχα των γενικών όρων τον σεβασμό των συνθηκών και της ενότητας του θεσμικού πλαισίου (η συνεργασία θα υλοποιείται εντός του πλαισίου της Ένωσης), τον σεβασμό του κοινοτικού κεκτημένου (η συνεργασία δεν θα αποτελεί πρόσχημα για την αποδόμηση υφιστάμενων πολιτικών).

Οι θεματικές περιοχές που μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο στενότερης συνεργασίας δεν προκαθορίζονται από τις συνθήκες. Δεν συμφωνήθηκε θετικός ή αρνητικός κατάλογος, αλλά οι ενισχυμένες συνεργασίες συναρτώνται με τον υφιστάμενο επιμερισμό αρμοδιοτήτων. Ειδικότερα, σύμφωνα με το εδάφιο δ) η ενισχυμένη συνεργασία επιτρέπεται υπό τον όρο ότι «παραμένει εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων της Ένωσης ή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και δεν αφορά τομείς που εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητα».

Το πρώτο σκέλος αυτού του εδαφίου εμφανίζει την Ένωση να διαθέτει δικές της αρμοδιότητες ενώ, ως γνωστόν, στερείται νομικής προσωπικότητας. Πέραν αυτού όμως, η διάταξη αυτή θεωρεί ότι το θεσμικό πλαίσιο της Ένωσης προσφέρεται για συνεργασίες εντός του πεδίου των συνθηκών. Δεν μπορεί δηλαδή να χρησιμοποιηθεί για την επέκταση του πεδίου των συνθηκών, δεδομένου ότι αυτό προϋποθέτει την αναθεώρησή τους¹. Ερωτάται όμως αν για τον προσδιορισμό των ορίων της κοινοτικής αρμοδιότητας θα λαμβάνονται υπόψη μόνο οι ρητές εξουσιοδοτήσεις ή, ορθότερα, θα

λαμβάνονται υπόψη και οι «επικουρικές εξουσιοδοτήσεις»². Αν γίνει δεκτό το τελευταίο, τότε διευρύνεται ουσιαστικά το πεδίο εφαρμογής της ρήτρας ενισχυμένης συνεργασίας η οποία θα χρησιμεύει για την παράκαμψη της ομοφωνίας που επιτάσσουν οι τελευταίες διατάξεις.

Σε σχέση με το δεύτερο σκέλος του πιο πάνω εδαφίου παρατηρείται ότι οι συνθήκες δεν περιέχουν κατάλογο των αποκλειστικών (και των συντρεχουσών) αρμοδιοτήτων της Κοινότητας - η κατάρτιση παρόμοιου καταλόγου έχει περιληφθεί στα προς συζήτηση θέματα της Διακυβερνητικής Διάσκεψης που θα συνέλθει το 2004. Περίπτωση εξάλλου αποκλειστικής αρμοδιότητας αποτελεί η κοινοτική αρμοδιότητα στο πεδίο της νομισματικής πολιτικής, όπου ήδη όμως υφίσταται ενισχυμένη συνεργασία με την μορφή της ζώνης ευρώ. Γίνεται δεκτό ότι οι λοιπές περιπτώσεις αποκλειστικών αρμοδιοτήτων - που δεν μπορούν συνεπώς να αποτελέσουν αντικείμενο ενισχυμένων συνεργασιών - είναι οι κοινοτικές αρμοδιότητες στα πεδία της εμπορικής πολιτικής και της αγροτικής πολιτικής.

Από την άλλη πλευρά, η διάκριση μεταξύ αποκλειστικής και συντρέχουσας κοινοτικής αρμοδιότητας δεν είναι προφανής. Γίνεται δεκτό ότι σύμφωνα με την αρχή του κατειλημένου πεδίου (γαλλ. *terrain occupé*, αγγλ. *preemption*), η συντρέχουσα κοινοτική αρμοδιότητα, μετά την άσκησή της καθίσταται αποκλειστική³. Η τυχόν εφαρμογή αυτής της αρχής θα εμποδίσει την ενισχυμένη συνεργασία σε τομείς όπου η Κοινότητα έχει α-

σκήσει τη συντρέχουσα αρμοδιότητά της. Σύνεπώς η ενισχυμένη συνεργασία θα είναι εφικτή στα πεδία στα οποία δεν υφίσταται κοινοτική αρμοδιότητα, όπως αυτά του δεύτερου και τρίτου βάθρου, καθώς και στα πεδία στα οποία υφίσταται μεν συντρέχουσα (δυνάμει) κοινοτική αρμοδιότητα αλλά με βάση την αρχή της επικουρικότητας κρίνεται ότι η άσκησή της θα είναι αποτελεσματικότερη στα πλαίσια της ενισχυμένης συνεργασίας.

Στο νέο περιβάλλον που θα προκύψει μετά τις επικείμενες διευρύνσεις οι ενισχυμένες συνεργασίες αποκτούν ιδιαίτερο νόημα αφού θα αυξηθεί η επεργένεια της Ένωσης και θα πολλαπλασιαστούν οι περιπτώσεις αδυναμίας συμμετοχής κρατών μελών σε προωθημένες ενοποιητικές πρωτοβουλίες (παρόμοια περίπτωση είχε προκύψει με την Ελλάδα ως κράτους μέλους με παρέκκλιση πριν από την ένταξή της στη ζώνη του ευρώ). Κάτω από αυτό το πρίσμα, η μετάβαση σε ενισχυμένες συνεργασίες προϋποθέτει την αποδοχή της έννοιας της διαφοροποιημένης επικουρικότητας (γαλλ. *subsidiarité différencielle*)⁴. Βάσει αυτής η σκοπιμότητα μιας ενισχυμένης συνεργασίας δεν θα κρίνεται μόνο με βάση το παραδοσιακό κριτήριο της αποτελεσματικότητας, αλλά και με βάση την ικανότητα συμμετοχής των κρατών στη συγκεκριμένη δράση. Έτσι, σύμφωνα με τη διπλή αυτή προσέγγιση, θα αποκλείονται πρωτοβουλίες φορολογικής ή κοινωνικής εναρμόνισης όταν δεν εξασφαλίζεται η συμμετοχή όλων των κρατών μελών (ενόψει του κινδύνου φορολογικού ή κοινω-

22 ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ

νικού ντάμπιγκ) ενώ, θα αναπτύσσονται συνεργασίες περιφερειακής εμβέλειας για συγκεκριμένες δράσεις, όπως π.χ. την προστασία του περιβάλλοντος, λόγω αδυναμίας εφαρμογής υψηλών προδιαγραφών από το σύνολο των κρατών μελών της διευρυμένης Ένωσης ή λόγω της περιορισμένης γεωγραφικής εμβέλειας του προβλήματος.

Σύμφωνα με το νέο εδάφιο ε) η ενισχυμένη συνεργασία επιτρέπεται υπό τον όρο ότι «δεν θίγει την εσωτερική αγορά, όπως ορίζεται στο άρθρο 14 παρ. 2 ΣΕΚ, ούτε την οικονομική και κοινωνική συνοχή που καθιερώνεται με τον τίτλο XVII της ίδιας συνθήκης». Η προϋπόθεση αυτή αντικατάστησε την πολύ ευρύτερη προϋπόθεση της μη προσβολής προϋφιστάμενων πολιτικών, δράσεων ή προγραμμάτων. Είναι ενδιαφέρον ότι εκτός από την οικονομική και κοινωνική συνοχή, οι λοιπές πολιτικές που συνεπάγονται εκταμιεύσεις κοινοτικών πόρων, όπως η πολιτική έρευνας και τεχνολογίας και η πολιτική προστασίας περιβάλλοντος θα μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο ενισχυμένης συνεργασίας και να εφαρμοστεί σε αυτές η διάταξη που αναφέρει ότι «οι δαπάνες που απορρέουν από την εφαρμογή μιας ενισχυμένης συνεργασίας, πέραν των διοικητικών εξόδων των θεσμικών οργάνων, βαρύνουν τα συμμετέχοντα κράτη μέλη...». Σημειώνεται πως ήδη στα πλαίσια της πολιτικής έρευνας και τεχνολογίας είναι δυνατό «να αποφασίζονται συμπληρωματικά προγράμματα στα οποία συμμετέχουν ορισμένα κράτη μέλη, τα οποία και εξα-

σφαλίζουν την χρηματοδότησή τους»⁵.

Σύμφωνα με το εδάφιο στ' η ενισχυμένη συνεργασία επιτρέπεται υπό τον όρο ότι «δεν εισάγει διακρίσεις ή περιορισμούς στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών και δεν στρεβλώνει τους όρους ανταγωνισμού μεταξύ τους». Σχετικά παρατηρείται ότι στρεβλώσεις του ανταγωνισμού μπορούν να προκύψουν σε κάθε περίπτωση διαφοροποιημένης μεταχείρισης και δεν δικαιολογείται συνεπώς η συγκεκριμένη ρύθμιση⁶. Μένοντας εκτός της κοινωνικής πολιτικής για ένα διάστημα, η Βρετανία βρέθηκε σε ευνοϊκότερη θέση από πλευράς ανταγωνιστικότητας έναντι των υπολοίπων κρατών μελών (κοινωνικό ντάμπιγκ), ενώ από την άλλη πλευρά οι πολίτες της βρέθηκαν σε δυσμενέστερη θέση σε σχέση με τους λοιπούς ευρωπαίους πολίτες. Σημειώτεον ότι η Συνθήκη του Άμστερνταμ από την μια πλευρά απαγόρευε ενισχυμένες συνεργασίες που έκαναν διακρίσεις μεταξύ των πολιτών της Ένωσης και από την άλλη, λόγω της μη ισχύος του κεκτημένου Σέγκεν σε ορισμένα κράτη μέλη αποδεχόταν διακρίσεις σε σχέση με το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής που αποτελεί μια βασική πτυχή της ευρωπαϊκής ιθαγένειας.

Αγ) Εγγυήσεις υπέρ των κρατών μελών

Η ενισχυμένη συνεργασία οφείλει σύμφωνα με τις διατάξεις των εδαφίων η), θ) και ι) να «σέβεται τις αρμοδιότητες, τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις των μη συμμετεχόντων κρατών μελών», καθώς και «τις διατά-

ξεις του πρωτοκόλλου για την ενσωμάτωση του κεκτημένου του Σέγκεν στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης» που παρέχουν στο Ην. Βασίλειο και την Ιρλανδία δικαίωμα εκ των υστέρων συμμετοχής (opting-in) ενώ, γενικότερα, η ενισχυμένη συνεργασία οφείλει «να είναι ανοικτή σε όλα τα κράτη μέλη». Σημειώτεον ότι στη Συνθήκη της Νίκαιας δεν περιλήφθηκε η αναφορά στο σεβασμό των συμφερόντων των μη συμμετεχόντων κρατών μελών η οποία υπήρχε στη Συνθήκη του Άμστερνταμ, επειδή προφανώς διαπιστώθηκε ότι τα μη συμμετέχοντα κράτη μέλη θα μπορούσαν με ευκολία να υποστηρίξουν ότι οι ενισχυμένες συνεργασίες θίγουν τα συμφέροντα τους και συνακόλουθα τα κράτη αυτά θα μπορούσαν να αποτρέψουν πρωτοβουλίες για ενισχυμένη συνεργασία.

Η ενισχυμένη συνεργασία «επιλέγεται μόνον ως έσχατη λύση, εφόσον διαπιστώθει στα πλαίσια του Συμβουλίου ότι είναι αδύνατον να επιτευχθούν οι στόχοι της, εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος...»⁷. Πρόκειται ουσιαστικά για τις περιπτώσεις που παρατηρείται αδιέξοδο στην λήψη των αποφάσεων το οποίο μεταφράζεται σε αδυναμία συγκέντρωσης των ορίων για την λήψη αποφάσεων (ομοφωνία ή ειδική πλειοψηφία). Παρά ταύτα η ενισχυμένη συνεργασία δεν είναι χρήσιμη μόνο στις περιπτώσεις θεσμικού αδιέξοδου. Μπορεί να είναι χρήσιμη και σε περιπτώσεις που συγκέντρωνται η ειδική πλειοψηφία για την λήψη αποφάσεων. Ειδικότερα, μετά τις επικείμενες διευρύνσεις θα πολλαπλασια-

στούν οι περιπτώσεις κρατών που δεν θα είναι σε θέση να ανταποκριθούν σε νέες υποχρεώσεις, αν μάλιστα τους έχει χορηγηθεί μεταβατική περίοδος προσαρμογής στο συγκεκριμένο τομέα κατά την προσχώρησή τους στην Ένωση. Στις περιπτώσεις αυτές η ενισχυμένη συνεργασία, αποτελεί μια πιο ήπια πολιτική για την επίτευξη των στόχων της ολοκλήρωσης, σε σύγκριση με την επιβολή μιας πλειοψηφίας σε μια μειοψηφία⁸.

Αδ) Συμμετοχή

Οι διατάξεις για τον ελάχιστο αριθμό συμμετεχόντων στη συνεργασία κρατών μελών άλλαξαν επί το ελαστικότερο. Έτσι, ενώ η Συνθήκη του Άμστερνταμ απαιτούσε τη συμμετοχή πλειοψηφίας κρατών μελών, η Συνθήκη της Νίκαιας απαιτεί τουλάχιστον οκτώ κράτη μέλη. Σήμερα ο αριθμός αυτός συμπίπτει με την πλειοψηφία των κρατών μελών αλλά στο μέλλον - μετά τις διευρύνσεις - θα είναι δυνατή η διαμόρφωση ενισχυμένων συνεργασιών από «εμπροσθοφυλακές» (avant-gardes). Η Γαλλία θα ήθελε ειδικότερα να εξελιχθεί σε οικονομική κυβέρνηση των κρατών μελών της ζώνης ευρώ το Eurogroup που σήμερα συνεδριάζει ατύπως πριν από τις συνεδριάσεις του Συμβουλίου ECOFIN.

Β) Διαδικασίες μετάθυσης σε ενισχυμένες συνεργασίες

Βα) Λήψη απόφασης

Τα κράτη μέλη κινούν τη δια-

δικασία για την καθιέρωση ενισχυμένης συνεργασίας, απευθύνοντας σχετική αίτηση στην Επιτροπή προκειμένου για συνεργασίες στο κοινοτικό πεδίο και στο Συμβούλιο προκειμένου για συνεργασίες στους τομείς της ΚΕΠΠΑ και της δικαστικής και αστυνομικής συνεργασίας, Η Επιτροπή γνωμοδοτεί επί των αιτήσεων, αλλά μόνο στο κοινοτικό πεδίο απαιτείται θετική πρόταση της Επιτροπής για την λήψη της οικείας απόφασης.

Ειδικότερα, στο κοινοτικό πεδίο η ενισχυμένη συνεργασία αποφασίζεται από το Συμβούλιο με ειδική πλειοψηφία (η οποία

Στο πεδίο της ΚΕΠΠΑ, η ενισχυμένη συνεργασία αποφασίζεται από το Συμβούλιο με την λεγόμενη υπερειδική πλειοψηφία, δηλαδή τη διπλή πλειοψηφία 62 ψήφων και 10 κρατών μελών¹⁰, μετά από γνώμη της Επιτροπής «ιδίως σχετικά με τη συνοχή της ενισχυμένης συνεργασίας με τις πολιτικές της Ένωσης»¹¹.

Στο πεδίο της δικαστικής και αστυνομικής συνεργασίας, η ενισχυμένη συνεργασία αποφασίζεται από το Συμβούλιο με ειδική πλειοψηφία «έπειτα από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, βάσει προτάσεως της Επιτροπής ή πρωτοβουλίας οκτώ τουλάχιστον κρατών μελών...»¹².

Ββ) Δικαίωμα βέτο

Στο Άμστερνταμ προβλέφθηκε πως ένα κράτος μέλος μπορεί να αντιταχθεί στην ενισχυμένη συνεργασία προβάλλοντας «σημαντικούς και δεδηλωμένους λόγους εθνικής πολιτικής». Επρόκειτο για παραλλαγή του συμβιασμού του Λουξεμβούργου του 1966 για το βέτο, με τη διαφορά ότι προβλέφθηκε δυνατότητα παραπομπής

του θέματος και λήψης ομόφωνης απόφασης από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Μετά τη Νίκαια η παραπάνω δυνατότητα ισχύει στο πεδίο της ΚΕΠΠΑ, ενώ στο κοινοτικό πεδίο και στο πεδίο της δικαστικής και αστυνομικής συνεργασίας διατηρήθηκε μεν η δυνατότητα παραπομπής του θέματος στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, αλλά το βέτο έχει ανασταλτικό χαρακτήρα, αφού κατόπιν τούτου το Συμβούλιο θα αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία.

• **Η ενισχυμένη συνεργασία είναι ικανή να εξασφαλίσει την εμβάθυνση της ολοκλήρωσης σε ένα περιβάλλον αυξανόμενης ετερογένενιας της Ένωσης.** •

μπορεί να συγκροτηθεί από οκτώ μόνο κράτη αν συγκεντρώνουν τις απαιτούμενες ψήφους), μετά από πρόταση της Επιτροπής και διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Στη Νίκαια ίδιας ενισχύθηκε ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, αφού ορίστηκε πως όταν η ενισχυμένη συνεργασία αφορά τομέα που υπάγεται στη διαδικασία του άρθρου 251 (δηλαδή της συναπόφασης), απαιτείται η σύμφωνη γνώμη του⁹.

24 ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ

Βγ) Επιγενόμενη συμμετοχή

Ένα τελευταίο διαδικαστικό θέμα αφορά τους μηχανισμούς με τους οποίους ένα κράτος μέλος μπορεί να εισέλθει σε μια προϋποιστάμενη συνεργασία. Για τη συμμετοχή σε συνεργασία στους τομείς της ΚΕΠΠΑ και της δικαστικής και αστυνομικής συνεργασίας απαιτείται γνώμη της Επιτροπής, ενώ προβλέπεται δυνατότητα εναντίωσης των συμμετεχόντων κρατών στα πλαίσια του Συμβουλίου, εντός προθεσμίας τεσσάρων μηνών¹³. Για τη συμμετοχή σε συνεργασία στο κοινοτικό πεδίο απαιτείται γνώμη της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, αλλά η τελική απόφαση λαμβάνεται μετά από τέσσερις μήνες από την Επιτροπή¹⁴.

Γ) Επίμετρο

Η ενισχυμένη συνεργασία είναι ικανή να εξασφαλίσει την

εμβάθυνση της ολοκλήρωσης σε ένα περιβάλλον αυξανόμενης επεργένειας της Ένωσης. Στη Νίκαια αμβλύνθηκαν οι περιορισμοί στην εφαρμογή της ρήτρας ενισχυμένης συνεργασίας. Η ενισχυμένη συνεργασία προσδιάζει από την φύση της και μπορεί ν' αποβεί χρήσιμη στα πεδία της ΚΕΠΠΑ και της δικαστικής και αστυνομικής συνεργασίας, ενώ δεν φαίνεται να υπάρχουν μεγάλα περιθώρια εφαρμογής της στο κοινοτικό πεδίο, αφού αποκλείονται η ενιαία αγορά, η οικονομική και κοινωνική συνοχή, η εμπορική πολιτική και η αγροτική πολιτική.

Η νομισματική ένωση αποτελεί ήδη ενισχυμένη συνεργασία, ενώ στο πεδίο της οικονομικής ένωσης το Σύμφωνο σταθερότητας και ανάπτυξης αφορά μόνο τις χώρες που συμμετέχουν στη ζώνη του ευρώ. Οι χώρες αυτές θα είχαν βέβαια κάθε συμφέρον να μετατρέψουν την

άτυπη συνεργασία τους στα πλαίσια του Eurogroup σε ενισχυμένη συνεργασία κατά τους όρους της Συνθήκης. Από την άλλη πλευρά, η φορολογική πολιτική και η κοινωνική προστασία που συνεχίζουν να υπάγονται στον κανόνα της ομοφωνίας δεν προσφέρονται για ενισχυμένες συνεργασίες λόγω των αντίστοιχων κινδύνων φορολογικού και κοινωνικού ντάμπιγκ από τις χώρες που δεν θα συμμετείχαν στη συνεργασία (αγγλ. free riders). Τέλος, διάφορες κοινοτικές πολιτικές αναπτύσσονται με ευέλικτες μεθόδους και δεν δημιουργούν την ανάγκη προσφυγής στην μέθοδο της ενισχυμένης συνεργασίας. Συνεπώς, δεν διαφαίνεται κίνδυνος να αναχθεί η ενισχυμένη συνεργασία σε κανόνα και να προκύψει μια κατάσταση επιλεκτικής συμμετοχής των κρατών στις κοινοτικές δράσεις και πολιτικές.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1 Βλ. Constantinesco, *loc. cit.* σ. 53.

2 Άρθρα 94 ΣΕΚ (π.α. 100) και 308 ΣΕΚ (π.α. 235).

3 Βλ. πιο κάτω αναφορικά με την αρχή της επικουρικότητας.

4 Brébosla, H., «De la subsidiarité à la coopération renforcée» in Lejeune, Y. (ed.), *Le Traité d'Amsterdam: Espoirs et déceptions*, Bruxelles, Bruylant, 1998

5 Άρθρο 168 ΣΕΚ.

6 Βλ. Ehlermann, C.-D., «Differentiation, flexibilité, cooperation renforcée: les nouvelles dispositions du Traité d'Amsterdam», *RMUE* 1997, no. 3, 17 (70), επίσης Usher, J., *EC Institutions and Legislation*, London, Longman, 1998, σ. 180.

αρχές της Ενισχυμένης Συνεργασίας, Άρθρο B, στον Τίτλο VII της ΣΕΕ.

8 Βλ. Philippart, E. & Sie Dian Ho, M., *The Pros and Cons of Closer Cooperation within the EU*, The Hague, Scientific Council for Government, March 2000, No. 1.2.2.

9 Άρθρο 11 παρ. 2 ΣΕΚ (π.α. 5 Α παρ. 2).

10 Άρθρο 40 παρ. 2 ΣΕΕ (π.α. K.12 παρ. 2).

11 ο.π.

12 ο.π.

13 Άρθρο 40 παρ. 3 ΣΕΕ (π.α. K.12 παρ. 3).

14 Άρθρο 11 παρ. 3 ΣΕΚ (π.α. 5 Α παρ. 3).

7 Ρήτρα έσχατης λύσης, που περιλαμβάνεται στις γενικές

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ

Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων μετά τη Συνθήκη της Νίκαιας

του κ. Νίκου Φραγκάκη

Δικηγόρου, Διευθυντή του ΕΚΕΜΕ

H συζήτηση για τις προσαρμογές στη λειτουργία των οργάνων της ΕΚ/ΕΕ, με σκοπό την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας τους και μάλιστα ενόψει μελλοντικών διευρύσσεων, επικεντρώνεται συνήθως στο Συμβούλιο, το Κοινοβούλιο και την Επιτροπή. Κι όμως, το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων [ΔΕΚ] και γενικότερα το Κοινοτικό δικαιοδοτικό σύστημα (συμπεριλαμβανομένου και του Πρωτοδικείου [ΠΕΚ]) χρειάζονται, εξίσου με τα άλλα κύρια όργανα, αναγκαίες και επείγουσες προσαρμογές, για να μπορέσουν να λειτουργήσουν αποδοτικά στο μέλλον.

Τα βασικά λειτουργικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η κοινοτική δικαιοσύνη είναι γνωστά:

- Συνεχής αύξηση του αριθμού των υποθέσεων που φέρονται ενώπιον του ΔΕΚ και του ΠΕΚ.
- Επίμονη υστέρηση μεταξύ εκκρεμών υποθέσεων και εκδιδομένων αποφάσεων.
- Επιμήκυνση της διάρκειας της διαδικασίας, ιδίως στις υποθέσεις προδικαστικών παραπομπών.

■ Διεύρυνση της δικαιοδοσίας του ΔΕΚ και του ΠΕΚ, από την εφαρμογή του κανονισμού για το Ευρωπαϊκό Δίπλωμα Ευρεστιτεχνίας και των τίτλων IV και VI της Συνθήκης του Άμοτρενταμ: βίζες, άσυλο, μετανάστευση, δικαστική συνεργασία σε αστικές και ποινικές υποθέσεις, αστυνομική συνεργασία.

Η μεγαλύτερη, όμως, δοκιμασία για τις αντοχές του δικαιοδοτικού συστήματος δεν ήρθε ακόμα, ονομάζεται: διεύρυνση.

Η Διακυβερνητική Διάσκεψη που παρήγαγε τη Συνθήκη της Νίκαιας [ΣΝ] και η οποία ήταν παραληπτής προτάσεων του ίδιου του Δικαστηρίου αλλά και της Επιτροπής και του Κοινοβουλίου, συμπεριέλαβε στο κείμενο της ορισμένες τροποποιήσεις και προσθήκες σε άρθρα της ΕΕ και, κυρίως, της ΣΕΚ που αφορούν το δικαιοδοτικό σύστημα. Ας σημειωθεί ότι η προετοιμασία και διαπραγμάτευση των σχετικών διατάξεων έγινε, κατά το μεγαλύτερο μέρος, στο περιθώριο της Διακυβερνητικής, από ομάδα νομικών καλούμενη «Φίλοι της Προεδρίας».

ΟΙ ΝΕΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

1 □ Η πρώτη μεταβολή που η ΣΝ επέφερε στην ΣΕΕ στα περί το Δικαστήριο, αφορά την προσθήκη παραγράφου (στ) στο άρθρο 46. Η αρμοδιότητα του ΔΕΚ επεκτείνεται στις διαδικαστικές μόνον επιταγές του άρθρου 7 ΣΕΕ, όταν το Δικαστήριο αποφασίζει κατόπιν αιτήσεως του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους και εντός μηνός από την ημερομηνία κατά την οποία το Συμβούλιο προβαίνει στην (σύμφωνα με την 7

παρ. 1 ΣΕΕ) διαπίστωση ύπαρξης σαφούς κινδύνου σοβαρής παραβίασης των αρχών που προβλέπει η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 1 ΣΕΕ, κατά την οποία η Ένωση θεμελιώνεται στις –κοινές στα κράτη μέλη– αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών και του κράτους δικαίου.

Μολονότι η αρμοδιότητα του ΔΕΚ περιορίζεται εδώ σε δικονομικά μόνο ζητήματα, ενώ το ουσιαστικό μέρος παραμένει εξ ολο-

κλήρου στα χέρια του Συμβουλίου, η παροχή δικαστικής προστασίας στο «κατηγορούμενο» κράτος μέλος τονίζει την υπεροχή του δικαιοκρατικού στοιχείου στην ΕΕ, ακόμα και σε θέματα εξόχως πολιτικά, όπως το προκείμενο.

Εξάλλου η αρμοδιότητα του ΔΕΚ για τον έλεγχο πράξεων των οργάνων με βάση τη διάταξη του άρθρου 6 παρ. 2 ΣΕΕ, παραμένει αμετάβλητη κατά το άρθρο 46 (δ).

2 □ Οι διατάξεις της ΣΕΚ για τις αρμοδιότητες του ΔΕΚ

26 ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ

θα ισχύουν εφεξής όχι μόνο στην ενισχυμένη συνεργασία δυνάμει της ΣΕΚ, σύμφωνα με το άρθρο Η παρ. 3 ΣΝ, αλλά και στην ενισχυμένη συνεργασία δυνάμει του Τίτλου IV της ΣΕΕ (αστυνομική και δικαστική συνεργασία σε ποινικά θέματα), άρθρα Ξ, Ο και Π.

Η εν λόγω ρύθμιση παρέχει την ελάχιστη απαραίτητη εξασφάλιση ότι τέτοιες εξαιρετικές μορφές συνεργασίας δεν θα αναπτυχθούν έξω από κάθε δικαστικό έλεγχο.

3 Ο προσδιορισμός από το □ Συμβούλιο των μισθών και λοιπών απολαβών των ανώτερων κοινοτικών αξιωματούχων θα περιλαμβάνει στο μέλλον και τα μέλη και τον γραμματέα του ΠΕΚ (άρθρο 210 ΣΕΚ).

4 Στο άρθρο 220 ΣΕΚ, εκτός □ από το ΔΕΚ γίνεται τώρα ρητή αναφορά και στο ΠΕΚ, ενώ μια νέα δεύτερη παράγραφος παρέχει το νομικό θεμέλιο για ένα νεωτερισμό: Την (δρυση), παρά των Πρωτοδικεών και υπό τους όρους του άρθρου 225α, Δικαιοδοτικών Τμημάτων με αρμοδιότητα να ασκούν σε ορισμένους ειδικούς τομείς τις δικαιοδοτικές αρμοδιότητες που προβλέπει η ΣΝ.

5 Σύμφωνα με την πρώτη □ παράγραφο του άρθρου 221 ΣΕΚ, εφεξής το ΔΕΚ αποτελείται «από ένα δικαστή ανά κράτος μέλος», αντί για «δεκαπέντε δικαστές». Η θέσπιση, εξάλλου, με τη δεύτερη παράγραφο του ίδιου άρθρου, πέρα από τους υφιστάμενους δικαστικούς σχηματισμούς (ολομέλεια και τμήματα) και ενός νέου, του μείζονος τμήματος, αποτελεί χρήσιμη καινοτομία, που στοχεύει στην αποφυγή του κινδύνου μια ομάδα 15 (αργότερα, ίσως αρκετά περισσότερων) δικαστών να μετατρέπεται σε συνέλευση που, απλώς, διαβουλεύεται, αντί για δικαστήριο που διασκέπτεται.

6 Το άρθρο 223 εξακολουθεί □ να προβλέπει εξαετή θητεία για τους δικαστές και τους γεν. εισαγγελείς και τη δυνατότητα επαναδιορισμού τους. Οι προ-

τάσεις για μία, μη ανανεώσιμη, εννεαστή ή δωδεκαετή, θητεία δεν υιοθετήθηκαν.

7 Σύμφωνα με άλλη διάταξη □ του ίδιου άρθρου, ο κανονισμός διαδικασίας του ΔΕΚ υπόκειται στην έγκριση του Συμβουλίου που αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία, ενώ η προϊσχύουσα διάταξη (άρθρο 245.3) προέβλεπε ομοφωνία. Το ίδιο ισχύει και για τον κανονισμό διαδικασίας του ΠΕΚ (άρθρο 224). Ας σημειωθεί ότι η προτίμηση του ίδιου του ΔΕΚ ήταν να υιοθετεί μόνο τον ενλόγω κανονισμό, χωρίς οποιαδήποτε έγκριση του πολιτικού οργάνου, κατά το πρότυπο του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

8 Αξίζει να αναφερθεί σ' αυτό □ τό το σημείο μια μεταβολή που βρίσκεται στον, συνημμένο ως πρωτόκολλο στη ΣΝ, Οργανισμό του ΔΕΚ (άρθρο 16). Τους προέδρους των τμημάτων εκλέγουν μεταξύ τους οι δικαστές και δεν του ονομάζει ο πρόεδρος του ΔΕΚ, όπως συμβαίνει με το ισχύον καθεστώς.

9 Το άρθρο 224 προβλέπει □ ότι το ΠΕΚ περιλαμβάνει ένα τουλάχιστον δικαστή από κάθε κράτος μέλος. Ο ακριβής αριθμός τους αφήνεται να καθοριστεί από τον Οργανισμό του Δικαστηρίου που, προς το παρόν (άρθρο 48), ορίζει ότι το ΠΕΚ αποτελείται από 15 δικαστές, χωρίς αναφορά στην εθνική τους προέλευση.

10 Το άρθρο 225 είναι ε- □ κείνο που υπέστη τη ριζικότερη αναθεώρηση και έχει ως αντικείμενο ρυθμίσεις που αφορούν το ΠΕΚ. Σύμφωνα με την παρ. 1 το Πρωτοδικείο είναι αρμόδιο να αποφαίνεται σε πρώτο βαθμό επι των προσφυγών που αναφέρονται στα άρθρα 230, 323, 235, 236 και 238, με εξαίρεση όσες έχουν ανατεθεί σε ένα δικαιοδοτικό τμήμα και όσες ο Οργανισμός του Δικαστηρίου επιφυλάσσει στο ΔΕΚ. Ο Οργανισμός μπο-

ρεί να προβλέπει ότι το Πρωτοδικείο είναι αρμόδιο για άλλες κατηγορίες προσφυγών. Κατ' εξαίρεση από τον ενλόγω κανόνα, οι προσφυγές που ασκούνται από τα όργανα της ΕΚ και από τα κράτη μέλη, υπάγονται στην αρμοδιότητα του ΔΕΚ (άρθρο 51 του Οργανισμού). Το Πρωτοδικείο είναι επίσης αρμόδιο να αποφαίνεται επί προσφυγών που ασκούνται κατά των αποφάσεων των δικαιοδοτικών τμημάτων τα οποία συγκροτούνται κατ' εφαρμογή του άρθρου 225α. Οι αποφάσεις που εκδίδει το Πρωτοδικείο δυνάμει της παρούσας παραγράφου μπορούν κατ' εξαίρεση να επανεξετασθούν από το Δικαστήριο, υπό τους όρους και τους περιορισμούς που προβλέπονται από τον οργανισμό του Δικαστηρίου, εφόσον υπάρχει σοβαρός κίνδυνος να θιγεί η ενότητα ή η συνοχή του κοινοτικού δικαίου (παραγ. 2). Τέλος, το Πρωτοδικείο είναι αρμόδιο να αποφαίνεται επί προδικαστικών ζητημάτων, τα οποία του υποβάλλονται δυνάμει του άρθρου 234 και υπάγονται σε συγκεκριμένους τομείς που καθορίζονται από τον οργανισμό του Δικαστηρίου (παραγ. 3 - πρώτο εδάφιο).

Με την διάταξη αυτή ικανοποιείται το αίτημα πολλών πλευρών για τη μείωση του όγκου των υπόθεσεων του ΔΕΚ, δια της μερικής μεταφοράς στο ΠΕΚ της αρμοδιότητας του πρώτου να κρίνει προδικαστικά ερωτήματα. Αυτό, πραγματικά, συνιστά σημαντική απομάκρυνση από την, ακλόνητη μέχρι σήμερα, αρχή ότι μόνο το ΔΕΚ, ως οιστεί συνταγματικό δικαστήριο, έχει αρμοδιότητα επί των προδικαστικών ερωτημάτων.

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν το Πρωτοδικείο κρίνει ότι η υπόθεση αφορά απόφαση επί θεμελιώδους αρχής, η οποία ενδέχεται να θίξει την ενότητα ή τη συνοχή του κοινοτικού δικαίου, δύναται να παραπέμψει την υπόθεση στο Δικαστήριο, προκειμένου να αποφανθεί επ' αυτής (παραγ. 3 - δεύτερο εδάφιο).

Εξάλλου οι αποφάσεις που εκδίδει το Πρωτοδικείο επί προδικα-

στικών θεμάτων, είναι δυνατόν κατ' εξαίρεση να επανεξετασθούν από το Δικαστήριο, υπό τους όρους και τους περιορισμούς που προβλέπει ο Οργανισμός του Δικαστηρίου, εφόσον υπάρχει σοβαρός κίνδυνος να θιγεί η ενότητα ή η συνοχή του κοινοτικού δικαίου (παραγ. 3 – τρίτο εδάφιο).

11 Ας σημειωθεί ένας ακόμα μα νεωτερισμός, ότι το ΠΕΚ μπορεί πλέον να δικαιοδοτεί και ως μονομελές δικαστήριο (άρθρο 50 του Οργανισμού).

12 Σε τέσσερις δηλώσεις σχετικά με το άρθρο 225, προς καταχώρηση στην τελική πράξη της Διάσκεψης, η τελευταία δίνει στο ΔΕΚ, το Συμβούλιο και την Επιτροπή οδηγίες για να εξετάσουν «το συντομότερο δυνατό» την κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ ΔΕΚ και ΠΕΚ καθώς και άλλα συναφή διαδικαστικά ζητήματα.

13 Ένα νέο άρθρο 225α θεσπίζει ότι το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα τα αιτήσει του ΔΕΚ ή προτάσει της Επιτροπής και μετά από διαβούλευση με το Κοινοβούλιο και το ΔΕΚ, μπορεί να συγκροτεί δικαιοδοτικά τμήματα για να εκδικάζουν σε πρώτο βαθμό ορισμένες κατηγορίες προσφυγών σε συγκεκριμένους τομείς. Σε δήλωση της Διακυβερνητικής Διάσκεψης σχετικά με το άρθρο αυτό, το ΔΕΚ και η Επιτροπή καλούνται να εκπονήσουν, το ταχύτερο, σχέδιο απόφασης για τη συγκρότηση δικαιοδοτικού τμήματος αρμόδιου σε πρώτο βαθμό για τις υπαλληλικές υποθέσεις. Σημειώνεται ότι το ΔΕΚ είχε προτείνει την πρωτόδικη ανάθεση των υποθέσεων αυτών σε διοργανικά συμβούλια οισνεί διοικητικού χαρακτήρα.

14 Ένα νέο άρθρο 229α ορίζει ότι το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα προτάσει της Επιτροπής και μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, μπορεί να θεσπίζει διατάξεις προκειμένου να ανατε-

θεί στο Δικαστήριο, στην έκταση που καθορίζει το Συμβούλιο, η αρμοδιότητα να αποφαίνεται επί διαφορών σχετικών με την εφαρμογή των πράξεων οι οποίες εκδίδονται βάσει της ΣΕΚ και δημιουργούν κοινοτικούς τίτλους βιομηχανικής ιδιοκτησίας. Το Συμβούλιο συνιστά την υιοθέτηση των διατάξεων αυτών από τα κράτη μέλη, σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς κανόνες τους.

Για την αβεβαιότητα περί την αρμοδιότητα για την εκδίκαση υποθέσεων βιομηχανικής ιδιοκτησίας, καταχωρείται δήλωση κατά την οποία η Διάσκεψη κρίνει ότι το άρθρο 229α δεν προδικάζει την επιλογή του δικαιοδοτικού πλαισίου που θα αποφαίνεται επί διαφορών σχετικών με την εφαρμογή των πράξεων οι οποίες εκδίδονται βάσει της ΣΕΚ και δημιουργούν κοινοτικούς τίτλους βιομηχανικής ιδιοκτησίας.

15 Η επίμονη προσπάθεια του Κοινοβουλίου να εξισωθεί ως διάδικος με το Συμβούλιο και την Επιτροπή, δικαιώνεται. Με το άρθρο 230 του αναγνωρίζεται πλέον το δικαίωμα να προσφεύγει και εκείνο ενώπιον του ΔΕΚ, ζητώντας την ακύρωση πράξεων των άλλων οργάνων λόγω αναρμοδιότητας, παραβάσεως ουσιώδους τύπου, παραβάσεως της Συνθήκης ή οποιουδήποτε σχετικού με την εφαρμογή της κανόνα δικαιου ή λόγω καταχρήσεως εξουσίας. Πρόκειται για αφηρημένο δικαστικό έλεγχο και όχι, όπως ίσχυε μέχρι τώρα και εξακολουθεί να ισχύει για το Ελεγκτικό Συνέδριο και την ΕΚΤ, μόνο με την προϋπόθεση ότι θίγονται τα προνόμια του Κοινοβουλίου.

16 Το άρθρο 245 ΣΕΚ περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου αναθεωρήθηκε κατά τρόπο που να μπορεί και η Επιτροπή να ζητάει την τροποποίηση του Οργανισμού. Μια τέτοια τροποποίηση μπορεί πλέον να αφορά όλους τους τίτλους εκτός του I (σύνθεση του ΔΕΚ).

17 Μια μικρή μεταβολή στο άρθρο 290, για το γλωσσικό καθεστώς, συνίσταται στην αναφορά του Οργανισμού του Δικαστηρίου, αντί για τον Κανονισμό Διαδικασίας του.

18 Τέλος, με την τροποποίηση διάταξη του άρθρου 300 (6), το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μπορεί και εκείνο να ζητά από το ΔΕΚ να γνωμοδοτήσει για το αν μια μελετώμενη διεθνής συμφωνία συμβιβάζεται με τις διατάξεις της ΣΕΚ.

ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Όταν πριν από δώδεκα περίπου χρόνια ιδρύθηκε το ΠΕΚ, με τις μάλλον περιορισμένες τότε αρμοδιότητές του, οι ελπίδες και οι ευχές που το συνόδευαν ήταν να συμβάλει αποφασιστικά στο πρόβλημα της υπερφόρτωσης του ΔΕΚ. Σήμερα μπορεί να πει κανείς ότι το αποτέλεσμα ήταν προφαγώς κατώτερο των προσδοκιών. Περισσότερες υποθέσεις, από περισσότερους διαδίκους που αντιμετωπίζουν ζητήματα που στηρίζονται σε περισσότερες δικονομικές βάσεις, απορρόφησαν ταχύτατα τα μικρά περιθώρια 'αναπνοής' που δημιούργησε η ίδρυση του Πρωτοδικείου.

Μόλις η ΣΝ τεθεί σε ισχύ, το δικαιοδοτικό σύστημα της Κοινότητας θα έχει στη διάθεσή του μερικές πρόσθετες δυνατότητες που, τουλάχιστον θεωρητικά, μπορεί να βοηθήσουν τα ευρωπαϊκά δικαστήρια να πραγματώσουν αποτελεσματικότερα την εξαιρετικά σημαντική αποστολή της εξασφάλισης της ορθής ερμηνείας και εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου.

Θα είναι αυτές οι δυνατότητες επαρκείς; Ή θα ξεπεραστούν από τη συνεχή διπλή επέκταση της ΕΚ/ΕΕ – υλική και τοπική; Ισως, η ρεαλιστική απάντηση να είναι: Ας προετοιμάζομαστε για την επόμενη αναθεώρηση του συστήματος!

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ

Ευρωπαϊκά Πολιτικά Κόμματα

Προσθήκη δεύτερης παραγράφου στο άρθρο 191 ΣΕΚ

της Λίνας Παπαδοπούλου*

Δικηγόρος και Διδάκτωρ Δικαίου του Παν/μίου του Ανόβερου

Tο άρθρο 191 ΣΕΚ, το οποίο προστέθηκε με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, ορίζει ότι: «Τα πολιτικά κόμματα σε ευρωπαϊκό επίπεδο αποτελούν σημαντικό παράγοντα για την ολοκλήρωση στα πλαίσια της Ένωσης. Συμβάλλουν στη δημιουργία ευρωπαϊκής συνείδησης και στην έκφραση της πολιτικής βούλησης των πολιτών της Ένωσης».

Ως «πολιτικά κόμματα σε ευρωπαϊκό επίπεδο» εννοούνται όχι τα εθνικά αλλά πολιτικά κόμματα με υπερεθνική δομή, με παρουσία δηλαδή σε περισσότερα του ενός κράτη-μέλη της ΕΕ. Προς το παρόν ως τέτοια μπορούν να θεωρηθούν οι ευρωπαϊκές συνομοσπονδιακές οργανώσεις, οι οποίες έχουν ως μέλη τα επιμέρους εθνικά ευρωπαϊκά κόμματα με συγγενή ιδεολογία. Πρόκειται για το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα, το οποίο αποτελείται από τα Χριστιανοδημοκρατικά κυρίως κόμματα (μέλος του είναι η Νέα Δημοκρατία), το Ευρωπαϊκό Σοσιαλιστικό Κόμμα (με μέλη τα Σοσιαλιστικά και Σοσιαλδημοκρατικά εθνικά κόμματα, μεταξύ των οποίων και το Π.Α.Σ.Ο.Κ.), το Κόμμα των Φιλελευθέρων, Δημοκρατών και Μεταρρυθμιστών και τέλος την Ομοσπονδία Πράσινων Κομμάτων. Τα κόμματα αυτά εδρεύουν στις Βρυξέλλες - με την εξαίρεση της Πράσινης Ομοσπονδίας που έχει την έδρα της στη Βιέννη - και βρίσκονται σε άμεση σχέση με την αντίστοιχη κοινοβουλευτική ομάδα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, από την οποία και εξαρτώνται εν πολλοίς οργανωτικά και οικονομικά. Η δράση τους είναι περιορισμένη, επιτελείται δε κυρίως μέσω του κόμματος-μέλους σε κάθε επιμέρους κράτος και κυρίως στην περίοδο πριν τις ευρω-

παίκες εκλογές. Πρόκειται δηλαδή προς το παρόν για γραφειοκρατικούς οργανισμούς ανύπαρκτης σχεδόν κοινωνικής εμβέλειας και δράσης. Αυτό οφείλεται κυρίως στη συνομοσπονδιακή δομή τους, καθώς μέλη τους είναι κόμματα και όχι φυσικά πρόσωπα, στην έλλειψη οικονομικής αυτάρκειας και στην περιορισμένη οργανωτική τους δομή.

Στην ανάπτυξη της οργανωτικής τους δομής και κυρίως στη δυνατότητα χρηματοδότησης των κομμάτων αυτών από τον προϋπολογισμό της Κοινότητας αποσκοπούσε η εισαγωγή του άρθρου 191 στη Διακυβερνητική του Μάαστριχτ, η οποία οφείλεται στη συντονισμένη δράση των τότε Προέδρων των κομμάτων. Το άρθρο αυτό αποτελεί μεν θεσμική εγγύηση σε ευρωπαϊκό, οιονεί συνταγματικό, επίπεδο - ακολουθώντας το Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων που αναγνωρίζει συνταγματική ποιότητα στις Συνθήκες - δεν μπορεί ωστόσο από μόνο του να αποτέλεσει την απαραίτητη νομική βάση ανάληψης δράσης από τα όργανα της Κοινότητας προς την κατεύθυνση της θέσης σε ισχύ ενός κανονισμού που θα προβλέπει τα της λειτουργίας και της χρηματοδότησής τους. Η απαίτηση για συγκεκριμένη πρόβλεψη νομικής βάσης απορρέει από την οργανωτική αρχή των κατά παραχώρηση αρμοδιοτήτων που διέπει τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, σύμφωνα με την οποία οι τελευταίες έχουν εκείνες μόνον τις αρμοδιότητες που σαφώς τους έχουν ανατεθεί (άρθρο 5 εδ. α ΣΕΚ) ενώ την αρμοδιότητα της αρμοδιότητας συνεχίζουν να έχουν τα κράτη μέλη. Τα όργανα της Κοινότητας νομιμοποιούνται να δραστηριοποιούνται μόνο στα πλαίσια και εντός των ορίων των εξουσιών που τους παρέχονται από τη Συνθήκη (άρθρο 7 παρ. 1 εδ. β ΣΕΚ) με συγκεκριμένη πρόβλεψη που αφορά τόσο το αντικείμενο όσο και τη διαδικασία.

* Εκπροσώπου της Ευρωπαϊκής Έκφρασης στη συμβουλευτική διαδικασία της Συνέλευσης (Convention) που εκπόνησε τον Ευρωπαϊκό Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων

Υπό τη Συνθήκη του Μάστριχτ

Είχε υποστηριχθεί ότι νομική βάση ενός ευρωπαϊκού δικαίου των κομμάτων μπορεί να αποτελέσει το άρθρο 191 - που από μόνο του δεν αρκεί διότι δεν προβλέπει παραχώρηση αρμοδιότητας σε συγκεκριμένο όργανο και διαδικασία λήψης μέτρων - σε συνδυασμό με το άρθρο 308 ΣΕΚ που προβλέπει μια γενική εξουσιοδότηση για την περίπτωση της έλλειψης ειδικής με σκοπό την πραγματοποίηση ενός από τους στόχους της Κοινότητας στο πλαίσιο της Κοινής Αγοράς. Είχαν ακόμη προταθεί, ως νομική βάση και σε συνδυασμό πάντοτε με το άρθρο 191, τα άρθρα 199 (σχετικά με τον Κανονισμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου), 190 παρ. 4 (σχέδιο κοινού ευρωπαϊκού εκλογικού συστήματος), 94 και 95 ΣΕΚ (προσέγγιση νομοθεσιών για τη λειτουργία της κοινής αγοράς). Καμία από τις παραπάνω επιλογές ωστόσο δεν υπακούει χωρίς περαιτέρω δογματικές αντιρρήσεις στην κανονιστική αρχή της παραχώρησης αρμοδιοτήτων.

Ορθότερη αντίθετα παρουσιάζεται η λύση που υιοθετήθηκε από τη Συνθήκη της Νίκαιας, η προσθήκη δηλαδή στο άρθρο 191 μιας δεύτερης παραγράφου με ρητή πρόβλεψη του αντικειμένου και της διαδικασίας. Η λύση αυτή είχε προταθεί ήδη στην προηγούμενη Διακυβερνητική Διάσκεψη από την ελληνική κυβέρνηση, δεν είχε όμως τότε συμπεριληφθεί στη Συνθήκη του Άμστερνταμ. Αποτελούσε εξάλλου την προκρινόμενη και προτεινόμενη και εκ μέρους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου λύση, όπως αποτυπώθηκε στο Ψήφισμά του της 10/12/1996 με εισηγητή τον καθηγητή Δημήτρη Τσάτσο.

Συνθήκη της Νίκαιας

Η νέα παράγραφος που εισήχθη με τη Συνθήκη της Νίκαιας ορίζει ότι: «Το Συμβούλιο αποφασίζοντας σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 251 καθορίζει το καθεστώς των πολιτικών κομμάτων σε ευρωπαϊκό επίπεδο και ίδιως τους κανόνες για τη χρηματοδότησή τους». Η νομική ρύθμιση του καθεστώτος των ευρωπαϊκών πολιτικών κομμάτων και της χρηματοδότησής τους υπάγεται συνεπώς στη διαδικασία της συναπόφασης, η οποία εξασφαλίζει τη μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Πρόκειται για την εκδοχή που το ίδιο το Κοινοβούλιο στο ψήφισμά του αλλά και στη Διακυβερνητική της Νίκαιας μέσω των αντιπροσώπων του Elmar Brok και Δημήτρη Τσάτσου είχε υποστηρίξει, ως την πλέον ενδεδειγμένη λόγω της διευρυμένης δημοκρατικής νομιμοποίησης που εγγυάται αλλά και δεδομένης της άρρηκτης σχέσης μεταξύ κομμάτων και Κοινοβουλίου και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Το άρθρο 191 συνοδεύει δήλωση, η οποία πρόκειται να καταχωρηθεί στην τελική πράξη της Διάσκεψης, στην οποία τονίζεται ότι το άρθρο αυτό δε συνεπάγεται μεταφορά αρμοδιοτήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και δεν ασκεί καμιά επιπροσή στην εφαρμογή των σχετικών συνταγματικών διατάξεων των κρατών μελών. Η πρώτη παρατήρηση είναι αυτονόητη και εξάγεται αβίαστα και από την αρχή των κατά παραχώρηση αρμοδιοτήτων. Η λειτουργία των ευρωπαϊκών πολιτικών κομμάτων, η οποία αναμένεται να ενισχυθεί με την ενεργοποίηση του άρθρου 191 μέσω ενός κανονισμού πιθανότατα, δεν μπορεί να προσθέσει νέες αρ-

μοδιότητες στην Ένωση. Πολύ περισσότερο, καθώς τα κόμματα αυτά καλούνται να συμβάλλουν στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, οι πολιτικές θέσεις τις οποίες καλούνται να επεξεργαστούν και να προτείνουν στην ευρωπαϊκή κοινωνία και άρα ο σχηματισμός της πολιτικής βούλησης θα αφορά το κοινό ευρωπαϊκό συμφέρον και την ευρωπαϊκή πολιτική.

Αναφορικά με τη δεύτερη παρατήρηση, το συνταγματικό καθεστώς των εθνικών πολιτικών κομμάτων δεν μπορεί προφανώς να επηρεαστεί από το εφαρμοζόμενο στα πλαίσια του Κοινοτικού Δικαίου άρθρο 191. Υπό το φως του τελευταίου ωστόσο οι σχετικοί συνταγματικοί κανόνες πρέπει να ερμηνευτούν έτσι ώστε να αναγνωρίζουν ως κόμματα και τα ευρωπαϊκά, ιδιαίτερα αν τα τελευταία επιλέξουν την οργανωτική τους αυτονομία από τα εθνικά κόμματα μέλη τους. Σε περίπτωση, για παράδειγμα, αυτόνομης συμμετοχής ενός ευρωπαϊκού κόμματος στις εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα πρέπει να δοθούν σ' αυτό ίσες ευκαιρίες με διεργασίες δίνονται στα εθνικά κόμματα που επίσης λαμβάνουν μέρος.

Οι δύο επόμενες παράγραφοι της συμπληρωματικής δήλωσης αναφέρονται στο θέμα της χρηματοδότησης των ευρωπαϊκών κομμάτων από τον κοινοτικό προϋπολογισμό. Μια τέτοια χρηματοδότηση δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιείται για την άμεση ή έμμεση χρηματοδότηση των εθνικών πολιτικών κομμάτων. Ο περιορισμός αυτός ανταποκρίνεται στην τελεολογία του άρθρου 191, το οποίο αναγνωρίζει τον ιδιαίτερο και διακριτό ρόλο των ευρωπαϊκών κομμάτων στα πλαίσια της ευρωπαϊκής ολο-

Θέσεις

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ - ΚΡΙΤΙΚΗ
ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ
ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

Κριτική της νεοκλασικής θεωρίας

Editorial: Η ορατότητα της ταξινής πάλης και οι χωρισμοί του λαϊκού κινήματος

Θ. Β. Πάχος: Ιδεολογικές πτυχές της νεοκλασικής θεωρίας της επιχείρησης

Γ. Οικονομάκης και Μ. Μαρκάκη: Της προσφοράς και της ζήτησης. Τιμή και χλαδική ισορροπία στη νεοκλασική οικονομική ανάλυση

A. Negri και M. Hardt: Η εργασία του Διονύσου

X. Τυροβούζης: Ο στρατός στην Ελλάδα: Ζητήματα θεωρίας και δύνεις κοινωνικής εμπειρίας

N. Καμπέρος: Το «μεγάλο χωριό» και ο «επιχειρηματίας αγρότης»

P. Μάρκου, K. Μάρκου και M. Αρναούτελη: Σκέψεις για την «κρίση του κράτους» στη χαραυγή του 21ου αιώνα

P. Σωτήρης: Νίκος Κουλούρης: Ελληνική Βιβλιογραφία του Εμφυλίου Πολέμου 1945-1949: Αυτοτελή δημοσιεύματα 1945-1999 (Βιβλιοκριτική)

A. Μαστορογιάννης: Θεόδωρος Πελαγίδης (επμ.): Κατανοώντας την Παγκοσμιοποίηση (Βιβλιοκριτική)

ΑΠΡΙΛΙΟΣ-ΙΟΥΝΙΟΣ 2001

75

κλήρωσης. Οι λειτουργίες που τα κόμματα αυτά καλούνται να επιτελέσουν και οι οπίσες δικαιολογούν τη θεσμική σημασία που τους αποδίδεται προϋποθέτουν υπερεθνική δομή και παρουσία σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Θα αποτελούσε συνεπώς καταστρατήγηση του άρθρου 191 η χρησιμοποίηση κοινοτικής οικονομικής χρηματοδότησης, που θα προβλέπεται για την επίτευξη των στόχων του συγκεκριμένου άρθρου, από υποκείμενα που δεν δύνανται εξορισμού να φέρουν σε πέρας τους στόχους αυτούς.

Στην τρίτη παράγραφο της δήλωσης, τέλος, διευκρινίζεται ότι οι διατάξεις σχετικά με τη χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων εφαρμόζονται επί της αυτής βάσης σε όλες τις πολιτικές δυνάμεις που εκπροσωπούνται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Χωρίς να είναι απολύτως σαφές το νόημα της πρόβλεψης αυτής, εξάγεται καταρχήν το συμπέρασμα ότι κριτήριο για τη χρηματοδότηση των ευρωπαϊκών κομμάτων θα αποτελέσει η εκπροσώπησή τους στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, επιλογή που αντανακλά τη στενή σχέση μεταξύ κομμάτων και Κοινοβουλίου που ήδη επισημάνθηκε. Η παρατήρηση αυτή ωστόσο δεν προδιαγράφει το ακριβές μοντέλο χρηματοδότησης και την κατανομή της κοινοτικής επιχορήγησης μεταξύ των πολιτικών κομμάτων ούτε τα ειδικότερα κριτήρια που πρόκειται πιθανόν να τεθούν.

Συμπέρασμα

Η προσθήκη της δεύτερης παραγράφου στο άρθρο 191 ΣΕΚ καθιστά πλέον δυνατή, χωρίς δογματικά προβλήματα, τη νομική ρύθμιση του καθεστώτος των ευρωπαϊκών πολιτικών κομμάτων και επιτρέπει τη χρηματοδότησή τους από τον κοινοτικό προϋπολογισμό. Η ρύθμιση αυτή ωστόσο δεν επιτρέπεται να αποτελέσει αυτοσκοπό για τα κόμματα. Η πρόκληση αντίθετα είναι να λειτουργήσει ως εφαλτήριο για την ενδυνάμωση της οργανωτικής δομής τους, την επέκταση της δράσης τους και τη διεύρυνση της κοινωνικής τους εμβέλειας. Οι στόχοι αυτοί προϋποθέτουν όχι μόνο νομική κατοχύρωση και οικονομική ενίσχυση αλλά κυρίως πολιτική βούληση και τόλμη. Η μετατροπή των κομμάτων αυτών από συνομοσπονδείς κομμάτων που είναι σήμερα σε πραγματικά κόμματα με μέλη φυσικά πρόσωπα είναι ένα πρώτο σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της κινητοποίησης του ευρωπαίου πολιτη, στη διαμόρφωση της συνείδησης και στην έκφραση της πολιτικής βούλησης του οποίου το ίδιο το άρθρο 191 αναφέρεται. Μόνο μια τέτοια ριζική μετεξέλιξη των υπαρχόντων κομμάτων μπορεί να συμβάλλει στην ενίσχυση της δημοκρατικής νομιμοποίησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να προσφέρει τη δυνατότητα ενεργότερης συμμετοχής των πολιτών της Ένωσης.

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ι λαοί της Ευρώπης, εγκαθιδρύοντας μεταξύ τους μια διαρκώς στενότερη ένωση, αποφάσισαν να μοιραστούν ένα ειρηνικό μέλλον θεμελιωμένο σε κοινές αξίες.

Η Ένωση, έχοντας επίγνωση της πνευματικής και ιθικής κληρονομιάς της, εδράζεται στις αδιαίρετες και οικουμενικές αξίες της αξιοπρέπειας του ανθρώπου, της ελευθερίας, της ισότητας και της αλληλεγγύης, ερείπεται στις αρχές της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου. Η Ένωση τοποθετεί τον ανθρώπο στην καρδιά της δράσης της, καθιερώνοντας την ιδαγένεια της Ένωσης και δημιουργώντας ένα χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.

Η Ένωση συμβάλλει στη διαφύλαξη και την ανάπτυξη αυτών των κοινών αξιών, σεβόμενη την πολυμορφία των πολιτισμών και των παραδόσεων των λαών της Ευρώπης καθώς και την εθνική ταυτότητα των κρατών μελών της και την οργάνωση της δημόσιας εξουσίας τους σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο επιδιώκει να προαγγέλγει ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη και εγγυάται την ελευθερη κυκλοφορία των προσώπων, των εμπορευμάτων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων καθώς και την ελευθερία εγκατάστασης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ

Άρθρο 1

Ανθρώπινη αξιοπρέπεια

Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι απαραβίαστη. Πρέπει να είναι σεβαστή και να προστατεύεται.

Άρθρο 2

Δικαίωμα στη ζωή

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στη ζωή.
2. Κανείς δεν μπορεί να καταδικαστεί στην ποινή του θανάτου ούτε να εκτελεστεί.

Άρθρο 3

Δικαίωμα στην ακεραιότητα ου προσώπου

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στη σωματική και διανοητική ακεραιότητά του.
2. Στο πεδίο της ιατρικής και της βιολογίας πρέπει να προσύνται ιδίως τα εξής: η ελεύθερη και εν επιγνώσει συναίνεση του ενδιαφερομένου, σύμφωνα με τις λεπτομερέστερες διατάξεις που ορίζονται από το νόμο, η απαγόρευση των ευγονικών πρακτικών, ιδίως όσων αποσκοπούν στην επιλογή των προσώπων, η απαγόρευση της μετατροπής του ανθρώπινου σώματος και των μερών του καθαυτών σε πηγή κέρδους, η απαγόρευση του αναπαραγωγικού κλωνισμού των ανθρωπίνων δύνων.

Άρθρο 4

Απαγόρευση των βασανιστηρίων και των απάνθρωπων ή εξευτελιστικών ποινών ή μεταχείρισης

Κανείς δεν μπορεί να υποβληθεί σε βασανιστήρια ούτε σε απάνθρωπες ή εξευτελιστικές ποινές ή μεταχείριση.

Άρθρο 5

Απαγόρευση της δουλείας και της αναγκαστικής εργασίας

1. Κανείς δεν μπορεί να κρατηθεί σε δουλεία ούτε σε ειλικτική.

Προς το σκοπό αυτό είναι αναγκαίο να ενισχυθεί η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, υπό το πρόσαρτο των κοινωνικών αλλαγών, της κοινωνικής προόδου και των επιστημονικών και τεχνολογικών εξελίξεων, καθιστώντας τα πιο αντιληπτά σε ένα Χάρτη.

Ο παρόν Χάρτης επιβεβαιώνει, σεβόμενος τις αρμοδιότητες και τα καθήκοντα της Κοινόπτησης και της Ένωσης, καθώς και την αρχή της επικοινικότητας, τα δικαιώματα που απορρέουν ιδίως από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις και τις διεθνείς υποχρεώσεις των κρατών μελών, τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις Κοινοτικές Συνθήκες, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των θεμελιωδών Ελευθεριών, τους Κοινωνικούς Χάρτες που έχουν υιοθετηθεί από την Κοινότητα και το Συμβούλιο της Ευρώπης καθώς και από τη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Η απόλαυση των δικαιωμάτων αυτών συνεπάγεται ευθύνες και καθήκοντα τόσο των τρίτων όσο και της ανθρώπινης κοινότητας και των μελλοντικών γενεών.

Κατά συνέπεια, η Ένωση αναγνωρίζει τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις αρχές που ορίζονται κατωτέρω.

2. Κανείς δεν μπορεί να υποβληθεί σε αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία.
3. Απαγορεύεται η εμπορία των ανθρωπίνων όντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΕΣ

Άρθρο 6

Δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια

Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια.

Άρθρο 7

Σεβασμός της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής

Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και των επικοινωνιών του.

Άρθρο 8

Προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν.

2. Η επεξεργασία αυτών των δεδομένων πρέπει να γίνεται νομίμως, για καθορισμένους σκοπούς και με βάση τη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου ή για άλλους θεμιτούς λόγους που προβλέπονται από το νόμο. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να έχει πρόσβαση στα σύλλεγοντα δεδομένα που το αφορούν και να επιτυγχάνει τη διόρθωσή τους.

3. Ο σεβασμός των κανόνων αυτών υπόκειται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής.

Άρθρο 9

Δικαίωμα γάμου και δικαίωμα δρυσής οικογένειας

Το δικαίωμα γάμου και το δικαίωμα δρυσής οικογένειας διασφαλίζονται σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες που διέπουν την άσκησή τους.

Άρθρο 10

Ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας. Το δικαίωμα αυτό συνεπάγεται την ελευθερία μεταβολής θρησκεύματος ή πεποιθήσεων καθώς και την ελευθερία εκδήλωσης του

Θρησκεύματος ή των πεποιθήσεών του, ατομικά ή συλλογικά, δημοσία ή κατ' ιδιαί, με τη λατρεία, την εκπαίδευση, την άσκηση των θρησκευτικών καθηκόντων και τις τελετές.

2. Το δικαίωμα αντίρρησης συνειδήσεως αναγνωρίζεται σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες που διέπουν την άσκησή του.

Άρθρο 11

Ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης. Το δικαίωμα αυτού περιλαμβάνει την ελευθερία γνώμης και την ελευθερία ληφθῆς ή μετάδοσης πληροφοριών ή ιδεών, χωρίς την ανάμεικη δημοσίων αρχών και αδιακρίτως συνόρων.

2. Η ελευθερία των μέσων μαζικής ενημέρωσης και η πολυφωνία τους είναι σεβαστές.

Άρθρο 12

Ελευθερία του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην ελευθερία του συνέρχεσθαι ειρηνικώς και στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι σε όλα τα επίπεδα, ιδιώς στον πολιτικό και το συνδικαλιστικό τομέα καθώς και στους τομείς που αναφέρονται στον πολίτη, πράγμα που συνεπάγεται το δικαίωμα κάθε προσώπου να ιδρύει με άλλους συνδικαλιστικές ενώσεις και να προσχωρεί σ' αυτές για την υπεράσπιση των συμφερόντων του.

2. Τα πολιτικά κόμματα, στο επίπεδο της Ένωσης, συμβάλλουν στην έκφραση της πολιτικής βούλησης των πολιτών της Ένωσης.

Άρθρο 13

Ελευθερία της τέχνης και της επιστήμης

Η τέχνη και η επιστημονική έρευνα είναι ελεύθερες. Η ακαδημαϊκή ελευθερία είναι σεβαστή.

Άρθρο 14

Δικαίωμα εκπαίδευσης

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση και στην πρόσβαση στην επαγγελματική και συνεχή κατάρτιση.

2. Το δικαίωμα αυτού περιλαμβάνει την ευχέρεια δωρεάν παρακολούθησης της της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

3. Η ελευθερία ίδρυσης εκπαιδευτικών ίδρυμάτων με σεβασμό των δημοκρατικών αρχών καθώς και το δικαίωμα των γονέων να εξασφαλίζουν την εκπαίδευση και τη μόρφωση των τεκνών τους σύμφωνα με τις θρησκευτικές, φιλοσοφικές και παιδαγωγικές πεποιθήσεις τους, γίνονται σεβαστά σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες που διέπουν την άσκησή τους.

Άρθρο 15

Ελευθερία του επαγγέλματος και δικαίωμα προς εργασία

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να εργάζεται και να ασκεί το επάγγελμα, το οποίο επιλέγει ή αποδέχεται ελεύθερα.

2. Κάθε πολίτης της Ένωσης είναι ελεύθερος /η να αναζητεί απασχόληση, να εργάζεται, να εγκαθίσταται ή να παρέχει υπηρεσίες σε κάθε κράτος μέλος.

3. Οι υπόκοιτοι τρίτων χωρών που έχουν άδεια να εργάζονται στο έδαφος των κρατών μελών δικαιούνται συνθηκών εργασίας αντίστοιχων με εκείνες που απολαμβάνουν οι πολίτες της Ένωσης.

Άρθρο 16

Επιχειρηματική ελευθερία

Η επιχειρηματική ελευθερία αναγνωρίζεται σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.

Άρθρο 17

Δικαίωμα ιδιοκτησίας

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να είναι κύριος των νομίμως κτηθέντων αγαθών του, να τα χρησιμοποιεί, να τα διαθέτει και να τα κληροδοτεί. Κανείς δεν μπορεί να στέρεται την ιδιοκτησία του, παρά μόνον για λόγους δημόσιας αφέλειας, στις περιπτώσεις και υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο νόμο και έναντι δικαιης και έγκαιρης αποζημίωσης για την απώλειά της. Η χρήση των αγαθών μπορεί να υπόκειται σε περιορισμούς από το νόμο, εφόσον αυτό είναι αναγκαίο προς το γενικό συμφέρον.

2. Η πνευματική ιδιοκτησία προστατεύεται.

Άρθρο 18

Δικαίωμα ασύλου

Το δικαίωμα ασύλου διασφαλίζεται προσωμένων των κανόνων της Σύμβασης της Γενεύης της 28ης Ιουλίου 1951 και του Πρωτοκόλλου της 31ης Ιανουαρίου 1967 σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων και σύμφωνα με τη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Άρθρο 19

Προστασία σε περίπτωση απομάκρυνσης, απέλασης και έκδοσης

1. Απαγορεύονται οι συλλογικές απέλασεις.

2. Κανείς δεν μπορεί να απομακρυνθεί, να απελαθεί ή να εκδοθεί προς κράτος όπου διατρέχει σοβαρό κίνδυνο να του επιβληθεί η ποινή του θανάτου ή να υποβληθεί σε βασανιστρία ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχειρίστη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ III ΙΣΟΤΗΤΑ

Άρθρο 20

Ισότητα έναντι του νόμου

Ολοι οι άνθρωποι είναι ίσοι έναντι του νόμου.

Άρθρο 21

Απαγόρευση διακρίσεων

1. Απαγορεύεται κάθε διάκριση ιδίως λόγω φύλου, φυλής, χρώματος, εθνοτικής καταγωγής ή κοινωνικής προέλευσης, γενετικών χαρακτηριστικών, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών φρονημάτων ή κάθε άλλης γνώμης, ιδιοτήτας μέλους εθνικής μειονότητας, περιοισίας, γέννησης, αναπτύξας, ηλικίας ή γενετικού προσανατολισμού.

2. Απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας, εντός του πεδίου εφαρμογής της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και με επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων των εν λόγω Συνθηκών.

Άρθρο 22

Πολιτιστική, θρησκευτική και γλωσσική πολυμορφία

Η Ένωση σέβεται την πολιτιστική, θρησκευτική και γλωσσική πολυμορφία.

Άρθρο 23

Ισότητα ανδρών και γυναικών

Η ισότητα ανδρών και γυναικών πρέπει να εξασφαλίζεται σε όλους τους τομείς, μεταξύ άλλων στην απασχόληση, την εργασία και τις αποδόσεις.

Η αρχή της ισότητας δεν αποκλείει τη διατήρηση ή τη θέσπιση μέτρων που προβλέπουν ειδικά πλεονεκτήματα υπέρ του υποεκπροσωπούμενου φύλου.

Άρθρο 24

Δικαιώματα του παιδιού

1. Τα παιδιά έχουν δικαίωμα στην προστασία και τη φροντίδα που απαιτούνται για την καλή διαβίωσή τους. Τα παιδιά μπορούν να εκφράζουν ελεύθερα τη γνώμη τους. Η γνώμη τους σχετικά με ζητήματα που τα αφορούν λαμβάνεται υπόψη ότι συνάρτηση με την ηλικία και την ιρμότητά τους.

Σε όλες τις πράξεις που αφορούν τα παιδιά, είτε επιχειρούνται από δημόσιες αρχές είτε από ιδιωτικούς οργανισμούς, πρωταρχική σημασία πρέπει να δίνεται στο υπέρτατο συμφέρον του παιδιού.

3. Κάθε παιδί έχει δικαίωμα να διατηρεί τακτικά προσωπικές σχέσεις και απευθείας επαφές με τους δύο γονείς του, εκτός εάν τούτο είναι αντίθετο προς το συμφέρον του.

Άρθρο 25

Δικαιώματα των ηλικιωμένων

Η Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα των ηλικιωμένων προσώπων να διάλογουν με αξιοπρεπή και ανεξάρτητη ζωή και να συμμετέχουν στον κοινωνικό και πολιτιστικό βίο.

Άρθρο 26

Ενταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες

Η Ένωση αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα των ατόμων με ειδικές ανάγκες να επωφελούνται μέτρων που θα τους εξασφαλίζουν την αυτονομία, την κοινωνική και επαγγελματική ζωή τους, εκτός εάν τούτο είναι αντίθετο προς το συμμετοχή στον κοινωνικό βίο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ

Άρθρο 27

Δικαίωμα των εργαζομένων στην ενημέρωση και τη διαβούλευση στο πλαίσιο της επιχείρησης

Εξασφαλίζεται στους εργαζομένους ή τους εκπροσώπους τους, στα ενδειγμένα επίπεδα, εγκαίρως ενημέρωση και διαβούλευση, στις περιπτώσεις και υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται από το κοινοτικό δίκαιο και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.

Άρθρο 28

Δικαίωμα διαπραγμάτευσης και συλλογικών δράσεων

Οι εργαζόμενοι και οι εργαδότες, ή οι αντίστοιχες οργανώσεις τους, έχουν, σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές, δικαίωμα να διαπραγματεύονται και να συνάπτουν συλλογικές συμβάσεις στα ενδεδειγμένα επίπεδα καθώς και να προσφεύγουν, σε περίπτωση σύγκρουσης συμφέροντων, σε συλλογικές δράσεις για την υπεράσπιση των συμφερόντων τους, συμπεριλαμβανομένης της απεργίας.

Άρθρο 29

Δικαίωμα πρόσβασης στις υπηρεσίες ευρέσεως εργασίας

Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα πρόσβασης σε δωρεάν υπηρεσίες ευρέσεως εργασίας.

Άρθρο 30

Προστασία σε περίπτωση αδικαιολόγητης απόλυτης

Κάθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα προστασίας έναντι κάθε αδικαιολόγητης απόλυτης, σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.

Άρθρο 31

Δίκαιες και πρόσφορες συνθήκες εργασίας

1. Κάθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα σε υγιεινές, ασφαλείς και αξιοπρεπείς συνθήκες εργασίας.

2. Κάθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα σε ένα όριο μέγιστης διάρκειας εργασίας, σε ημερήσιες και εβδομαδιαίες περιόδους ανάπτυξης καθώς και σε επίτιμη περίοδο αμειβόμενων διακοπών.

Άρθρο 32

Απαγόρευση της εργασίας των παιδιών και προστασία των νέων στην εργασία

Η εργασία των παιδιών απαγορεύεται. Η ελάχιστη ηλικία για την ανάληψη εργασίας δεν μπορεί να είναι μικρότερη από την ηλικία κατά την οποία λήγει η υποχρεωτική σχολική φοίτηση, υπά την επιπλέοντα ευνοϊκότερων κανονών για τους νέους και εξαρτέσει περιορισμένων παρεκκλίσεων.

Οι νέοι που εργάζονται πρέπει να απολαύουν συνθηκών εργασίας προσαρμοσμένων στην ηλικία τους και να προστατεύονται από την οικονομική εκκεντάλλευση ή από οποιαδήποτε εργασία που θα μπορούσε να βλάψει την ασφάλεια τους, την υγεία τους, τη σωματική, πνευματική, θητική ή κοινωνική ανάπτυξη τους ή να θέσει σε κίνδυνο την εκπαίδευσή τους.

Άρθρο 33

Οικογενειακή ζωή και επαγγελματική ζωή

1. Η οικογενεια απολαμβάνει νομική, οικονομική και κοινωνική προστασία.

2. Κάθε πρόσωπο, προκειμένου να μπορεί να συνδιάζει την οικογενειακή με την επαγγελματική ζωή του, έχει δικαίωμα προστασίας από την απόλυτη για λόγους που συνδέονται με τη μητρότητα καθώς και δικαίωμα αμειβόμενης άδειας μητρότητας και γονικής άδειας μετά τη γέννηση ή την υποθεσία παιδιού.

Άρθρο 34

Κοινωνική ασφάλεια και κοινωνική αρωγή

1. Η Ενωση αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα πρόσβασης στις παροχές κοινωνικής ασφάλειας και στις κοινωνικές υπηρεσίες που εξασφαλίζουν προστασία σε περιπτώσεις όπως η μητρότητα, η ασθένεια, το εργατικό ατύχημα, η εξόρτηση ή το γήρας καθώς και σε περίπτωση απώλειας της απασχόλησης, σύμφωνα με τις λεπτομερέστερες διατάξεις που ορίζονται στο κοινοτικό δίκαιο και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.

2. Κάθε πρόσωπο που διαμένει και διακινείται νομίμως εντός της Ενω-

σης έχει δικαίωμα στις παροχές κοινωνικής ασφάλειας και στα κοινωνικά πλεονεκτήματα, σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.

3. Η Ενωση, προκειμένου να καταπολεμήσει ο κοινωνικός αποκλεισμός και τη φτώχεια, αναγνωρίζει και σέβεται το δικαίωμα κοινωνικής αρωγής και στεγαστικής βοήθειας προς εξασφάλιση αξιοπρεπούς διαβίωσης σε δόλους σόσιου δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, σύμφωνα με τις λεπτομερέστερες διατάξεις που ορίζονται στο κοινοτικό δίκαιο και τις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές.

Άρθρο 35

Προστασία της υγείας

Κάθε πρόσωπο δικαιούται να έχει πρόσβαση στην πρόληψη σε θέματα υγείας και να απολαύει ιατρικής περιθλαφής, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που ορίζονται στις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές. Κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή όλων των πολιτικών και δράσεων της Ενωσης εξασφαλίζεται υψηλού επιπέδου προστασία της υγείας του ανθρώπου.

Άρθρο 36

Πρόσβαση στις υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος

Η Ενωση αναγνωρίζει και σέβεται την πρόσβαση στις υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος, όπως αυτό προβλέπεται στις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές, σύμφωνα με τη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, προκειμένου να προσχθεί η κοινωνική και εδαφική συνοχή της Ενωσης.

Άρθρο 37

Προστασία του περιβάλλοντος

Ψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος και η βελτίωση της ποιότητάς του πρέπει να ενωματώνονται στις πολιτικές της Ενωσης και να διασφαλίζονται σύμφωνα με την αρχή της αειφόρου ανάπτυξης.

Άρθρο 38

Προστασία του καταναλωτή

Οι πολιτικές της Ενωσης διασφαλίζουν ψηλό επίπεδο προστασίας του καταναλωτή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Άρθρο 39

Δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

1. Κάθε πολίτης της Ενωσης έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο κράτος μέλος κατοικίας του, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους.

2. Τα μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου εκλέγονται με άμεση και καθολική, ελεύθερη και μυστική ψηφοφορία.

Άρθρο 40

Δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές

Κάθε πολίτης της Ενωσης έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές στο κράτος μέλος κατοικίας του, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους.

Άρθρο 41

Δικαίωμα χρηστής διοίκησης

1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην αμερόληπτη, δίκαιη και εντός ευλόγου προθεσμίας εξέταση των υποθέσεών του από τα όργανα και τους οργανισμούς της Ενωσης.

2. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει ιδίως: το δικαίωμα κάθε προσώπου σε προηγούμενη ακρόστη προτού ληφθεί απομικρό μέτρο εις βάρος του, το δικαίωμα κάθε προσώπου να έχει πρόσβαση στο φάκελό του, τηρουμένων των νομίμων συμφερόντων της εμπιστευτικότητας και του επαγγελματικού και επιχειρηματικού απορρήτου, την υποχρέωση της διοίκησης να αιτιολογεί τις αποφάσεις της.

3. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην αποκατάσταση εκ μέρους της Κοινότητας της ζημίας που του προξένησαν τα όργανα ή οι υπάλληλοι της κατά τη δικτη των καθηκόντων τους, σύμφωνα με τις γενικές αρχές που είναι κοινές στα δίκαια των κρατών μελών.

4. Κάθε πρόσωπο μπορεί να απευθύνεται στα όργανα της Ενωσης σε

μία από τις γλώσσες των Συνθηκών και πρέπει να λαμβάνει απάντηση στην ίδια γλώσσα.

Άρθρο 42

Δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα

Κάθε πολίτης της Ενωσης ή κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που κατοικεί ή έχει την καταστατική έδρα του σε ένα κράτος μέλος έχει δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής.

Άρθρο 43

Διαμεσολαβητής

Κάθε πολίτης της Ενωσης ή κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που κατοικεί ή έχει την καταστατική έδρα του σε κράτος μέλος, έχει δικαίωμα να προσφένει στο Διαμεσολαβητή της Ενωσης, σχετικά με περιπτώσεις κακής διοίκησης στο πλαίσιο της δράσης των κοινοτικών οργάνων ή οργανισμών, με εξαίρεση το Δικαστήριο και το Πρωτοδικείο κατά την άσκηση των δικαιοδοτικών καθηκόντων τους.

Άρθρο 44

Δικαίωμα αναφοράς

Κάθε πολίτης της Ενωσης ή κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που κατοικεί ή έχει την καταστατική έδρα του σε κράτος μέλος, έχει δικαίωμα να αναφένει προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Άρθρο 45

Ελευθερία κυκλοφορίας και διαμονής

1. Κάθε πολίτης της Ενωσης έχει δικαίωμα να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών.

2. Η ελευθερία κυκλοφορίας και διαμονής μπορεί να χορηγείται, σύμφωνα με τη Συνθήκη για την Ιρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, στους υπηκόους των τρίτων χωρών που διαμένουν νομίμως στο έδαφος κράτους μελούς.

Άρθρο 46

Διπλωματική και προξενική προστασία

Κάθε πολίτης της Ενωσης απολαύει, στο έδαφος τρίτων χωρών στις οποίες δεν αντιπροσωπεύεται το κράτος μέλος του οποίου είναι υπήκοος, της διπλωματικής και προξενικής προστασίας κάθε κράτους μελούς, υπό τους ίδιους όρους που ισχύουν και έναντι των υπηκόων του κράτους αυτού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Άρθρο 47

Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και αμερόληπτου δικαστηρίου

Κάθε πρόσωπο του οποίου παραβιάστηκαν τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ενωσης, έχει δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, προσυμένων των προϋποθέσεων που προβλέπονται στο παρόν άρθρο.

Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να δικαστεί η υπόθεση του δίκαια, δημόσια και εντός ευλόγου προθεσμίας, από ανεξάρτητο και αμερόληπτό δικαστήριο, που έχει προηγουμένως ουσιαστεί νομίμως. Κάθε πρόσωπο έχει τη δυνατότητα να συμβουλεύεται δικηγόρο και να του αναθέτει την υπεράσπιση και εκπροσώπησή του.

Σε όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, παρέχεται ευεργέτημα πενίας, εφόσον το ευεργέτημα αυτό είναι αναγκαίο για να εξασφαλιστεί η αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη.

Άρθρο 48

Τεκμήριο αιθωρότητας και δικαιώματα της υπεράσπισης

1. Κάθε κατηγορούμενος τεκμαίρεται ότι είναι αθώος μέχρι αποδειχείται η ενοχή του σύμφωνα με το νόμο.

2. Διασφαλίζεται ο σεβασμός των δικαιωμάτων της υπεράσπισης σε κάθε κατηγορούμενο.

Άρθρο 49

Άρχες της νομιμότητας και της αναλογικότητας αξιοποίησης πράξεων και ποινών

1. Κανείς δεν μπορεί να καταδικαστεί για πράξη ή παράλεψη, η οποία

δεν αποτελούσε, κατά τη στιγμή της τέλεσής της, αδίκημα κατά το εθνικό ή το διεθνές δίκαιο. Επίσης δεν επιβάλλεται ποινή βαρύτερη από εκείνη, η οποία επιβάλλεται κατά τη στιγμή της τέλεσης του αδικήματος. Εάν, μετά την τέλεση του αδικήματος, προβλεφθεί με νόμο ελαφρύτερη ποινή, επιβάλλεται αυτή η ποινή.

2. Το παρόν άρθρο δεν επιπρέπει τη δίκη και την τιμωρία απόμου ενόχου για πράξη ή παράλεψη η οποία, κατά τη στιγμή της τέλεσης της, ήταν εγκληματική σύμφωνα με τις γενικές αρχές που αναγνωρίζονται από διά τα έθνη.

3. Η αυστηρότητα της ποινής δεν πρέπει να είναι δυσανάλογη προς τα αδίκημα.

Άρθρο 50

Δικαίωμα του προσώπου να μη δικάζεται ή να μην τιμωρείται ποινικά όντος φορές για την ίδια ξειρόποιη πράξη. Κανείς δεν διώκεται ούτε τιμωρείται ποινικά για αδίκημα για το οποίο έχει ήδη αθωωθεί ή καταδικαστεί εντός της Ενωσης με οριστική απόφαση ποινικού δικαστηρίου σύμφωνα με το νόμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 51

Πεδίο εφαρμογής

1. Οι διατάξεις του παρόντος Χάρτη απευθύνονται στα όργανα και τους οργανισμούς της Ενωσης, προιμέντης της αρχής της επικουρικότητας, καθώς και στα κράτη μέλη, μόνον όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ενωσης. Κατά συνέπεια, οι ανωτέρω σέβονται τα δικαιώματα, τηρούν τις αρχές και πράγματα την εφαρμογή τους, σύμφωνα με τις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους.

2. Ο παρών Χάρτης δεν ομηρεύει καμία νέα αρμοδιότητα και κανένα νέο καθήκον για την Κοινότητα και για την Ενωση και δεν τροποποιεί τις αρμοδιότητες και τα καθήκοντα που καθορίζονται από τις Συνθήκες.

Άρθρο 52

Ερμέλεια των διασφαλιζόμενων δικαιωμάτων

1. Κάθε περιορισμός στην άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται στον παρόντα Χάρτη πρέπει να προβλέπεται από το νόμο και να τηρεί το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών. Προιμέντης της αρχής της αναλογικότητας, περιορισμοί επιτρέπεται να επιβάλλονται μόνον εφόσον είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε σύχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ενωση στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων.

2. Τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στον παρόντα Χάρτη και θεμελιώνονται στις κοινοτικές Συνθήκες ή στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Νομιμότητα, ασκούνται υπό τους όρους και εντός των ορών που καθορίζονται σε αυτές.

3. Στο μέτρο που ο παρόν Χάρτης περιλαμβάνει δικαιώματα που αντιστοιχούν σε δικαιώματα τα οποία διασφαλίζονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιώδων Ελευθεριών, η έννοια και η εμβέλεια τους είναι ίδιες με εκείνες που τους επαντυλάσσει η εν λόγω Σύμβαση. Η διάταξη αυτή δεν εμποδίζει το δίκαιο της Ενωσης να παρέχει ευρύτερη προστασία.

Άρθρο 53

Επίπεδο προστασίας

Καμία διάταξη του παρόντος Χάρτη δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως περιορίζουσα ή θίγουσα τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες που αναγνωρίζονται στα αντίστοιχα πεδία εφαρμογής από το δίκαιο της Ενωσης, το διεθνές δίκαιο καθώς και από τις διεθνείς συμβάσεις, στις οποίες είναι μέρος η Ενωση, η Κοινότητα ή όλα τα κράτη μέλη, και ιδίως από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιώδων Ελευθεριών, καθώς και από τα Συντάγματα των κρατών μελών.

Άρθρο 54

Απαγόρευση της κατάχρησης δικαιώματος

Καμία από τις διατάξεις του παρόντος Χάρτη δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως συνεπαγόμενη δικαιωματική πράξη σε δραστηριότητα ή εκτέλεσης πράξης που αποσκοπούν στην κατάλυση των δικαιωμάτων ή ελευθεριών που αναγνωρίζονται στον παρόντα Χάρτη ή σε περιορισμούς των δικαιωμάτων και ελευθεριών ευρύτερους από τους προβλεπόμενους σε αυτόν.

Η ΕΥΡΩΠΗ ΜΕΤΑ ΤΗ ΝΙΚΑΙΑ

Η Νίκαια και το ομοσπονδιακό μέλλον της Ευρώπης

του Νίκου Γιαννή

Στην τελική πράξη της Διάσκεψης που υιοθέτησε τη Συνθήκη της Νίκαιας και συγκεκριμένα στο Παράρτημα IV καταχωρήθηκε Δήλωση σχετικά με το μέλλον της Ένωσης. Με αυτή, αφού διαπιστώνεται ότι η κύρωση της Συνθήκης της Νίκαιας θα σημαίνει πως η ΕΕ θα έχει ολοκληρώσει τη θεσμική της προσαρμογή στην προοπτική της διεύρυνσης, ζητείται να υπάρξει ένας διεξοδικότερος και ευρύτερος διάλογος για το μέλλον της ΕΕ. Έτσι επιδιώκεται να αποσυνδεθεί η Δήλωση αυτή από το πονηρό ενδεχόμενο συνάρτησης των διαπραγματεύσεων για τη διεύρυνση με την έκβαση του διαλόγου περί του ευρωπαϊκού μέλλοντος και από μια νέα αναθεώρηση των συνθηκών που θα προκύψει ουσιαστικά τουλάχιστον μετά το 2005. Ο στόχος του διαλόγου επισημαίνεται ρητά: **να επιτευχθεί η μεγαλύτερη προσέγγιση των θεσμικών οργάνων της ΕΕ με τους πολίτες των κρατών μελών.**

Ήδη δε καλούνται οι δύο Προεδρίες κατά το 2001 να προωθήσουν τη διεξαγωγή ευρείας συζήτησης με τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων, μεταξύ των οποίων αναφέρονται ενδεικτικά αλλά και χαρακτηριστικά τα εθνικά Κοινοβούλια, πολιτικοί, οικονομικοί και πανεπιστημιακοί κύκλοι και η κοινωνία πολιτών. Μετά την υποβολή της σχετικής έκθεσης στο Γκέτεμποργκ τον Ιούνιο του 2001, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καλείται να συμφωνήσει στις Βρυξέλλες τον Δεκέμβριο του 2001 μια νέα δήλωση που θα περιλαμβάνει τις κατάλληλες πρωτοβουλίες για τη συνέχιση αυτής της διαδικασίας.

Ποιο είναι όμως το περιεχόμενο αυτού του διαλόγου; Ενδεικτικά πάλι, αναφέρονται στη Δήλωση (1) η ακριβέστερη οριοθέτηση της αρχής της επικουρικότητας, (2) το καθεστώς του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, (3) η απλούστευση των συνθηκών και (4) ο ρόλος των εθνικών Κοινοβουλίων.

Κατόπιν αυτών συμφωνείται η σύγκληση νέας Διακυβερνητικής Διάσκεψης το 2004 για να εμπλουτίσει εκ νέου τις Συνθήκες με τους καρπούς αυτού του διαλόγου. Όσα υποψήφια κράτη έχουν ολοκληρώσει τις διαπραγματεύσεις θα συμμετάσχουν ισότιμα ενώ τα υπόλοιπα θα κληθούν στη νέα ΔΔ ως παρατηρητές.

Η αγωνία είναι προφανής: η οικονομική ολοκλήρωση δεν αποτελεί πλέον προτεραιότητα, προτεραιότητα είναι τώρα η οικονομική ευδοκίμηση, η οποία δεν μπορεί να έλθει ή έστω να διατηρηθεί αν δεν υπάρξει ένα νέο πανευρωπαϊκό κοινωνικό συμβόλαιο και θέβαια μια συνεκτική πολιτική ταυτότητα. Και τα τέσσερα ενδεικτικά πεδία του διαλόγου είναι ενδεικτικά της ζητούμενης κατεύθυνσης: έχουν έναν κοινό παρονομαστή που δεν είναι ασφαλώς πια η ενιαία αγορά και το κοινό νόμισμα, αλλά η βαθύτερη ταύτιση του πολίτη με το ενωσιακό οικοδόμημα, τελικό συμφραζόμενο του οποίου είναι η επίσπευση της συγκρότησης ενός «ευρωπαϊκού δήμου». Ο διάλογος δε, στον βαθμό που δεν θα είναι ένας «διάλογος στον αέρα» αφού θα επιστεφθεί με μια νέα θεσμική αναθεώρηση, μας επιτρέπει να σκεφθούμε, παρά το ριψοκίνδυνο της υπόθεσης, ότι συνιστά μια οινούντια συντακτική διαδικασία ενός μελλοντικού Ευρωπαϊκού Συντάγματος, παρότι είναι πιθανό ότι τα περισσότερα κράτη (η επίσημη πολιτική, η εξουσία, όχι οι πολίτες) δεν επιθυμούν ακόμη τη χειραφέτηση της «πολιτικής ευρωπαϊκότητας» και αν και ολοένα αμφισβητούμενα και αυτό-αμφισβητούμενα αρκετές φορές σε αυτόν τον ρόλο, εκείνα παραμένουν οι κύριοι των συνθηκών. Ο αντίστοιχος διάλογος, θεσμικός και εξω-θεσμικός, που είχε σαν αποτέλεσμα την υιοθέτηση του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, αποτελεί ήδη ένα καλό προηγούμενο και έναν διορατικό οδηγό σε αυτήν, την ενδεχομένως όχι και τόσο μακρά, συντακτική διαδικασία.

Η τοποθέτηση του Γιώσκα Φίσερ υπέρ της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας τον Μάιο του 2000 μετά δυσκολίας και περισσής ιδεολογικής καχυποψίας θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι δεν αφήνει τα χνη της στη Δήλωση αυτή περί του διαλόγου για το μέλλον της Ένωσης. Ανεξαρτήτως του πως θα την αποκαλέσουμε τελικά, η Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία έχει αρχίσει να τροχοδρομεί. Υπό αναζήτηση παραμένει το είδος των πολιτικών διευθετήσεων, των οριζοντίων και καθέτων διαθεσμικών ισορροπιών, που θα προσδώσουν τη φεντεραλιστική ποιότητα στο ευρωπαϊκό ενωσιακό οικοδόμημα. Άλλα μήπως κάθε ομοσπονδία δεν διαθέτει τα δικά της μοναδι-

36 ΑΦΙΕΡΩΜΑ: Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΝΙΚΑΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ

κά χαρακτηριστικά και αποστολή, τη δική της πρωτότυπη ιστορική διαδρομή, οργάνωση και λειτουργία;

Οι προτάσεις Σρέντερ

Ο Γερμανός καγκελάριος Γκ. Σρέντερ διατύπωσε πρόσφατα τις προτάσεις του με στόχο την «Ανάληψη Ευθύνης για την Ευρώπη» και οργανωτικό-θεσμικό περιεχόμενο τη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας. Το έγγραφο αυτό αν και διατυπώθηκε στο πλαίσιο του γερμανικού σοσιαλδημοκρατικού κόμματος, το οποίο πρόκειται να το υιοθετήσει το ερχόμενο φθινόπωρο στο συνέδριο του, καθιστά σαφές ότι (1) ο διάλογος για το μέλλον της Ευρώπης πρέπει να αρχίσει επειγόντως, (2) η πολιτική ένωση της Ευρώπης συνιστά ένα σχέδιο που καλό είναι να ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος της τρέχουσας δεκαετίας, «σε 10 χρόνια πρέπει να ζούμε σε μια Ευρώπη με Σύνταγμα», (3) η Γερμανία αναλαμβάνει την πρωτοβουλία να ανοίξει δυναμικά αν όχι και να ηγηθεί σε αυτόν τον διάλογο και (4) προτείνει με αρκετή σαφήνεια μια ομοσπονδιακή δομή, ένα Ευρωπαϊκό Σύνταγμα για μια Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία, εμπνευσμένα σε έναν βαθμό από τη δική της ομοσπονδιακή οργάνωση. Η πρόταση αναδίδει την επιθυμία του Γερμανού καγκελάριου για τη διατήρηση σημαντικών εξουσιών από τα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας κατά το πρότυπο των εξουσιών των Landes, του ίδιου του γερμανικού Συντάγματος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας.

Είναι δε εντυπωσιακό ότι παρά τη φυσική εσωτερική πολιτική αντιπαλότητα αλλά και τη διακηρυγμένη θέση των χριστιανοδημοκρατών για την ανάγκη προστασίας των γερμανικών κρατιδίων από τον "ιμπεριαλισμό" των Βρυξέλλων, η επικεφαλής της CDU Ανγκέλα Μέρκελ δήλωσε αμέσως και χωρίς περιστροφές: «Έχουμε ένα δημοκρατικό έλλειμμα στην ΕΕ και αυτό πρέπει να αλλάξει!»

Ποια είναι λοιπόν ακριβώς η πρόταση Σρέντερ γύρω από την οποία συζητάει ήδη όλη η Ευρώπη; Πρόκειται για την πολιτειακή και πολιτική οργάνωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη βάση μιας από τις πιο τυπικές ομοσπονδιακές μορφές, προτείνοντας δε αυτό που θα ήταν λογικά αναμενόμενο και περίπου αυτονόητο. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο γίνεται ένα πραγματικό Κοινοβούλιο με ολόκληρη την αρμοδιότητα επί του προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας. Το Συμβούλιο Υπουργών εξελίσσεται στο δεύτερο νομοθετικό σώμα, απαρτίζεται από Υπουργούς των κρατών μελών και γίνεται η Άνω Βουλή. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναλαμβάνει τα εκτελεστικά καθήκοντα της Ευρωπαϊκής Κυβέρνησης.

Η πρόταση αυτή, εκτός από τη θεσμική μορφή της Ευρώπης, προβλέπει, αφενός την ενίσχυση των αρμοδιοτήτων της E.E. στους τομείς της εξωτερικής πολιτικής και άμυνας, της καταπολέμησης της εγκληματικότητας, καθώς και της παράνομης μετανάστευσης, αφετέρου την ανάθεση στα κράτη -επανεθνικοποίηση- των

ενισχύσεων στους τομείς της γεωργίας και της περιφερειακής πολιτικής. Η Ελλάδα στην προοπτική αυτή, ενώ φαίνεται να θωρακίζει σε μεγάλο βαθμό τα σύνορα της και να αποδεσμεύει πόρους για την ανάπτυξη και την κοινωνία της, ταυτόχρονα θα πρέπει να συμφιλιώνεται σιγά - σιγά με την ίδια της αυτοχροματοδότησης του εκσυγχρονισμού της, αλλά και να ετοιμάζεται να καταβάλλει το τίμημα της περιφερειακής της ηγεμονίας συμβάλλοντας πιο γενναία και σε βάθος χρόνου στην ενίσχυση των Βαλκανίων γειτόνων της, άλλοι από τους οποίους θα γίνουν εντός της δεκαετίας μέλη, άλλοι θα είναι υποψήφιοι και άλλοι θα ετοιμάζονται ακόμη για αυτή την υποψηφιότητα τους.

Η γερμανική πρωτοβουλία ελάχιστους μόνο μήνες από την υπογραφή της Συνθήκης της Νίκαιας αλλά και μόνο ένα εξάμηνο σχεδόν πριν την κυκλοφορία του κοινού νομίσματος, καταδεικνύει την πεποίθηση των γερμανικών ελίτ ότι μια διευρυμένη Ευρώπη δεν θα μπορεί να κυβερνηθεί αποτελεσματικά και δημοκρατικά αν η παρούσα κατάσταση δεν αλλάξει, με αποτέλεσμα να διακυβεύεται πρώτα απ' όλα η πορεία της ευρωπαϊκής οικονομίας. Συνεπώς, η οικονομική ολοκλήρωση δεν μπορεί παρά να συμβαδίζει με την πολιτική ολοκλήρωσης και αυτό είναι περίπου αναπόφευκτο, όλα σχεδόν τα υπόλοιπα είναι ιδεοληψίες, προκαταλήψεις και φοβίες που ως έδρα έχουν τα στερεότυπα του παρελθόντος και τα φαντάσματα της εθνικής κυριαρχίας. Όπως τονίζεται στο εν λόγω έγγραφο «δεν υπάρχει εναλλακτική για περαιτέρω ολοκλήρωση και εξευρωπαϊσμό (Europeanisation)»

Ασφαλώς η πρόταση αυτή θα συναντήσει πολλά εμπόδια, έχει αντιπάλους και μακρύ δρόμο μπροστά της. Πρώτ' απ' όλα οι ίδιες οι χώρες της διεύρυνσης, οι οποίες υποτίθεται ότι αποτελούν το επιτακτικό έναυσμα για την αναδιοργάνωση της ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής, δεν θα ήταν πιθανόν πρόθυμες να προσέλθουν σε μια συζήτηση που κύριο διακύβευμα έχει την απώλεια της εθνικής κυριαρχίας την οποία πολύ πρόσφατα και με τόσους κόπους απέκτησαν και προτού καλά καλά γευθούν τους καρπούς της συμμετοχής στην ευρωπαϊκή οικογένεια. Μήπως όμως τελικά ακριβώς αυτό είναι ένας ακόμη παράγοντας που επισπεύδει τη συζήτηση για τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας; Επίσης, πόσο ώριμη είναι η Γαλλία, το υπόδειγμα του ενιαίου συγκεντρωτικού κράτους που έχει χτισθεί πάνω στο γιακωβινιστικό πρότυπο και το δόγμα της εθνικής κυριαρχίας, να αποδεχθεί ένα σχέδιο γύρω από το οποίο πλανάται επιπλέον ο φόβος ότι είναι κομμένο και ραμμένο στα μέτρα της Γερμανίας, την οποία μέλλεται να ενδυναμώσει σε βάρος της ισοδύναμης μέχρι σήμερα Γαλλίας; Άλλα και πόσο μπορεί να πάρει σάρκα και οστά το γερμανικό σχέδιο χωρίς τη γαλλική συγκατάθεση; Ποια θα είναι η στάση του Ην. Βασιλείου, το οποίο έχει καταραστεί προ πολλού των F-World (όπου F διάβαζε φεντεραλισμός), αλλά και των υπολοίπων κρα-

τών, που εκτός του Βελγίου και της Ιταλίας δεν τοποθετούνται ακόμη καθαρά και σε βάθος;

Χαρακτηριστικότερο όμως των αντιδράσεων ίσως να είναι το σχόλιο της "The Wall Street Journal": «Είναι αναπόφευκτο κάποιος να είναι δυσαρεστημένος όταν γίνεται μια πρόταση για την ομόσπονδη Ευρώπη. Όταν την πρωτοβουλία αναλαμβάνει η Κομισιόν, υπάρχει «έλλειμμα δημοκρατίας». Η διαδικασία της διακυβερνητικής δημιουργεί προβλήματα διαφάνειας. Οι προτάσεις για την Ευρώπη των δύο ταχυτήτων προσκρούει στην αντίσταση των μικρότερων κρατών. Η ομοσπονδία παρείναι γερμανική. Η αποκέντρωση παρείναι βρετανική. Η υφιστάμενη κατάσταση παρείναι γαλλική. Κι όμως, παρ' όλ' αυτά, η Ε.Ε. λειτουργεί. Όλοι προσπαθούν να είναι «καλοί Ευρωπαίοι»...»

Η φεντεραλιστική προοπτική

Η ομιλία Φίσερ στις 12 Μαΐου του 2000 στο Βερολίνο εισήγαγε τη συζήτηση σχετικά με την ανάγκη εκπόνησης ενός Ευρωπαϊκού Συντάγματος και τη δημιουργία τελικά μιας Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας. Οι όροι «Σύνταγμα» και «Ομοσπονδία» έπαψαν να είναι περιθωριακοί ρομαντισμοί, μπήκαν δυναμικά στην ατζέντα και σήμερα με την παρέμβαση Σρέντερ είναι πλέον ευρέως αποδεκτοί και συζητήσιμοι, και αν λάβει κανείς υπόψη τις αντιδράσεις ανά την Ευρώπη, συγκροτούν την αφετηρία και τη βάση για το ποιοτικό άλμα της ευρωπαϊκής ενοποίησης προς μια πραγματική πολιτική ένωση.

Ασφαλώς, (1) οι γενικές ιδεολογικές και προγραμματικές κατευθύνσεις της ευρωπαϊκής πολιτικής αρχιτεκτονικής σε συνδυασμό με την τελεολογία του ενωσιακού εγχειρήματος, (2) η πολιτειακή διάρθρωση, οι θεσμοί, η διάκριση των εξουσιών στο ευρωπαϊκό επίπεδο, αλλά και η οργανική φυσιογνωμία και οι αρμοδιότητες των κρατών και των περιφερειών της Ευρώπης, (3) η κοινή εξωτερική πολιτική, η πολιτική ασφάλειας και άμυνας σε σχέση με τον οικουμενικό οραματισμό και αποστολή της Ευρώπης, (4) η απόφαση και ο καθορισμός ενός επαρκούς ομοσπονδιακού προϋπολογισμού ικανού να χρηματοδοτήσει τον νέο ρόλο της Ευρώπης, εξασφαλίζοντας με την αναδιανεμητική λειτουργία την κοινωνική και διαπεριφερειακή συνοχή και βέβαια (5) η διασφάλιση μιας πλουραλιστικής συντακτικής διαδικασίας, ανοιχτής, συμμετοχικής και υπερεθνικής, είναι τα κύρια θέματα που θα αποτελέσουν το αντικείμενο αυτής της πορείας.

Μια από τις σοβαρότερες προκλήσεις της πορείας αυτής είναι η διάψευση μεγάλου μέρους της παραδοσιακής φεντεραλιστικής αινάλυσης και στρατηγικής που υποστήριζε ανέκαθεν πως η πρόκληση μιας μείζονος κρίσης, η οποία σημειωτέον δεν μπορεί να προβλεφθεί, θα είναι η θρυαλλίδα που θα οδηγήσει υπό συνθήκες σύγκρουσης στο ποιοτικό άλμα. Στον βαθμό που η πρόοδος της ενωσιακής πορείας μέχρι σήμερα έχει στηριχθεί κατά βάση σε συναινετικά βήματα, σταδιακή και οικειοθελή αυτοπαρατηρηση της κρατικής κυριαρχίας

και χωρίς τη μεσολάβηση μείζονων και αδιέξοδων ενδο-ευρωπαϊκών εθνικών αντιπαραθέσεων, ο ορίζοντας που διανοίγεται για την υιοθέτηση ενός Ευρωπαϊκού Συντάγματος και τη δημιουργία μιας Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας μέχρι το 2010, προβάλλει σήμερα αν όχι ανέφελος πάντως όχι κατακλυσματίος, αν και παραμένει δύσκολα προβλέψιμος και γι' αυτό εξαιρετικά ενδιαφέροντος και επιδεκτικός εποικοδομητικών πρωτοβουλιών.

Ένα κρίσιμο ερώτημα είναι με ποιον τρόπο θα υιοθετηθεί το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα. Προφανώς θα πρέπει να υπάρξει μια συντακτική ή έστω συνταγματική συνέλευση. Σε αυτήν, αν δεν μπορεί να γίνει διαφορετικά, θα μπορούσαν να συμμετάσχουν οι αρχηγοί και οι εκπρόσωποι των κρατών, αν και θα ήταν προτιμότερο να συμμετάσχουν ως ηγεσία των εθνικών πολιτικών κομμάτων που η παρουσία τους θα συνέβαλε στην έκτακτη αυτή διαδικασία. Σε κάθε περίπτωση ωστόσο, η ηγεσία ή οι εκπρόσωποι της κοινωνίας πολιτών με την ευρύτερη δυνατή έννοια, ενδεχομένως έχοντας εκλεγεί ακριβώς για τον σκοπό αυτό, θα πρέπει να συμμετάσχουν επίσης: οργανώσεις παραγωγικών τάξεων, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, οργανώσεις νεολαίας, γυναικών, μεταναστών, κ.λπ., όργανα τοπικής και περιφερειακής αυτοδιοίκησης, μέσα μαζικής ενημέρωσης, ακαδημαϊκή κοινότητα. Το προϊόν αυτής της διαβούλευσης και επεξεργασίας υπό τη μορφή του σχεδίου Ευρωπαϊκού Συντάγματος ίσως τελικά θα πρέπει να τεθεί υπό την απευθείας έγκριση των εν δυνάμει Ευρωπαίων πολιτών, είτε σε κάθε χώρα ξεχωριστά είτε ενιαία σε ολόκληρο τον ευρωπαϊκό χώρο με τη μορφή δημοψηφίσματος.

Σήμερα το παρόν θεσμικό σύστημα της Ένωσης, μεταβατικό, ρευστό και ενδεχομένως ολισθηρό, εγκαλεί τις συνειδήσεις των ενεργών πολιτών σε ολόκληρο τον Ευρωπαϊκό χώρο για τη μεθοδική, εμπνευσμένη και θαρραλέα συμμετοχή στη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας, σε αντίστιχη με τον πολιτισμό της κυριαρχίας (που εκφράζουν οι κυρίαρχες δυνάμεις του κρατισμού υπό τον ιδεολογικό μανδύα του εθνικισμού και της συνειδητής συντηρητικής πλάνης περί την προστασία μιας υποτίθεται προαιώνιας και ακίνητης πολιτιστικής ταυτότητας που οδηγούν στη φυλετική μισαλλοδοξία, τη θρησκοληψία, την περαιτέρω εσωτερική ομογενοποίηση, τις διακρίσεις, τον αυταρχισμό, τη βία κ.α.). Το ποιοτικό αυτό άλμα που θα πάρει σάρκα και οστά με την υιοθέτηση ενός Ευρωπαϊκού Συντάγματος, αποτελεί και τον μόνο δρόμο για την κατοχύρωση της προτεραιότητας της πολιτικής (με την έννοια της συμμετοχής στα κοινά, της λήψης των αποφάσεων στο εγγύτερο προς τον πολίτη επίπεδο και της καταπολέμησης του αυταρχισμού και της διαφθοράς που απορρέουν από τη συγκέντρωση της εξουσίας) όχι μόνο στην Ευρώπη αλλά και σε μια ταχύτατα παγκοσμιοποιούμενη κοινωνία και θα αποκλείσει την επιστροφή στην αποσύνθεση, την υπανάπτυξη και τους πολέμους.

Η ΕΥΡΩΠΗ ΜΕΤΑ ΤΗ ΝΙΚΑΙΑ

Αμφιβάλλοντας για το ομοσπονδιακό μέλλον της Ευρώπης

του Πάνου Καζάκου

*Καθηγητή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών
μέλους του Δ.Σ. της Ευρωπαϊκής Έκφρασης*

Tο ευρωπαϊκό σύστημα εξακολουθεί να μεταλλάσσεται. Η ίδια η ONE δείχνει να ασκεί κάποιες πιέσεις για ενδυνάμωση της συνεργασίας σε νέους τομείς (φορολογία) και για θεομικές αλλαγές. Ο μεγάλος καταλύτης όμως είναι η διεύρυνση προς Ανατολάς. Στη Νίκαια συμφωνήθηκαν μερικές απολύτως αναγκαίες, όμως ανεπαρ-

κείς κατά γενική εκτίμηση αλλαγές στη στάθμιση των ψήφων, στους κανόνες πλειοψηφίας κλπ. Εκτότε η συζήτηση για μονιμότερα σχήματα συνεργασίας, δεν ανεκόπη. Το θέμα των επόμενων βημάτων πολιτικής ενοποίησης έχει έλθει λοιπόν στην επιφάνεια, όπου θα παραμείνει για πολύ καιρό ακόμη. Και μας αφορά!

Ενδιαφέρον στοιχείο της συζήτησης για το μέλλον της ευρωπαϊκής οργάνωσης που συνόδευσε την τελευταία μεταρρυθμιστική διαδικασία στην ΕΕ και συνεχίζεται με λιγότερο θόρυβο, είναι ότι δεν περιορίσθηκε σε τεχνικές πτυχές του ευρωπαϊκού οικοδομήματος, αλλά επεκτάθηκε σε ζητήματα που αναφέρονται στον τελικό στόχο της ολοκλήρωσης, στο μακροχρόνιο όραμα. Αναμφίβολα, ένας ξεκαθαρισμένος στόχος συνιστά ένα πολιτικό αίτημα πρώτης τάξης σήμερα, ιδίως αν ληφθεί υπόψιν η κοινή γνώμη και τα πάσης φύσης οργανώμενα συμφέροντα. Παρά τις τοπικές διαφοροποιήσεις, θέλουν να γνωρίζουν προς τα πού πηγαίνει το όχημα της ΕΕ, με ποιους θα

συνταξιδεύουν, και με ποιους όρους. Ο πολιτικός στόχος θέτει συνεπώς προβλήματα εμβάθυνσης, γεωγραφικών ορίων, ταυτότητας.

Ένα πολιτικό όραμα ενυπήρχε εξ αρχής στη σκέψη μερικών τουλάχιστον από τους πρωταγωνιστές της ευρωπαϊκής ενοποίησης, ενώ επίσης προηγούμενα βήματα ολοκλήρωσης συνδέθηκαν ή σημαδεύθηκαν από μακρόπνοες αναζητήσεις για τον τελικό στόχο της. Αυτό συνέβη π.χ. το 1984 πριν από το άλμα προς την «εσωτερική αγορά» και επαναλήφθηκε στο Μάαστριχτ το 1989-1991 όταν ετέθη θέμα παράλληλης πορείας προς την Πολιτική Ένωσης.

Ειδικότερα, η ιδέα της Ομο-

σπονδίας των ευρωπαϊκών κρατών (Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης) δεν εμφανίζεται για πρώτη φορά.

Ανάμεσα στα ερωτήματα που θέτει η ομοσπονδιακή επιλογή ξεχωρίζω δύο: Αν είναι επιθυμητή και αν συνιστά μια ρεαλιστική προοπτική.

Το πρώτο συνδέεται λογικά με το εξής: **Πόσο απαραίτητη είναι μια ομοσπονδία για την αντιμετώπιση φερ' ειπείν κοινών απειλών;** Άλλα εδώ πρέπει να εμβαθύνουμε.

Η λογική της μεγάλης δύναμης

Η συζήτηση για την Ομοσπονδία δύσκολα υποκρύπτει την πεποίθηση ότι το «μέγεθος

μετρά». Τα πλεονεκτήματα του μεγέθους τα δείχνουν οι ΗΠΑ. Ή χώρα ανακατεύεται ενεργά στις υποθέσεις της Νικαράγουα ή του Μεξικού. Γενικά μια κυρίαρχη δύναμη διαθέτει πολλούς τρόπους να ασκεί πιέσεις σε μικρές χώρες στη γειτονιά της ή πιο πέρα. Σε οικονομικά ζητήματα η ΕΕ εκμεταλλεύθηκε συχνά τα πλεονεκτήματα του μεγέθους π.χ. στις διαπραγματεύσεις με το Μαρόκο για τα αλιευτικά δικαιώματα ή εξάγοντας αγροτικά προϊόντα με τη βοήθεια επιδοτήσεων που διαστρέφουν κάθε έννοια έντιμου ανταγωνισμού σε βάρος ασθενέστερων (π.χ. της Πολωνίας!).

Τι θα γίνει σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και ασφαλείας, αν η ΕΕ αποκτήσει, οδεύοντας προς την πολιτική ένωση ή ως συστατικό στοιχείο της τελευταίας, ισχυρή και πραγματικά «κοινή» ΚΕΠΠΑ; Η επίσημη ρητορική προέρχεται από την παράδοση της ιδεαλιστικής επικάλυψης. Τονίζει ότι η ΕΕ έχοντας κοινές αξίες να προστατεύσει θα παίξει τον ειρηνικό της ρόλο στον κόσμο. Έχει άλλωστε τις μεγαλύτερες ευαισθησίες για τα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα ιδίως των αναπτυσσόμενων χωρών. Υπερασπίζεται τα ανθρώπινα δικαιώματα. Και έτσι, συμπληρώνει την άλλη μεγάλη δύναμη, τις ΗΠΑ, που έχει κοινές αξίες με αυτή και δεν μπορεί μόνη της στον κόσμο να τις υπερασπίσει. Η ευρωπαϊκή ενότητα και κοινή δράση είναι ένας αναγκαίος πυλώνας του δυτικού συστήματος ασφαλείας.

Πρόκειται για καρικατούρα, που δεν πείθει ιδίως μετά την ιρακινή, παλαιστινιακή και γιουγκοσλαβική κρίση. Άλλωστε, ο

όρος «συμφέρον» (εθνικό, οικονομικό ή άλλο) δεν είναι άγφνωσατος στην ευρωπαϊκή ιστορία.

Αν επίσης δεχθούμε, όπως ο Werner Karpenter, ότι η ΕΕ θα ασκεί μια διόλου καλοπροσάρετη ηγεμονία, τί συνέπειες θα έχει αυτή για τις σχέσεις μεταξύ των ίδιων των κρατών μελών της Ένωσης; Μήπως, υπό τις συνθήκες αυτές, οι μεγάλοι, που θάχουν και το «βάρος της ευθύνης», για να παραφράσουμε μια ρήση του Κίππελιν, θα ασκούν αυξημένη πίεση στα μικρότερα κράτη μέλη, εκβιάζοντας εσωτερικούς συμβιβασμούς; Ή, σε άλλη διατύπωση, θα ενδυναμωθούν οι τάσεις συγκέντρωσης «ευθυνών» γύρω από ένα πυρήνα; Στο ενδεχόμενο αυτό περιορίζονται τα εθνικά περιθώρια χειρισμών των μικρών κρατών μελών.

Υπό τις συνθήκες αυτές, το δίλημμα της ΕΕ και, ειδικότερα, των κυβερνήσεων από τις αποφάσεις των οποίων εξαρτάται η εξέλιξη, είναι: Θέλοντας να αντλήσει τα οφέλη του μεγέθους θέτει σε κίνηση ή επιταχύνει ένα φαύλο κύκλο αμοιβαίας δυσπιστίας, συγκρούσεων και επανεξοπλισμών. Αν παραιτηθεί από τον στόχο αυτό κινδυνεύει να παραμείνει ένας πολιτικός νάνος, που αδυνατεί να υπερασπίσει τα συμφέροντά του.

Το ερώτημα είναι βέβαια αν πράγματι οι Ευρωπαίοι πηγαίνουν προς τα εκεί, προς τη λογική της «μεγάλης δύναμης». Κατά την εκτίμησή μου, η τάση αυτή είναι υπαρκτή σε σημαντικά τμήματα των ηγεσιών και μάλιστα για τους λόγους που αναφέραμε: Αξιοποίηση των ωφελειών του μεγέθους για την προάσπιση των ιδίων συμφερόντων.

Είναι η ομοσπονδία μια ρεαλιστική προοπτική;

Αλλά, τα προηγούμενα δεν σημαίνουν ότι ο στόχος του είναι η ομοσπονδία. Δεν πρέπει να υποτιμούμε το κόστος της ηγεμονίας. Το αμερικανικό μοντέλο μεγέθους, δύναμης και ηγεμονίας στηρίζεται σε μια πολυδάπανη στρατιωτική μηχανή. Η τελευταία «κίνει» την τεχνολογική πρόοδο, αλλά ταυτόχρονα δεσμεύει πόρους – υλικούς και ανθρώπινους. Προς το παρόν στην Ευρώπη η τάση είναι προς την αντίθετη κατεύθυνση της περιοπής των αμυντικών δαπανών.

Αν με τον όρο ομοσπονδία εννοούμε, ανάμεσα σε άλλα, ένα μόρφωμα κατά το πρότυπο υπαρκτών ομοσπονδιών με

- κοινό υπουργείο εξωτερικών (και διπλωματικό σώμα),
- κοινές ένοπλες δυνάμεις (με δική τους σημαία!),
- μεγάλο κεντρικό προϋπολογισμό, ενιαίο κοινωνικό κράτος και υψηλό μερίδιο των Βρετανών στους φόρους,

τότε είναι προτιμότερο να ξέχασουμε τον όρο. Η ΕΕ δεν προκειται να γίνει τέτοιου τύπου ομοσπονδία στο προβλέψιμο μέλλον ακόμη και αν εκδηλωθεί μια μεγάλη εξωτερική απειλή!

Βέβαια, διαπιστώνουμε ότι υπάρχει εξέλιξη σε όλους τους προαναφερθέντες τομείς: Στην αμυντική πολιτική οικοδομείται μια δύναμη ταχείας ανάπτυξης και ο θεσμικός-πολιτικός μηχανισμός που θα κατευθύνει τη δράση της. Στην κοινωνική πολιτική γίνεται προσπάθεια εναρμόνισης της φιλοσοφίας των εθνικών πολιτικών ώστε ν' αντιμετωπισθούν προβλήματα χρηματοδότησης, αναποτελεσματι-

κότητας και ανισοτήτων στις παροχές. Επίσης, η διαφθρωτική πολιτική μάλλον εξασφάλισε το μέλλον της για την περίοδο μετά το 2006, μολονότι δεν γνωρίζουμε ακόμη τι ακριβώς θα αποφέρει για την Ελλάδα.

Οι εξελίξεις αυτές όμως δεν σημαίνουν ότι επίκειται η σύστα-

κό μηχανισμό πολλών δεκάδων χιλιάδων νέων υπαλλήλων, εκτεθειμένων σε ιδιαίτερους κινδύνους, μπορεί να λειτουργεί απαγορευτικά για την τεχνολογική ανανέωση και, πάντως, έρχεται συνολικά σε αντίθεση με τον ρόλο που επιφυλάσσει στο κράτος η φιλελεύθερη αντίληψη!

» Προς το παρόν οι εθνικές κυβερνήσεις έχουν πράγματι άλλα πράγματα στο μυαλό τους από την ομοσπονδία και κυρίως την περιοριστική οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων της ΕΕ. Δεν είναι τυχαίο ότι στο πρωτόκολλο για τις μελλοντικές διαπραγματεύσεις εισήχθηκε ο όρος «περιοριστική οριοθέτηση» ή «χάραξη» (delimitation) των αρμοδιοτήτων και όχι «κατανομή» (allocation). Η επιλογή του όρου υποδεικνύει την κατεύθυνση προς την οποία κινείται η ΕΕ και οι κυβερνήσεις των κρατών μελών. Η έμφαση είναι στα όρια της ευρωπαϊκής ενοποίησης, όχι στη μετατροπή της σε ομοσπονδία. ‖

στη κοινού ευρωπαϊκού στρατού, κοινής κοινωνικής πολιτικής με ενσωματωμένους αυτόματους μηχανισμούς μεταβιβάσεων, ή τέλος, ενός φορολογικού συστήματος σαν κ' εκείνο που χαρακτηρίζει ομοσπονδιακά κράτη. Η αλληλεγγύη δεν ορίζεται με τον διο τρόπο στις υπαρκτές ομοσπονδίες και στην ΕΕ. Μόλις πρόσφατα, ο Γιώργος Μαργαρίτης μας υπενθύμισε πρόσφατα (*Καθημερινή*, 4.2.2001) μερικούς λόγους για τους οποίους είναι ανέφικτη η δημιουργία ενός κοινού ευρωπαϊκού στρατού: Το εγχείριμα είναι ακριβό, η συγκυρία δυσμενής, ο επαγγελματισμός των εθνικών στρατών, που σημαίνει πρόσθεση στον κρατι-

προς το παρόν οι εθνικές κυβερνήσεις έχουν πράγματι άλλα πράγματα στο μυαλό τους από την ομοσπονδία και κυρίως την περιοριστική οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων της ΕΕ. Δεν είναι τυχαίο ότι στο πρωτόκολλο για τις μελλοντικές διαπραγματεύσεις εισήχθηκε ο όρος «περιοριστική οριοθέτηση» ή «χάραξη» (delimitation) των αρμοδιοτήτων και όχι «κατανομή» (allocation). Η επιλογή του όρου υποδεικνύει την κατεύθυνση προς την οποία κινείται η ΕΕ και οι κυβερνήσεις των κρατών μελών. Η έμφαση είναι στα όρια της ευρωπαϊκής ενοποίησης, όχι στη μετατροπή της σε ομοσπονδία.

Ποιοι θέλουν την ομοσπονδία;

Η παρατήρηση αυτή παραπέμπει σ' ένα παραμελημένο ερώτημα: Ποιοι, ακριβώς, θέλουν την ομοσπονδία (με τη συνήθη της έννοια); Ποια είναι τα κίνητρά τους; Τα ερωτήματα αυτά δεν απαντώνται με απλές αναφορές στους κυριακάτικους λόγους μερικών πολιτικών, ούτε με ιδεαλιστικά τεχνάσματα. Στις ευρωπαϊκές κοινωνίες και στην ΕΕ, συνεπώς και στην αγορά μελλοντικών σχεδίων, δραστηριοποιούνται πολλοί «παίκτες» με ποικίλα και, συχνά, αντιφατικά κίνητρα: Μεγάλες πολυεθνικές επιχειρήσεις, εθνικοί πρωταθλητές, η ευρωπαϊκή γραφειοκρατία υπό τον κ. Πρόντι, μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι εθνικές κυβερνήσεις με τις γραφειοκρατίες τους και αποκλίνουσες βλέψεις (μεγάλα και μικρά κράτη, πλούσια και φτωχά), τοπικές κυβερνήσεις με τα δικά τους ένστικτα αυτοσυντήρησης που εκδηλώνονται ολοένα και εντονότερα, εργατικά συνδικάτα, μια «χύμα» αλλά απειλητική σε ώρες εκλογών κοινή γνώμη κλπ.

Παρά τους συνήθεις στην ευρωπαϊκή ατμόσφαιρα ρητορικούς καταιγισμούς, εκτιμώ ότι η ευρωπαϊκή πολιτική και οικονομία δεν έχουν αποδεχθεί το ομοσπονδιακό πρότυπο ως οδικό χάρτη τους. Αυτό φαίνεται αμέσως αν συγκρίνουμε, στο υψηλό επίπεδο, τους βρετανικούς, τους γαλλικούς και τους γερμανικούς σχεδιασμούς για το μέλλον της Ευρώπης. Οι αντιρρήσεις στο ομοσπονδιακό όραμα είναι υπαρκτές και βαθιά ριζωμένες σε εθνικές παραδόσεις. Στο Ενωμένο Βασίλειο π.χ. η έννοια

σηματοδοτεί απλά μια απειλή της εθνικής κυριαρχίας, η οποία ασκείται μέσω ιστορικών θεσμών όπως το Κοινοβούλιο και η εκλεγμένη κυβέρνηση. Επίσης στη Γαλλία ο όρος Ομοσπονδία χρησιμοποιείται μόνο στις παραφές της πολιτικής (π.χ. από τον Ντελόρ) και εκεί με εξειδικεύσεις που αφήνουν πολλά ζητήματα αδιευκρίνιστα. Την κεντρική σκηνή ωστόσο έχει καταλάβει γερά η γκωλλική αντίληψη της Ευρώπης των εθνικών κρατών.

Συναφώς διαπιστώνουμε ότι δεν συμπίπτουν ορισμοί συμφερόντων και κίνητρα των υπολοίπων παικτών, π.χ. της γαλλικής κρατικής ελίτ, της γραφειοκρατίας των Βρυξελλών, των περιοχών που βραδυπορούν και των ευνοημένων της ιστορίας.

Αυτό που συμβαίνει λοιπόν δεν είναι η ομοσπονδιοποίηση της ΕΕ με την αυστηρή σημασία του όρου, αλλά η προσαρμογή της ιδιαιτερότητάς της στις νέες συνθήκες.

Επανεξετάζοντας το όραμα στην καθ'ημάς Ανατολή

Στην Ελλάδα κυβέρνηση και αξιωματική αντιπολίτευση έχουν ταχθεί υπέρ της ομοσπονδιακής οργάνωσης της Ευρώπης (Για μια επισκόπηση βλέπε ανάμεσα σε άλλα το κείμενο του Παν. Ιωακειμίδης, *Το μέλλον της Ευρώπης. Η προοπτική της ευρωπαϊκής ομοσπονδίας και η Ελλάδα*, Ι.Σιδέρης, Αθήνα 2000).

Η ομοσπονδία αποτελεί σε κάθε περίπτωση ένα σταθερό σημείο αναφοράς μέσα σε μια γενικότερη ιδεολογική σύγχυση, αν και παραμένει απρόσιτη

Η εγχώρια συζήτηση στο θέμα της ευρωπαϊκής ομοσπονδίας είναι ρηχή και επιπλόαιη. Όπως σημειώσαμε, η Ευρώπη δεν πρόκειται να γίνει ομοσπονδία σαν αυτές που εννοούμε σήμερα όταν χρησιμοποιούμε τον όρο. Είχε εξ αρχής και θα έχει ένα ιδιαίτερο χαρακτήρα, συμβιβάζοντας το εθνικό κράτος, που είναι γέννημα και θρέμμα της, με τις απαιτήσεις της αλληλεξάρτησης.

στον μέσο πολίτη, τον οποίο ταλανίζουν άλλα προβλήματαφερ' ειπείν η ανεργία.

Αναμφίβολα η επίσημη ελληνική στάση (σ' ένα πέλαγος άγνοιας πάντως) έχει την εξήγησή της. Η ευρωπαϊκή ομοσπονδία εκλαμβάνεται ως η καλύτερη εγγύηση ασφαλείας για τη χώρα όπως και, γενικά, η συμμετοχή της χώρας στον πυρήνα της ΕΕ. Η προοπτική της ομοσπονδίας συνδέεται επίσης με προσδοκίες για την ενίσχυση των αντισταθμιστικών μηχανισμών της ΕΕ και την διασφάλιση των συναφών συστημάτων μεταφοράς πόρων, χωρίς τους οποίους το ελληνικό κράτος, στην τωρινή του μορφή, θα περιερχόταν σε μια βαθειά κρίση που θα απει-

λούσε το πολιτικό σύστημα. Ως ένα βαθμό, η Ελλάδα, ως συνέπεια της πολιτικής των τελευταίων δύο δεκαετιών (κυρίως) εγκατέλειψε το πρόγραμμα απεξάρτησης από ξένα δεκανίκια και επέστρεψε σε καταστάσεις που από τη δεκαετία του 50 θεωρούσαμε ότι είχαμε οριστικά ξεπεράσει - την εξάρτηση από ένους πόρους.

Με άλλα λόγια, διαβλέπω πίσω από τις ομοσπονδιακές προτιμήσεις το ένστικτο αυτοσυντήρησης της πολιτικής μας τάξης και των συμμάχων της- των πάσης φύσης διαμεσολαβούντων οργανώσεων. Τυπικό παράδειγμα οι προσδοκίες και το αίτημα για μια "αυθεντικά ευρωπαϊκή" κοινωνική πολιτική κατά το πρότυπο ομοσπονδιακών κρατών, που επιτρέπει αυτόματες μεταφορές πόρων σε μεγάλη κλίμακα. Θα λειτουργούσε ως υποκατάστατο των εσωτερικών αλλαγών.

Η εγχώρια συζήτηση στο θέμα της ευρωπαϊκής ομοσπονδίας είναι ρηχή και επιπλόαιη. Όπως σημειώσαμε, η Ευρώπη δεν πρόκειται να γίνει ομοσπονδία σαν αυτές που εννοούμε σήμερα όταν χρησιμοποιούμε τον όρο. Είχε εξ αρχής και θα έχει ένα ιδιαίτερο χαρακτήρα, συμβιβάζοντας το εθνικό κράτος, που είναι γέννημα και θρέμμα της, με τις απαιτήσεις της αλληλεξάρτησης.

Από τη διαπίστωση αυτή ήδη προκύπτει ότι οι ελληνικές προσδοκίες σχετικά με την εξωτερική ασφάλεια και τους νέους πόρους (ας πούμε προκειμένου να χρηματοδοτηθεί ένα χρεοκοπημένο κοινωνικό κράτος), οφείλουν να επανεξετασθούν.

Η ΕΥΡΩΠΗ ΜΕΤΑ ΤΗ ΝΙΚΑΙΑ

The Treaty of Nice and Europe's Federalist Retreat

by Dr. Dimitris N. Chryssochou*

*Reader in European Integration University of Exeter
Evropaike Ekfrassi - Correspondent*

TIntergovernmentalism is dead! Long lives intergovernmentalism! This oft-quoted phrase, reminiscent of the state of European integration back in the 1970s, offers an accurate enough description of the prevailing trends in European treaty reform after the conclusion of the Nice Summit on 11 December 2000. This no paradox, given that never before in the history of the Union's treaty-amending processes has there been such an emphasis on the part of the states to preserve their prerogatives against the tides of institutional centralisation and, hence, a federalising European political order. Central to this was the predominance of a heavily state-controlled

process of dealing with Amsterdam's leftovers, rather than focusing on how to bridge the institutional and sociopsychological aspects of the Union's acute democratic pathology. In this context, it is argued that the Treaty of Nice represents a major blow to Europe's aspirations towards a federal polity. To put it bluntly, a purposeful European *res publica* is yet to emerge. Lacking both a departure of substance and a common democratic vision, the Nice reforms fell short of navigating the normative orientations of European society through a principled public discourse, harnessing the deliberative potential of European citizens, and elevating them into a system-steering agency.

Still a Union of States

Whether or not attributes like *Staatenverbund*, confederance, confederal consociation and the like are trapped in a state-oriented mode of thinking or emanate from novel conceptions of collective governance, they seem to be depicting an accurate image of the Union's political physiognomy. Confederalism, albeit in its modified Forsythian version, holds strong in the conceptual laboratory of integration studies, and with it in the process of analysing current trends in European constitutional change. It is no surprise

therefore that, at least to the present author, the Union remains a confederal type organisation whereby the structural properties of the larger management system dictate both the depth and range of the regional arrangements. This exemplifies the limits of integra-

tion, in that the extension of its 'scope' and 'level' do not necessarily coincide: the former can be extended, if not at the expense of the latter, without altering the locus of sovereignty, or having a significant impact on the way in which the central institutions exercise political authority. Much like the Amsterdam reforms, the Nice process fell short of representing an exercise in polity transformation.

In both cases, those who linked the end-product of the revision process with the making of a 'constitutive polity' based on mutually reinforcing legitimation

* The author wishes to thank Professor Michael J. Tsirisizelis for useful comments during the preparation of this article. For more on the Treaty of Nice see Michael J. Tsirisizelis, *Reflections on the Theory of European Integration* (in Greek), Athens: Smirniotakis, 2001, forthcoming. See also Dimitris N. Chryssochou, *Theorizing European Integration*, Sage: London, 2001, forthcoming.

structures have no real grounds for celebration. For political pragmatism finally had its way, in that the end-product failed to deliver the much-needed clarification of the properties of the system, to the extent that both Treaties are likely to go down in history as the 'uncourageous' or 'unimaginative' treaties, profoundly characterised by a lack of vision about the democratic orientation of the European polity-building. But they also failed to attribute the necessary level of civic competence to European citizens so as to foster the construction of a European 'civic space' within which citizens share among themselves a sense of public sphere and a regard for good governance.

The idea here is not so much on the crystallisation of liberal democratic norms in the political 'constitution' of the Union, but rather on the search for a extended public political space within which citizens mobilise their energies in the pursuit of a new democratic order. Underlying this normative assertion is the belief that democratic reform is not really the cause but the consequence of popular aspirations to democratic shared-rule: a desire by the civic body itself to participate in a socially legitimised political unit. Instead, **the Union continues to approximate a Confederal Consociation: a compound polity whose distinct culturally defined and politically organised units are bound together in a consensual form of union, without losing their national identity or resigning their individual sovereignty to a higher central authority.**

All the more so, given that recent changes in the workings of the general system have not affected its essential character as a 'polycracy': 'a many turned into one without ceasing to be many'. Although a hindrance to formal federation-building, such an ap-

proach managed to preserve a balance between state and regional organisation by producing a sophisticated system of mutual governance based on the principle of joint sovereignty and the practice of political co-determination. These concepts are a key to understanding the changing conditions of sovereignty in the EU, which may now be interpreted as the right to be involved in the joint exercise of competences and to play full part in the transnational political process. Also, when disconnected from a Weberian understanding of higherachically structured forms of polity, the Union is too amorphous to be emerging from a new constituent power - i.e., a European demos. Instead, responsibility for the making of such a non-state polity rests with the partners to it. And so does the consolidating of the Union's legitimising self: the right to produce authoritative political decisions over its citizens.

Reflections on the Treaty of Nice

The above assumptions are not to imply that the Union is only concerned with the functional requirements of an extended policy space, for it has greatly impinged upon the way in which sovereignty-relations are to be understood within a pluralistic arena that is neither hierarchical nor anarchical, but subject to 'positive-sum governing'. Still though, integration has not yet fostered the normative qualities necessary for the nurturing of a European civicness towards the configuration of a shared civic identity at the grassroots. Notwithstanding the contrary rhetoric, the European project became even more technical, reflecting the prevalence of a new regulatory aetiology of 'post-parliamentary governance'. Underlying this empirical pragmatism rests

the idea of 'management committee government', evident in the highly technocratic operations of 'comitology' structures. Hence, the relationship between the Union and 'the civic' remains as problematic, lacking a sense of civic attachment to the larger polity.

Much like Maastricht and Amsterdam, the Treaty of Nice failed to incorporate any substantive civic rights in a formal 'constitutional' document addressed to the citizen directly, reflecting the insistence of sovereignty-conscious states to codify existing trends in jurisprudence and legislation. The same can said of the merely declaratory nature of the Charter of Fundamental Rights signed on 7 December 2000. Although the prospects for European civic competence rest as much upon formal legal requirements and judicial procedures, as they do upon social and political sources of legitimacy, including public responses themselves, the inclusion of the Charter into the new Treaty would have signaled the beginning of a more demos-oriented process of union. Institutionalising fundamental rights within the Union would strengthen the credibility of commitments undertaken by the member polities to protect the fundamental rights of all persons residing within their territory; it would empower the European Court of Justice to ensure that fundamental rights are indeed respected; it would advance the fight against various forms of discrimination and protected the status of all civic associations within the Union; it would place the individual at the heart of the Union's activities by further strengthening common citizenship rights, including the right to good administration; and it would contribute to the preservation and development of common values, while respecting and protecting the diversity of constituent cultures, traditions and identities. Whether or not the

incorporation of the Charter into the Treaty is seen as an exercise in regional constitution-making, or a significant stage in large-scale state-building, or merely as a codification of pre-existing legal rights and duties, its 'communitarisation' within a multi-level civic order aims at harnessing the democratic ethos of those who form the 'constituent power' of the larger polity. From this view, one has to recognize that the drafting process itself has opened the way to a more visible, deliberative and inclusive method of transnational polity-building - i.e., a European public process.

Regardless of one's pro/contra integrationist convictions, the phasing-in of questions of polity in the Union's public agenda has not yet transcended the anxiety of states to safeguard their own prerogatives, even when these questions became crucial to the political viability of the larger system. Instead of focusing on issues that constitute the essence of any well thought out process of democratic reform, the unimaginative quality of proposals submitted to the IGC 2000 highlighted the absence of a clear democratic vision to take the Union dynamically into the next millennium. Instead, the Treaty of Nice, which is expected to enter into force on 1 January 2003, focused on 'distributive compromises' with a view to embodying the particularistic attitudes of self-interested actors within a negotiated package deal.

After a four-day marathon talks, an agreement was reached that the larger states will retain their second Commissioner until 2005, while each member may nominate one Commissioner until the time when the EU expands to 27 members. It was also agreed that the four largest states will each have 29 instead of 10 votes in the Council (which means that three large states and a small one could form a blocking minority,

whose threshold was raised to 73,4%), while the small- and medium-sized members will each have between 3 and 13 votes (which means that while the larger states' votes have increased threefold, those of the smaller states have only doubled). Also, the threshold of seats in the European Parliament was raised to 740, thus exceeding the 700-seat Amsterdam threshold. QMV was extended to largely non-controversial areas (with the exception perhaps of the appointment of the Commission President), including international trade agreements (services, investment and intellectual rights), external border controls and certain visa rules, freedom of movement for non-EU nationals, treatment of illegal immigrants, judicial co-operation in civil cases, emergency supplies in times of crisis and natural disasters, social exclusion and social welfare modernisation, state aid for industry, regional subsidies financial and technical co-operation with non-EU members, pay and conditions of European officials, etc. Finally, the states agreed to a fresh round of constitutional review in 2004, a time when Poland, Hungary and the Czech Republic are expected to join. The new IGC will cover, *inter alia*, issues relating to the division of competences between the central institutions and the states, the status of the Charter of Fundamental Rights, the simplification of the treaties, the role of national parliaments in the integration process; and possibly the procedure for the election of the Commission President.

In a high-stakes endgame, which undoubtedly brought on a flash of *dijū vu*, the Treaty of Nice clearly lacked a 'departure of substance' for the creation of 'norms of polity' centred on the specific constructions of legitimate shared governance. As *The Guardian* succinctly put it: 'At every stage of the prolonged negotiation, raw na-

tional interest has overshadowed the broader vision'. Or, as *The Times* remarked: 'It is, at best, a ramshackle palace that has been cobbled together'. As a result, Nice failed to discover 'a sense of process' (and purpose) over the qualitative transformation of the Union from democracies to democracy and, hence, the emergence of a new *pouvoir constituant* as the ultimate legitimising referent of the emerging European polity.

Conclusion

Turning to our concluding section, it is worth noting that Nice's greatest deficiency was its emphasis on distributive compromise rather than integrative accommodation, functionalist structures rather than shared normative commitments and, above all, the rationalist exercise of political power rather than symbiotic legitimization. Ironically, this elaborate exercise in rationalised institutionalism originally aimed at rectifying a long-standing criticism of the Community as a 'joint decision-system' producing sub-optimal policy outputs and, at the level of negotiated package-deals, an inequitable *status quo*. For these reasons, affective/identitive politics still remains without reach. Instead, the core principles of the Nice process rest not on the need for cementing the constitutive norms of a polycentric civic space as a precondition for deliberative equity and substantive public engagement, but rather on a politics of consensus elite government determined by sub-optimal exchanges within a complex negotiation system. Not surprisingly, therefore, the general assessment is that a multilevel European civic order patterned on the mutual constitution of normative structures is still to emerge. Or, to put it differently, Europe's republican moment is yet to come.

Η ΕΥΡΩΠΗ ΜΕΤΑ ΤΗ ΝΙΚΑΙΑ

Η Συνθήκη της Νίκαιας και η Διακυβερνητική Διάσκεψη του 2004

του Αργύρη Πασσά

Επίκουρου Καθηγητή του Πανείου Παν/μίου

Το νόμα της Νίκαιας

Hπεριγραφή του νοήματος της Νίκαιας θα μπορούσε, σε μια διάθεση πολεμικής ρητορικής, να αποδοθεί με τη φράση του A. Duff, "The treaty of NICE: From leftovers to hangovers". Σε κάθε πάντως περίπτωση αν ενδιαφέρομαστε για την ουσιαστική

πρόοδο του ενωσιακού ενοποιητικού εγχειρήματος, ας ασχοληθούμε, τάχιστα, με την μετά τη Νίκαια περίοδο και τα θέματά της. Μια Διακυβερνητική Διάσκεψη τελείωσε, η τέταρτη τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια, με βραχυπρόθεσμα αποτελέσματα, ας γυρίσει η σελίδα.

Ιστορικά η εκκίνηση της ενοποιητικής περιπέτειας εγκαινιάστηκε και αναπτύχθηκε στη βάση της λεγόμενης μεθόδου Monnet δηλ: α) τη θέσπιση μεσοπρόθεσμων ή μερικών στόχων (ως σταδίων) προσέγγισης του τελικού σκοπού της Πολιτικής Ένωσης, οποίος όμως παρέμενε μέχρι προσφάτως ανομολόγητος, β) την σταδιακή (*incremental*) προσέγγιση αυτών των στόχων μέσα από τη στρατηγική των "μικρών βημάτων" και γ) την εφαρμογή αρχικά της κοινοτικής μεθόδου οργάνωσης του νέου ενωσιακού επιπέδου διακυβέρνησης σε συνδυασμό και συχνά σε σύγκρουση με τη διακυ-

βερνητική μέθοδο, αρχικά κυρίως στην ΕΠΣ και αργότερα στον δεύτερο και τρίτο "πυλώνα".

Η Διακυβερνητική Διάσκεψη που συνήλθε το Φεβρουάριο του 2000 και κατέληξε στη Νίκαια, συνήλθε με μια Η.Δ της οποίας το περιεχόμενο δεν περιελάμβανε στόχους προώθησης του ενοποιητικού βιηματισμού. Συνήλθε για να αντιμετωπίσει θέματα (*left-overs*) που το Άμστερνταμ δεν ολοκλήρωσε. Τα θέματα αυτά αφορούσαν θεσμικές διαρρυθμίσεις οι οποίες έχουν καταστεί επιτακτικές εξαιτίας της επικείμενης νέας διεύρυνσης, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν θα ήταν απαραίτητες για την

προώθηση της ίδιας της ενοποιητικής διαδικασίας. Η Δ.Δ μετέτρεψε σε πραγματικό το δίλημμα διεύρυνση-εμβάθυνση, πράγμα το οποίο αποτυπώθηκε και στο τελικό της προϊόν, τη Συνθήκη της Νίκαιας. Με άλλα λόγια θεωρήθηκε ότι η διεύρυνση της Ε.Ε. δεν είναι συνάρτηση της ποιότητας του ενωσιακού θεσμού (δημοκρατία, διαφάνεια, αποτελεσματικότητα), αλλά αντιμετωπίζεται λυσιτελώς με την ανασχεδίαση του τρόπου συγκρότησης και λειτουργίας των οργάνων της Ένωσης.

Το πρακτικό αποτέλεσμα των νέων ρυθμίσεων στη διαδικασία της διεύρυνσης της ΕΕ, δεν είναι

τόσο προφανές (βλ. για παράδειγμα τις ακατανόητες διακρίσεις σε βάρος της Ουγγαρίας και της Τσεχίας). Σε κάθε, πάντως, περίπτωση "οι αριθμοί" θα ξανα τεθούν σε διαπραγμάτευση κατά την ολοκλήρωση των διαδικασιών ένταξης των νέων μελών.

Μια γρήγορη ματιά στις νέες θεσμικές ρυθμίσεις, με φόντο το κλίμα της μαραθώνιας συνόδου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Νίκαιας επιτρέπει πολλαπλές αναγνώσεις. Η αρνητική ανάγνωση θα σημείωνε ότι, α) διεξήχθη μια εξόχως κρατοκεντρική διαπραγμάτευση, με προφανή τη σύγκρουση μεγάλων – μικρών κρατών και σοβαρή απομείωση του κύρους της Γαλλικής Προεδρίας και του Γάλλου Προέδρου προσωπικά, β) διευρύνθηκε η πολυπλοκότητα και η αδιαφάνεια στη λειτουργία του Συμβουλίου με, πιθανώς, την ενίσχυση του ειδικού βάρους των "μεγάλων". Η εικόνα ότι μάλλον διευκολύνθηκε η διαδικασία παρεμπόδισης της απόφασης (blocking minority) παρά η διευκόλυνση της υιοθέτησής της, δεν είναι υπερβολική. Στην τελευταία αυτή παρατήρηση πρέπει να έχει κανείς υπόψη του ότι παρά την ύπαρξη πλειοψηφικών διαδικασιών η πρακτική της λειτουργίας του Συμβουλίου στηρίζεται περισσότερο στη συναίνεση (consensus) παρά στη διενέργεια ψηφοφοριών.

Η θετική ανάγνωση θα περιελάμβανε την, έστω και περιορισμένη, διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής της ειδικής πλειοψηφίας, την σχετική αναβάθμιση του ρόλου του Ε.Κ και την αναδιοργάνωση του Δ.Ε.Κ, την διατήρηση του συλλογικού χαρακτήρα της Επιτροπής και την αναβάθμιση του ρόλου του Προέδρου, την εκλογή-

κευση της "ενισχυμένης συνεργασίας" παρά τον περιορισμένο και μεταβαλλόμενο ρόλο του Ε.Κ.

Η αμηχανία της Νίκαιας για την μετά τη Νίκαια εποχή Η εντολή για την Δ.Δ. 2004

Το νόημα της Νίκαιας δεν εξαντλείται στο περιεχόμενο και την ποιότητα των μεταρρυθμίσεων που περιλαμβάνει το κείμενο της Συνθήκης. Επεκτείνεται και κυρίως συμπληρώνεται από τη "Δήλωση σχετικά με το μέλλον της Ένωσης" που καταχωρείται στην τελική Πράξη της Διάσκεψης. Στη Δήλωση γίνεται προσπάθεια να προδιαγραφεί η Η.Δ της νέας Διακυβερνητικής του 2004 αλλά και να αναδειχθεί η ανάγκη έναρξης ενός ευρύτατου δημόσιου πολιτικού διαλόγου.

Είναι μια δήλωση αμηχανη αλλά ταυτοχρόνως και αποκαλυπτική της περιορισμένης εμβέλειας των μεταρρυθμίσεων που επιτεύχθηκαν στο πλαίσιο της Διάσκεψης. Η Δ.Δ αναγνωρίζει και διατυπώνει τα ελλείμματα της αναθεώρησης (δημοκρατική νομιμότητα, διαφάνεια απόσταση από τον πολίτη). Αναγνωρίζεται, με άλλα λόγια, ότι η απουσία οράματος για το μέλλον της Ευρώπης καθιστά το αποτέλεσμα της Δ.Δ τεχνικά, πιθανώς, χρήσιμο (διεύρυνση), πολιτικά όμως πενιχρό και κυρίως απόμακρο από τον Ευρωπαϊκό πολίτη.

Η αμηχανία αυτή εκπτεύεται από τα ίδια πρόσωπα που με άλλη ευκαιρία έχουν ξεκινήσει μια σειρά παράλληλων μονολόγων (Fischer, Chirac, Dellors, Verhofstadt κ.α.) των οποίων το περιεχόμενο δύσκολα οδηγεί σε κοινές συνισταμένες. Ο κοινός παρανομαστής είναι η ανάγκη ενός συ-

νολικού διαλόγου γι' αυτό που όλοι σχεδόν απαδέχονται, πλέον και ρητά, ότι δηλ. η Πολιτική Ένωσης της Ευρώπης είναι ο θεμελιώδης και τελικός σκοπός του ενωσιακού οικοδομήματος. Το περιεχόμενο όμως και ο πολιτικός –θεσμικός τύπος στον οποίο τείνει παραμένει ασαφής.

Η ασάφεια αυτή προκύπτει : α. Από τις διαφορετικές επιδιώξεις και προτιμήσεις των κύριων παραγόντων (Chirac, Blair–διακυβερνητικό πρότυπο / Fisher, Dellors κ.α. ομοσπονδιακό πρότυπο) β. Από την ιδιοτυπία του ίδιου του ενωσιακού οικοδομήματος το οποίο θεμελιώνεται και έλκει νομιμοποίηση τόσο από τους λαούς (με όργανο έκφρασης το Ε.Κ) όσο και από τα κράτη (με όργανο έκφρασης το Σ.Υ) και κεντρικό φορέα έκφρασης αλλά και θεματοφύλακα του κοινού – ενωσιακού συμφέροντος την Επιτροπή, για την οποία δεν φαίνεται να συμφωνούν όλοι ως προς την εξέλιξη και τον μελλοντικό της ρόλο.

Αν λοιπόν το όραμα είναι ομοσπονδιακής έμπνευσης, τότε ούτε συλλαμβάνεται ούτε και ορίζεται με βάση τους υπαρκτούς τύπους ομοσπονδιακών συστημάτων-κρατών. Αντίθετα η ποιότητα και η ιστορική πορεία του ενωσιακού οικοδομήματος παίρνει μορφές πρωτόγνωρες και οικοδομείται μέσα από πρακτικές οι οποίες παράγουν νέους και ιδιότυπους οργανωτικούς σχηματισμούς και διαδικασίες..

Είναι όμως η ομοσπονδιακή προσποτική κοινή πεποίθηση; Η επιβεβαίωσή της καθώς και η περιγραφή των θεμελιωδών αρχών που διέπουν την ομοσπονδιακή θεωρία (λ.χ. Unity and diversity, shelf-rule plus shared-rule) είναι προϋπόθεση για την ανάδειξη των

νέων, πρωτότυπων, οργανωτικών σχημάτων που θα της δώσουν υπόσταση. Και αυτά τα σχήματα δύσκολα θα ορισθούν μέσω συνολικών, από τα πάνω, συγκεφαλαιωτικών διαδικασιών συνταγματικού τύπου. Αντίθετα θα συνεχίσουν να οικοδομούνται σταδιακά, μέσα από την πραγματιστική και εμπειρική προσπάθεια αντιμετώπισης συγκεκριμένων προβλημάτων.

Το παράδειγμα της ΚΕΠΠΑ θα αποτελέσει το κατ' εξοχήν πεδίο δοκιμασίας των όποιων θεσμικών προταγμάτων. Η εξωτερική πολιτική ως κεντρική αρμοδιότητα του κράτους, συνιστά, ταυτοχρόνως, απαραίτητο στοιχείο της τελείωσης του ενωσιακού οικοδομήματος. Άν λοιπόν κεντρικό γνώρισμα κάθε ομοσπονδιακού μορφώματος είναι η οριοθέτηση με τη μέγιστη δυνατή σαφήνεια των αρμοδιοτήτων των διαφόρων επιπέδων διακυβέρνησης (βλ. Fischer-constituent treaty ή Dellors traite dans le traite) πώς αυτό θα συμβεί στη σημερινή Ε.Ε. Με άλλα λόγια πώς η "ομοσπονδιακή ορθοδοξία" θα υπερβεί τον σημερινό βαθμό "ενωσιακής βούλησης των λαών" (Δ. Τσάτσος) ώστε η ενωσιακή θεσμική τάξη να περιλάβει στο πεδίο της δικής της αρμοδιότητας την εξωτερική πολιτική;

Πώς στο πεδίο της Ασφάλειας και της Άμυνας, βασικών μέσων άσκησης της εξωτερικής πολιτικής μπορεί κανείς να ελπίζει, άμεσα τουλάχιστον, σε "ομοσπονδιακού" τύπου διευθετήσεις όταν τα ερωτήματα, τι θέλουμε να κάνουμε μαζί και με ποιο τρόπο θα αρθρωθούν οι σχέσεις της Ε.Ε με το NATO, παραμένουν πολιτικά αναπότητα. Είναι δυνατόν να δοθεί θεσμικού τύπου απάντηση.

Μήπως λοιπόν η επικαιρότητα

της μεθόδου "Monnet" και η δημιουργική της συνάντηση με την όχι αναγκαστικά αντίπαλη, αλλά συμπληρωματική, διακυβερνητική μέθοδο, τουλάχιστον στην ΚΕΠΠΑ, και με όχημα την "πρωθημένη συνεργασία" (έστω και για την εφαρμογή των κοινών δράσεων κοινών θέσεων όπως ορίζει η Νίκαια), επιτρέψει την σταδιακή οικοδόμηση πρότυπων σχημάτων οργάνωσης σε ενώσιακό επίπεδο με στόχο, α) τη σταδιακή μεταβολή του τρόπου άσκησης της κρατικής αρμοδιότητας στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής (συνάσκηση κυριαρχίας) δίχως να αναιρείται ο χαρακτήρας της Ε.Ε ως "ένωσης κρατών" και β) την οικοδόμηση μηχανισμών και θεσμών νομιμοποίησης των πολιτικών και των αποτελεσμάτων τους (λχ. Επιτροπή με εκλεγμένο από το Ε.Κ Πρόεδρο, και συμμετοχή του Ε.Κ) για την επιβεβαίωση και διεύρυνση της Ε.Ε ως "ένωσης λαών".

Σύντομα θα έρθει η μέρα που θα θυμόμαστε και θα αναλύουμε την "Νίκαια" όχι για αυτό που δεν πέτυχε, αλλά για αυτό που απέτρεψε να συμβεί. Όπως συνέβη με τον περίφημο "Συμβιβασμό του Λουξεμβούργου" που για 20 χρόνια ενώ εμφανίζονταν ως τροχοπέδη, στην πράξη λειτούργησε ως βασικός μοχλός της σταδιακής ανάπτυξης της ενοποιητικής διαδι-

κασίας. Τότε, με μια "πολιτική συμφωνία" (συμφωνία περί διαφωνίας), παρακάμφθηκε το γράμμα της Συνθήκης αλλά υλοποιήθηκαν οι ουσιαστικές της προβλέψεις με ρυθμούς, όμως, αντίστοιχους προς το εύρος της λαϊκής νομιμοποίησης—αν μπορούμε να μιλάμε με αυτούς του όρους για τα πρώιμα χρόνια του ελιτιστικού τότε ενοποιητικού διαβήματος.

Τώρα, με μια πολύπλοκη, περιτεχνη, γραφειοκρατική και εν πολλοίσι αδιαφανή ρύθμιση – Συνθήκη, απετράπη η ρήξη ανάμεσα σε αντιτιθέμενες έως αντίπαλες απόψεις για την εξέλιξη της Ε.Ε, όπως αυτές εκφράστηκαν εκτός του τραπεζιού της διαπραγμάτευσης, στις πολιτικές διακηρύξεις ευρωπαίων ηγετών (Chirac–Blair κά. Ficher, Verhofstadt, κά.).

H εποχή απαιτεί την ανοικτή και θαρραλέα συζήτηση για το "ποια Ευρώπη θέλουμε" και ταυτοχρόνως την πραγματιστική αναζήτηση περιοχών εμβάθυνσης της "διαρκώς στενότερης ενώσεως των ευρωπαϊκών λαών" όπως ορίζει το πρώτο εδάφιο του προϊμίου της Συνθήκης της Ρώμης. Άσκηση η οποία μπορεί να μετατρέψει το απόμακρο από τον πολιτική πολιτικό σχέδιο σε απτό πολιτικό αποτέλεσμα, πηγή ανατροφοδότησης του συναισθήματος ότι ανήκει σε ένα σύνολο το οποίο τον αφορά και όπου μετέχει.

Abstract

The essence of the treaty of Nice could be expressed in a politically hostile manner by A. Duff's catchphrase: "From left-overs to hang-overs". But the most important feature of Nice is the post-Nice debate and its agenda, compared to the apparent short-termism that characterizes the Nice's institutional provisions. The opening of a wide public debate on the preparation of the 2004 IGC, will give the opportunity to discuss about method and tools for the achievement of the Political Union. Is the federal idea and "vision" shared? Has the "Monnet" method and "incrementalism" come to an end?

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ο φεντεραλισμός τον 21ο αιώνα*

Ομιλία του WILLIAM JEFFERSON CLINTON

πρώην Προέδρου των ΗΠΑ

Επιμέλεια-μετάφραση *Μαρίκα Καραγιάννη*

Eίναι αρκετά ενδιαφέρον το ότι έχουμε ένα τόσο εντυπωσιακό πλήθος ανθρώπων, που ήρθαν σε ένα συνέδριο για το φεντεραλισμό, ένα θέμα το οποίο 10 ή 20 χρόνια πριν πολύ πιθανό να είχε θεωρηθεί ως ένα υποκατάστατο υπνωτικού χαπιού. Αλλά την επαύριο των συγκρούσεων στην πρώην Γιουγκοσλαβία, των ζωηρών συζητήσεων- τουλάχιστον μπορώ να το πω αυτό όντας γείτονάς σας- που έλαβαν χώρα στο Quebec, των εντεινόμενων, περίπλοκων προσπαθειών να συμφιλιώσουμε διαφορετικές φυλές, που κατέχουν Κράτη με σύνορα που δεν έχουν χαραχθεί στην Αφρική και ενός αριθμού άλλων ζητημάτων, αυτό το θέμα του φεντεραλισμού έχει γίνει πολύ, πολύ σημαντικό.

Ταιριάζει το πρώτο παγκόσμιο συνέδριο να γίνεται εδώ στην Βόρειο Αμερική, γιατί ο φεντεραλισμός ξεκίνησε εδώ- ως θεμελιώδης αρχή, η οποία σφυρηλατήθηκε στη σκληρή δοκιμασία της επανάστασης, φυλάσσεται στο Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών και υποστηρίζεται σήμερα και από τα τρία Έθνη στην ήπειρο μας.

Είναι επίσης εξαιρετικά πρέπον το συνέδριο αυτό να γίνεται στον Καναδά. Μία χώρα μεγαλύτερη από την Κίνα, που εκτείνεται σε πέντε ατράκτους χρόνου και δέκα επαρχίες, ο Καναδάς έχει δείξει στον κόσμο πώς άνθρωποι με διαφορετικές κουλτούρες και γλώσσες μπορούν να ζουν ειρηνικά, με ευημερία και αμοιβαίο σεβασμό.

Στις ΗΠΑ, έχουμε εκτιμήσει τη σχέση μας με ένα δυνατό και ενωμένο Καναδά. Σας κοιτάμε, μαθαίνουμε α-

πό σας. Η συνεργασία, που έχετε χτίσει μεταξύ ανθρώπων διαφορετικής προέλευσης και κυβερνήσεων σε όλα τα επίπεδα αποτελεί το θέμα του όλου συνεδρίου και τελικά το τι πρέπει να είναι η δημοκρατία, καθώς άνθρωποι από όλο τον κόσμο κινούνται ολοένα και περισσότερο, αναμειγνύονται μεταξύ τους και ζουν σε μεγάλη εγγύτητα όλο και πιο πολύ.

Σήμερα, θα ήθελα να μιλήσω σύντομα για τους τρόπους με τους οποίους εμείς στις ΗΠΑ εργαζόμαστε για να ανανεώσουμε και να αναπροσδιορίσουμε το φεντεραλισμό για τον 21ο αιώνα, μετά για το πώς βλέπω την όλη έννοια του φεντεραλισμού, έτσι όπως αναδύεται παγκοσμίως και εν τέλει πώς θα έπρεπε να κρίνουμε τις αντικρουόμενες θεωρίες του φεντεραλισμού και της ανεξαρτησίας σε διαφορετικά ανά τον κόσμο πλαίσια.

O Πρόεδρος Franklin Roosevelt κάποτε είπε ότι οι νέες συνθήκες επιβάλλουν νέες απαιτήσεις στη διακυβέρνηση και στους κυβερνώντες. Γνωρίζουμε ότι έτσι έχει η κατάσταση όχι μόνο στις ΗΠΑ και τον Καναδά, τη Μεγάλη Βρετανία και τη Γερμανία, την Ιταλία και τη Γαλλία, το Μεξικό και τη Βραζιλία, αλλά σε όλες τις χώρες του κόσμου. Σε όλες αυτές τις περιοχές υπάρχει κάποιο είδος ομοσπονδιακού συστήματος. Ψάχνουμε τρόπους να εμφυσήσουμε με νέα ζωή τις παλιές αξίες, να δώσουμε νέο νόημα στους παλιούς θεσμούς.

Όταν το 1992 έθεσα ύποψηφιότητα για Πρόεδρος, υπήρχε μία αυξανόμενη αίσθηση ότι το «συμβόλαιο» μεταξύ του λαού και της κυβέρνησής του καθώς και μεταξύ των πολιτειών και της ομοσπονδιακής Κυβέρνησης

* Ομιλία, που παρουσιάστηκε στο Διεθνές Συνέδριο του Forum των Ομοσπονδιών, Mont Treblant, Quebec, Canada, 8 Δεκεμβρίου 1999.

βρισκόταν σε σοβαρή κρίση. Η εξέλιξη αυτή είχε προκύψει κυρίως από το γεγονός ότι η ομοσπονδιακή μας κυβέρνηση είχε τετραπλασιάσει το εθνικό χρέος μέσα σε 12 χρόνια και ότι αυτό το χρέος είχε οδηγήσει σε τεράστια επιπλέοντα, αργή ανάπτυξη και σε σοβαρές δυσκολίες για όλες τις πολιτείες της χώρας μας, οι οποίες δεν είχαν τη δυνατότητα να τις ξεπεράσουν.

Έτσι, όταν ο Αντιπρόεδρος και εγώ κατεβήκαμε υπόψηφιοι, δεν είχαμε καθόλου ανταπόκριση από τους ανθρώπους, που έλεγαν: κοίτα, αυτή είναι μία εθνική προτεραιότητα και πρέπει να την αντιμετωπίσετε. Άλλα μιλήσαμε πολύ σε Κυβερνήτες και σε άλλους για την ανάγκη να δημιουργήσουμε ξανά αυτό που οι εθνοπατέρες μας αποκαλούσαν «τα εργαστήρια της δημοκρατίας». Εμείς παραδεχτήκαμε ειλικρινώς ότι κανείς μας δε γνωρίζει όλες τις απαντήσεις για τη μεγάλη χαμένη υπόθεση της κοινωνικής πρόνοιας της Αμερικής, για τα τεράστια ποσοστά εγκληματικότητας της Αμερικής, για την απίστευτη ποικιλία παιδιών και προκλήσεων στα σχολεία μας. Και έτσι, είπαμε ότι θα έπρεπε να προσπαθήσουμε να δώσουμε νέα κατεύθυνση στο Έθνος και να ασχοληθούμε με καθαρά εθνικά προβλήματα, αλλά επίσης ότι θα προσπαθούσαμε να χτίσουμε μία νέα συνεργασία, η οποία θα έκανε όλες τις πολιτείες μας να αισθανθούν μέρος της ένωσής μας καθώς και πιο ενδυναμωμένες και αποφασισμένες για την ίδια τους τη μοίρα.

Τώρα, οι λαοί αναπτύσσουν ομοσπονδιακά συστήματα για διαφορετικούς λόγους. Για τις ΗΠΑ ήταν μία λογική εξέλιξη γιατί η Μεγάλη Βρετανία εγκατέστησε αποικίες εδώ ως ξεχωριστές οντότητες. Και οι πολιτείες της χώρα μας ουσιαστικά δημιούργησαν την εθνική κυβέρνηση. Συνεπώς, είχαμε πάντα την αίσθηση ότι υπήρχαν κάποια πράγματα, που έπρεπε να κάνουν οι πολιτείες και κάποια πράγματα που έπρεπε να κάνει η ομοσπονδιακή Κυβέρνηση.

Οι εθνοπατέρες μας έδωσαν κάποιες ενδείξεις αλλά η ιστορία του Ανωτάτου Δικαστηρίου των ΗΠΑ είναι γεμάτη από υποθέσεις, οι οποίες προσπαθούν να επιλύσουν το πρόβλημα ποιος είναι ο ρόλος και η δύναμη των πολιτειών σε αντιπαράθεση με το ρόλο και τη δύναμη της εθνικής Κυβέρνησης σε εντελώς νέες συνθήκες.

Άλλού υπάρχουν διαφορετικά παραδείγματα. Παραδείγματος χάριν, όταν υπήρχε η πρώην Γιουγκοσλαβία, ο φεντεραλισμός είχε εγκαθιδρυθεί στην καλύτερη περίπτωση για να δίνει την εντύπωση ότι όλες οι διαφορετικές εθνικές ομάδες μπορούσαν να έχουν την ίδια μεταχείριση και να ακούγονται οι φωνές τους. Έτσι, το 1992, φάνηκε ότι η μεγάλη κρίση του φεντεραλισμού υπήρχε γιατί τα Κράτη είχαν αποψιλωθεί από τις αρμοδιότητές τους γιατί η εθνική οικονομία ήταν τόσο αδύναμη και η δομή της κοινωνίας φθειρόταν στην Αμερική. Άλλα πέρα από αυτό, ήξερα ότι μόλις αρχίζαμε να χτίζουμε πάλι, θα είχαμε να επιλύσουμε μερικά πολύ ουσιαστικά προβλήματα, μερικά από τα οποία μπορεί να εί-

ναι παρόντα στις χώρες σας επίσης.

Καθώς αρχίζαμε να δουλεύουμε ο Αντιπρόεδρος και εγώ, σε μια προσπάθεια στην οποία τον έθεσα υπεύθυνο, κάναμε μία προσπάθεια να αναπροσδιορίσουμε την αποστολή της ομοσπονδιακής Κυβέρνησης. Είπαμε στο λαό των ΗΠΑ ότι ουσιαστικά σκεφτήκαμε ότι η ομοσπονδιακή Κυβέρνηση ήταν πολύ μεγάλη σε μέγεθος, ότι θα έπρεπε να είναι μικρότερη αλλά πιο δραστήρια: και ότι θα έπρεπε να κάνουμε περισσότερα για τις συνεργασίες με τις κρατικές και τοπικές κυβερνήσεις και τον ιδιωτικό τομέα με τον απώτερο στόχο να παράσχουμε τη δυνατότητα στον Αμερικανικό λαό να λύσει τα προβλήματά του σε όποιο επίπεδο ήταν πιο αρμόζον, είτε επρόκειτο για το μεμονωμένο πολίτη, την οικογένεια, την κοινότητα, την πολιτεία είτε για το Κράτος. [...]

Στα πλαίσια της οικονομικής ανάπτυξης που απολαμβάνουμε από το 1993, η συντριπτική πλειοψηφία των θέσεων εργασίας που δημιουργήθηκαν, δημιουργήθηκαν στον ιδιωτικό τομέα. Είναι το μεγαλύτερο ποσοστό δημιουργίας θέσεων εργασίας στον ιδιωτικό τομέα οποιασδήποτε περιόδου οικονομικής ανάπτυξης στην Αμερική από το τέλος του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου.

Εντωμεταξύ, πολλές από τις κυβερνήσεις των πολιτειών και των περιφερειών συνέχιζαν να μεγαλώνουν σε μέγεθος, να ανταποκρίνονται σε καθημερινές ανάγκες πολλών τοπικών θεμάτων, που αντιμετωπίζουμε στη χώρα μας. Και νομίζω ότι αυτό είναι καλό.

Σε αντίδιαστολή με τη συμίκρυνση της Κυβέρνησης, προσπαθήσαμε να δώσουμε περισσότερες αρμοδιότητες στις πολιτείες για να πάρνουν περισσότερες αποφάσεις[...].

Επίσης, προσπαθήσαμε να δώσουμε στις πολιτείες το πράσινο φως να δοκιμάσουν νέες ιδέες σε τομείς, όπου νομίζουμε ότι δεν έχουμε όλες τις απαντήσεις τώρα, από την πολιτική για την υγεία μέχρι την αναμόρφωση του Κράτους πρόνοιας, την παιδεία, την πάλη κατά του εγκλήματος.

Αυτό υπήρξε εύκολο στις ΗΠΑ, συγκριτικά με πολλά μέρη, γιατί είχαμε αυτή την ιστορία να πιστεύουμε από τον καιρό των ιδρυτών μας ότι η εθνική Κυβέρνηση ποτέ δε θα έχει όλες τις απαντήσεις και ότι οι πολιτείες θα έπρεπε να αντιμετωπίζονται ως φίλοι και συνεργάτες μας γιατί θα μπορούσαν να αποτελέσουν τα εργαστήρια της δημοκρατίας. Θα μπορούσαν πάντα να είναι εκεί έξω να σπρώχνουν το ρυθμό της αλλαγής. Και μερικά πράγματα, πολιτικά θα ήταν δυνατό να πραγματοποιηθούν σε ορισμένες περιοχές ενώ θα ήταν αδύνατο σε άλλες.

Eίχαμε πολύ καλή ανταπόκριση σε αυτό το θέμα. Δόθηκε ενθάρρυνση για πολλούς νεωτερισμούς και πειραματισμούς. Εδώ είναι το πρόβλημα, που έχουμε με τη βασική λειτουργία της διακυβέρνησης και του φεντεραλισμού σήμερα. Στον κόσμο του 21ου αιώνα, όταν βρούμε μία λύση σε αυτό το ερώτημα, πολύ

συχνά δεν έχουμε χρόνο να περιμένουμε για κάθε Κράτος να συμφωνήσει για την απάντηση. Έτσι, προσπαθούμε να αντιστρέψουμε τη φορά της ομοσπονδιακής εμπειρίας κοιτάζοντας για ιδέες, οι οποίες λειτουργούν και μετά ενσωματώνοντάς τες στην ομοσπονδιακή νομοθεσία και δίνοντας σε όλες τις πολιτείες τα κεφάλαια και άλλη υποστήριξη, που χρειάζονται για να τις πραγματοποιήσουν.

Γιατί το κάνουμε αυτό; Λοιπόν να σας δώσω ένα παράδειγμα. Το 1787, στις ΗΠΑ, οι εθνοπατέρες μας διακήρυξαν ότι όλα τα νέα εδάφη θα έπρεπε να δώσουν γη για δημόσια σχολεία. Μετά έδωσαν την ευθύνη για τη δημόσια εκπαίδευση στις πολιτείες. Στα αμέσως επόμενα χρόνια, μία χούφτα πολιτειών διοικούσαν την εκπαίδευση. Άλλα πήρε περισσότερα από 100 χρόνια για όλες τις πολιτείες μας να διαχειρίζονται την ελεύθερη δημόσια εκπαίδευση για όλα τα παιδιά μας. Αυτός ήταν ο ρυθμός αλλαγής τον 19^ο αιώνα. Δεν είναι αρκετό για τον 21^ο αιώνα.

Έτσι, προσπάθησα να κάνω αυτό που έκανα ως Κυβερνήτης. Αν κάτι δουλεύει σε μια πολιτεία, προσπαθώ να το κλέψω, να το βάλω σε ομοσπονδιακό νόμο και τουλάχιστο να δώσω σε όλες τις πολιτείες την ευκαιρία και τα χρήματα να επηρεάσουν την ίδια αλλαγή. Είναι πολύ, πολύ σημαντικό.

Pροσπαθήσαμε επίσης να κάνουμε λιγότερο προβληματική τη συνδιαλλαγή με την Ουάσιγκτον. Δώσαμε τέλος σε κάτι, που ήταν πολύ αντιφατικό, τουλάχιστο μελλοντικά, το οποίο ονομαζόταν «μη επιχορηγούμενες εντολές», όπου η ομοσπονδιακή Κυβέρνηση θα έλεγε στις πολιτείες ότι έπρεπε να κάνουν κάτι και θα τους έδινε περίπου 5% του κόστους για να το κάνουν. Αυτό, νομίζω, είναι ένα πρόβλημα σε κάθε εθνικό ομοσπονδιακό σύστημα. Συνεχίζουμε να δίνουμε στις πολιτείες μεγαλύτερη ελευθερία και ευελιξία. Αυτό το καλοκαίρι, υπέγραψα μία νέα εκτελεστική εντολή για το φεντεραλισμό, η οποία επαναβεβαιώνει με πολύ συγκεκριμένο τρόπο πώς θα δουλέψουμε σε συνεργασία και μεγαλύτερη διαβούλευση με αξιωματούχους σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Ο φεντεραλισμός δεν είναι ένα αμετάβλητο σύστημα, εξ ορισμού πρέπει να είναι ένα εξελισσόμενο σύστημα. Για περισσότερα από 200 χρόνια, το εκκρεμές των δυνάμεων ταλαντεύεται μπροσ- πίσω με τον ένα ή τον άλλο τρόπο. Και δεν εννοώ- για όσους από εσάς κοιτούν προς τα έξω με τη σκέψη ότι οι Αμερικανοί δε θα μπορούσαν ποτέ να καταλάβουν τα προβλήματα μας, δεν έχουν τέτοια προβλήματα- είναι αλήθεια ότι σε γενικές γραμμές στις πολιτείες μας δεν έχουμε ανθρώπους, οι οποίοι να ανήκουν σε μία μόνο φυλετική ή εθνική ή θρησκευτική ομάδα. Άλλα για να είστε σίγουροι έχουμε και μερικούς από αυτούς. Θα σας δώσω ένα παράδειγμα, το οποίο αντιμετωπίζουμε σήμερα.

Το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ πρέπει να αποφασίσει για μία υπόθεση από την πολιτεία της Χαβάης, στην οποία η πολιτεία έχει δώσει στους γηγενείς κατοίκους της Χαβάης και μόνο στους γηγενείς το δικαίωμα να ψηφίζουν σε ένα ορισμένο είδος εκλογών. Κάποιος στη Χαβάη τους έκανε μήνυση, υποστηρίζοντας ότι αυτός ο εκλογικός κανόνας παραβιάζει τη ρήτρα ίσης προστασίας του Συντάγματος των ΗΠΑ. Διαφωνούμε λόγω του σκοπού των εκλογών.

Αλλά μπορείτε να καταλάβετε ότι αυτό είναι ένα ομοσπονδιακό θέμα. Βασικά είπαμε ότι η εθνική Κυβέρνηση θα το έδινε αυτό στις πολιτείες, οι πολιτείες θέλουν να το κάνουν κατ' αυτόν τον τρόπο, τότε ένας πολίτης λέει όχι, δε μπορείς να το κάνεις ακολουθώντας τον εθνικό νόμο.

Aλλο ένα παράδειγμα, που δημιουργεί πολλά προβλήματα στη Δύση είναι το εξής: τι γίνεται όταν η ομοσπονδιακή Κυβέρνηση ουσιαστικά έχει στην ιδιοκτησία της ένα μεγάλο μέρος της γης και των πλουτοπαραγωγικών πηγών μίας πολιτείας; Η εθνική Κυβέρνηση δεν είναι και πολύ δημοφιλής στην Αμερική σε πολιτείες όπως το Wyoming ή το Idaho, όπου δεν υπάρχουν πολλοί άνθρωποι αλλά υπάρχουν πολλές πλουτοπαραγωγικές πηγές. Κτηνοτρόφοι, ιδιοκτήτες ράντζων είναι υποχρεωμένοι να εκμεταλλεύονται γη, που ανήκει στην ομοσπονδιακή Κυβέρνηση και πιστεύουμε ότι πρέπει να προστατεύουμε τη γη για πολλαπλές χρήσεις, συμπεριλαμβανομένης της περιβαλλοντικής προστασίας όπως επίσης και για βοσκή, ή για εξόρυξη ή για οιτιδήποτε άλλο. Έτσι, είναι μία ανυπόφορη κατάσταση.

Είναι πολύ αστείο. Σε αυτές τις πολιτείες, όταν ξεκινήσαμε, η ομοσπονδιακή Κυβέρνηση ήταν η περισσότερο δημοφιλής στις περιοχές, όπου κατέχαμε την περισσότερη γη γιατί χτίσαμε φράγματα για τα ποτάμια και δώσαμε γη στους ανθρώπους για να βόσκουν τα κοπάδια τους. Παρόλα αυτά, μέσα σε 50 χρόνια, η ομοσπονδιακή Κυβέρνηση έχει γίνει το πιο αντιδημοτικό πράγμα, που μπορεί να φανταστεί κανείς.

Nα σας πω κάτι άλλο, το οποίο ενδεχομένως να σας ενδιαφέρει, συγκεκριμένα το Δημοκρατικό και το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα στις ΗΠΑ τείνουν να έχουν διαφορετικές ιδέες για το φεντεραλισμό, οι οποίες εξαρτώνται κάθε φορά από το θέμα- γι' αυτό και είναι πάντα καλό να έχει κανείς ένα δυναμικό σύστημα.

Για παράδειγμα, εμείς οι Δημοκρατικοί, μόλις ανακαλύψουμε ότι κάτι δουλεύει με επιτυχία σε τοπικό επίπεδο, το οποίο πρωθεί την κοινωνική ή την οικονομική μας πολιτική, θέλουμε τουλάχιστο να το κάνουμε εθνική επιλογή, αν όχι εθνική εντολή. Όταν έγινα Πρόεδρος, η εγκληματικότητα είχε αυξητική πορεία, αλλά υπήρχαν και πόλεις, όπου η εγκληματικότητα πήγαινε προς τα κάτω. Πήγα σε αυτές τις πόλεις και ανακάλυψα γιατί πή-

γιανε προς τα κάτω. Ήταν ξεκάθαρο ότι σε πρώτη φάση δεν είχαμε αρκετούς αστυνομικούς να προλαμβάνουν το έγκλημα. Έτσι, είπα, θα δημιουργήσουμε 100.000 αστυνομικούς σε εθνικό επίπεδο και θα τους δώσουμε στις πόλεις.

Οι συντηρητικοί ήταν εναντίον. Είπαν, αναμειγνύεσαι με τις πολιτείες και με τα τοπικά δικαιώματα, λέγοντας τους πώς να καταπολεμήσουν την εγκληματικότητα. Φυσικά, δε γινόταν κάτι τέτοιο. Τους έδινα αστυνόμευση. Δεν ήταν υποχρεωμένοι να τη δεχθούν αν δεν την ήθελαν. Αποδείχθηκε ότι τους άρεσε αρκετά και τώρα έχουμε το χαμηλότερο δείκτη εγκληματικότητας τα τελευταία 26 χρόνια. Άλλα υπήρξε μία γνήσια ομοσπονδιακή διαμάχη.

Τώρα έχουμε την ίδια διαμάχη για τους καθηγητές. Ιστορικά, έχουμε το μεγαλύτερο αριθμό παιδιών στα σχολεία μας. Πολλά στοιχεία δείχνουν ότι μικρότερα αριθμητικά τμήματα στις πρώτες τάξεις παρέχουν σταθερά γνωσιολογικά πλεονεκτήματα στα παιδιά. Έτσι, είπα ας βάλουμε 100.000 δασκάλους εκεί. Και αυτοί λένε ότι προσπαθώ να επιβάλλω αυτό το τρομερό βάρος στην πολιτεία και την τοπική Κυβέρνηση, χωνεύοντας τη μάτη μου εκεί που δεν πρέπει.

Από την άλλη, σε ολόκληρη την ιστορία της χώρας, το δίκαιο της προσωπικής ζημίας, συμπεριλαμβανομένων και των προσωπικών ζημιών, καθώς και το εμπορικό δίκαιο πάντα ήταν στη δικαιοδοσία της πολιτείας και της τοπικής Κυβέρνησης εκτός από πειριπτώσεις όπως ασφάλειες, μετοχές και αξιόγραφα, που απαιτούν μία εθνική αγορά. Άλλα πολύς κόσμος στο Ρεπουμπλικανικό Κόμμα πιστεύει ότι, από τη στιγμή που ουσιαστικά υπάρχει μία ε-

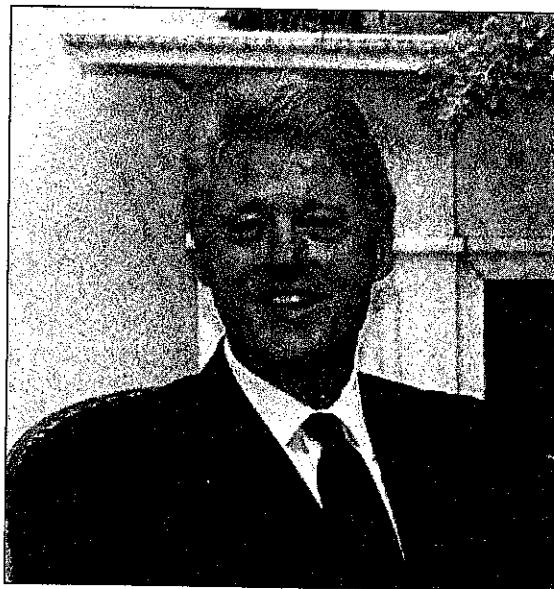
θνική οικονομία και ένα διεθνές οικονομικό περιβάλλον, πρέπει να αφαιρέσουμε από τις πολιτείες όλα τα δικαιώματά τους όταν πρόκειται να καθορίζουμε τους κανόνες σύμφωνα με τους οποίους οι άνθρωποι μπορούν να ενάγουν επιχειρήσεις. Και το πιστεύουν πραγματικά.

Έχω συμφωνήσει μαζί τους σε ότι αφορά ασφαλιστικές προσφυγές γιατί χρειαζόμαστε μία εθνική αγορά ασφαλειών. Άλλα έχω διαφωνήσει μαζί τους σε ότι αφορά την αναθεώρηση των ζημιών, όπου πιστεύουν ότι είναι κακό να υπάρχουν δικαιώματα των πολιτειών.

Δεν το λέω αυτό για να επιτεθώ στο άλλο κόμμα, αλλά μόνο και μόνο για να δείξω σε όλους σας ότι σε οποιοδήποτε πλαίσιο και αν κινείσαι, πάντα θα υπάρχουν διαφορετικές απόψεις σχετικά με το τι πρέπει να γίνει σε εθνικό και τι σε τοπικό επίπεδο. Αυτό δε μπορεί να εξαφανιστεί. Μου φαίνεται ότι ο σκοπός του φεντεραλισμού κατά πρώτον είναι να λαμβάνονται υπόψη τα γνήσια τοπικά αισθήματα, τα οποία στις ΗΠΑ μπορεί να είναι το αποτέλεσμα των οικονομικών δραστηριοτήτων και των δεσμών με τη γη και την ιστορία. Ή σε μια άλλη χώρα μπορεί να είναι το αποτέλεσμα του γενικότερου διαχωρισμού του λαού σε ποικίλες φυλετικές, εθνικές ή θρησκευτικές ομάδες μέσα στα πλαίσια του ομοσπονδιακού συστήματος.

Έτσι, η πρώτη διεργασία είναι να δώσεις στο λαό μία αισθηση της ταυτότητάς τους και αυτονομίας. Μετά, πρέπει πραγματικά να προσπαθήσεις να λάβεις σωστές αποφάσεις έτσι ώστε το σύστημα να δουλέψει. Στο τέλος, όλα αυτά τα συστήματα

έχουν πληρότητα μόνο αν η κατανομή της εκτελεστικής αρμοδιότητας πραγματικά παράγει αποτελέσματα, τα οποία ο λαός μπορεί να αποδεχθεί και έτσι αισθάνεται ότι μπορεί να προχωρήσει.

I personally believe that you will see more federalism rather than less in the years ahead, and I offer as Exhibit the European Union. It's really a new form of federalism where the States- in this case, the nations of Europe- are far more important and powerful than the federal government, but they are giving enough functions over to the federal government to sort of reinforce their mutual interest in an integrated economy and in some integrated political circumstances."

H μεγάλη ειρωνεία του τέλους της χιλιετίας είναι ότι έχουμε πιο μοντέρνες απόψεις για την τεχνολογία και την οικονομική πρόσδο ούποτέ άλλοτε, αλλά η μεγαλύτερή μας απειλή είναι το πιο πρώτον ανθρώπινο συναίσθημα- ο φόβος για τον άλλο, και η αίσθηση ότι μπορούμε να αναπνέουμε και να λειτουργούμε και να είμαστε σημαντικοί μόνο αν είμαστε κατά κάποιο τρόπο ελεύθεροι από την ανάγκη να συνεργάζομετε και να συναναστρεφόμετε και ίσως κάτω από ορισμένες συνθήκες να υποτάσσουμε τις απόψεις μας στα αισθήματα τους- σε ανθρώπους που είναι διαφορετικοί από εμάς: διαφορετικής ράτσας, διαφορετικής θρησκείας, διαφορετικής φυλής.

Δεν υπάρχει εύκολη απάντηση σε αυτό. Άλλα να σας ζητήσω να δείτε την περίπτωση της πρώην Γιουγκοσλαβίας, όπου προσπαθούμε να διατηρήσουμε το Κράτος της Βοσνίας- ο Πρωθυπουργός Chretien και εγώ και οι φίλοι μας- το οποίο εξυπηρετεί Κροάτες και Μουσουλμάνους, μετά από τέσσερα χρόνια φοβερής σφαγής, μέχρι που τη σταματήσαμε το 1995. Η στο Κοσσυφοπέδιο, όπου εξετάζουμε κατά πόσο το Κοσσυφοπέδιο μπορεί να συνεχίσει να αποτελεί αυτόνομο μέρος της Σερβίας, παρά το γεγονός ότι οι Σέρβοι τους έδιωξαν όλους από τη χώρα και έπρεπε να τους εγκαταστήσουμε πίσω.

Γιατί συνέβησαν όλα αυτά; Εν μέρει γιατί επρόκειτο για ένα τεχνητά επιβληθέν ομοσπονδιακό σύστημα. Ο Στρατηγός Tito ήταν ένας πολύ έξυπνος άνθρωπος, που βασικά είπε, θα δημιουργήσω το φεντεραλισμό έτσι όπως εγώ τον σκέφτομαι. Θα δώσω εντολή για τη συμμετοχή όλων αυτών των ομάδων στην Κυβέρνηση. Και θα απαγορεύω από την Κυβέρνησή μου να συζητά για εθνική ανωτερότητα ή για καταπίεση ή για προβλήματα. Δεν τους επέτρεπε να συζητούν ούτε για τις εθνικές εντάσεις, οι οποίες είναι μέρος της καθημερινής ζωής στις περισσότερες κοινωνίες σε αυτόν τον κόσμο. Όλα δούλεψαν ρολόι μέχρι που πέθανε και μετά άρχισαν σιγά- σιγά να διαλύνονται.

Ένας από τους λόγους που έχουμε όλους αυτούς τους ανθρώπους να κραυγάζουν για ανεξαρτησία ακόμη και των πιο μικρών οιμάδων είναι ότι είχαν ένα είδος πλασματικού φεντεραλισμού, που επιβλήθηκε από την κορυφή στη βάση. Έτσι, το πρώτο μάθημα που πήρα από αυτήν την κατάσταση είναι ότι σε κάθε ομοσπονδιακό σύστημα στον κόσμο σήμερα- έναν κόσμο όπου οι πληροφορίες διανέμονται ευρέως και στον οποίο οι οικονομικές δυνατότητες είναι πάντα, μέχρις ενός σημείου, βασισμένες σε παγκόσμιες δυνάμεις, σίγουρα σε σχέση με το πόσα χρήματα κερδίζει κανές σε μια χώρα- ο φεντεραλισμός πρέπει να είναι αληθινός. Είναι απαραίτητο να υπάρχει μία πραγματική αίσθηση συναρμοδιότητας. Και πρέπει πάνω- κάτω να ανταποκρίνεται σε ό,τι θεωρούν αναγκαίο για να το επιτύχουν.

Από την άλλη, νομίζω ότι η άποψη ότι ένας λαός μιας

δεδομένης εθνικής ή θρησκευτικής ομάδας μπορεί να έχει λόγο ύπαρξης μόνο αν αποτελεί ανεξάρτητο Κράτος- όχι αν δεν καταπιέζεται ή έχει γνήσια αυτονομία αλλά πρέπει να είναι πραγματικά ανεξάρτητος- είναι ένας αμφιλεγόμενος ισχυρισμός σε μια παγκόσμια οικονομία, όπου η συνεργασία αποδίδει μεγαλύτερα οφέλη σε όλους τους τομείς της ζωής παρά ο καταστρεπτικός ανταγωνισμός.

Συλλογιστείτε, παραδείγματος χάριν, τις πιο αυτόνομες κοινωνίες στη Γη- αναμφισβήτητα τις φυλές που ζουν ακόμη στα υγρά δάση στο νησί της Νέας Γουινέας. Υπάρχουν ακόμη περίπου 6.000 γλώσσες στον κόσμο σήμερα. Και οι 1.000 από αυτές μπορούν να βρεθούν στην Παπούα Νέα Γουινέα και στη Irian Jaya, όπου οι φυλές ζουν 10 με 20 μίλια μακριά η μία από την άλλη και έχουν ολοκληρωτική αυτοδιάθεση. Θα σας άρεσε αυτό;

Από την άλλη, σκεφτείτε τα τρομερά προβλήματα τόσο πολλών Αφρικανικών λαών, στους οποίους έχουν επιβληθεί εθνικά σύνορα, που χαράχτηκαν για αυτούς στο Συνέδριο του Βερολίνου το 1885. Αυτό το Συνέδριο δεν έλαβε σοβαρά υπόψη την κατανομή των φυλών σε ορισμένες περιοχές και την παράδοση της βοσκής, της αγροκτημοσύνης ή των μετακινήσεων τους.

Οπότε πώς θα λυθεί αυτό το πρόβλημα; Δεν υπάρχει απάντηση. Οφείλουμε να παρέχουμε ένα πλαίσιο, μέσα στο οποίο οι λαοί θα το επιλύσουν. Άλλα το μόνο που θέλω να σας τονίσω σήμερα- δεν επιθυμώ να το εξαντλήσω, γιατί θα μπορούσαμε να μείνουμε εδώ μία εθδομάδα συζητώντας το- είναι ότι στο τέλος του 1ου Παγκοσμίου Πολέμου, οι Ευρωπαϊκές δυνάμεις νομίζω- η Αμερική κατά κάποιον τρόπο αποσύρθηκε, έτσι πρέπει να μοιραστούμε το φταιξιό- το μητρώο μας δεν είναι ακριβώς άσπιλο για τον τρόπο με τον οποίο σμιλεύαμε το τέλος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Κατά συνέπεια, ξοδέψαμε αρκετό από τον 20ό αιώνα προσπαθώντας αποδεχτούμε το δόγμα του Προέδρου Woodrow Wilson ότι διαφορετικά έθνη είχαν το δικαίωμα να είναι ελεύθερα- όπου έθνος σημαίνει λαός με κοινή συνείδηση- και να έχουν Κράτος.

Και η πρακτική γνώση, που όλοι έχουμε είναι ότι αν κάθε φυλετική και εθνική και θρησκευτική ομάδα, η οποία κατέχει σημαντικό μέρος γης το οποίο δεν είναι στην κατοχή άλλων, γινόταν ένα ξεχωριστό έθνος, θα μπορούσαμε να έχουμε 800 χώρες στον κόσμο και θα ήταν πολύ δύσκολο να έχουμε μία λειτουργική οικονομία ή ένα λειτουργικό παγκόσμιο πολίτευμα. Ισως θα είχαμε 8.000. Πόσο παρακάτω μπορείς να πας;

Κατ' αυτόν τον τρόπο, δεν απαντούμε καμία συγκεκριμένη ερώτηση. Απλά σημαίνει ότι νομίζω ότι όταν ένας λαός νομίζει ότι θα έπρεπε να είναι ανεξάρτητος έτσι ωστε να έχει αξιόλογη πολιτική ύπαρξη, σημαντικές ερωτήσεις πρέπει να απαντηθούν: Υπάρχει τρόπος συνεννόησης για ανθρώπους με διαφορετικό παρελθόν; Τα δικαιώματα των μειο-

νοτήτων γίνονται σεβαστά όπως τα δικαιώματα της πλειοψηφίας; Ποιά είναι τα μακροπρόθεσμα οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα των λαών μας; Πώς θα συνεργαστούμε με τους γείτονές μας; Θα ήταν καλύτερα ή χειρότερα αν είμαστε ανεξάρτητοι ή αν έχουμε ομοσπονδιακό σύστημα;

Προσωπικά πιστεύω ότι θα δούμε περισσότερο παρά λιγότερο φεντεραλισμό στα επόμενα χρόνια και δίνω ως νο 1 παράδειγμα την **Ευρωπαϊκή Ένωση**. Πρόκειται πραγματικά για ένα είδος φεντεραλισμού, όπου οι πολιτείες- στην περίπτωση αυτή τα έθνη της Ευρώπης- είναι πολύ πιο σημαντικές και δυνατές από ότι η ομοσπονδιακή Κυβέρνηση για να ενισχύσουν τα αμοιβαία συμφέροντά τους σε μία ενοποιημένη οικονομία και σε ορισμένες ολοκληρωμένες πολιτικές συνθήκες.

Κατά κάποιον τρόπο, θα γίνουμε ένας πιο ομοσπονδιακός κόσμος όταν τα Ηνωμένα Έθνη θα αναλάβουν έναν πιο ενεργό ρόλο στο σταμάτημα των γενοκτονιών σε μέρη, όπου δεν έχουν ακόμη εμπλακεί, καθώς και όταν αναγνωρίσουμε αμοιβαίες ευθύνες και συνεισφέρουμε και πληρώσουμε για όλα αυτά.

Συνεπώς, πιστεύω ότι θα αναζητούμε τρόπους ξανά και ξανά. Ο Πρωθυπουργός και εγώ, για παράδειγμα, υπογράψαμε τη Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών της Αμερικής. Θα αναζητήσουμε τρόπους να ενοποιήσουμε τις λειτουργίες μας για το κοινό καλό, χωρίς να παραχωρήσουμε την κυριαρχία μας. Είμαι της πεποίθησης ότι όπου υπάρχουν απογοητευμένες ομάδες σε ορισμένα μέρη των χωρών μας, θα πρέπει να αναζητήσουμε τρόπους για να ικανοποιήσουμε τις αγωνίες τους και να νομιμοποιήσουμε τα παράπονά τους χωρίς διάσπαση.

Αυτό δε σημαίνει ότι η επιχείρηση στο Ανατολικό Τιμόρ ήταν λάθος. Αν κοιτάξετε τι πέρασαν οι άνθρωποι στο Ανατολικό Τιμόρ, αν δείτε το γεγονός ότι οι Ινδονήσιοι τους έδωσαν ψήφο, την πήραν και σχεδόν το 80% ψήφισε για ανεξαρτησία. Φαίνεται ότι ήταν η σωστή απόφαση.

Αλλά ας μην έχουμε την ψευδαίσθηση ότι αυτοί οι άνθρωποι έχουν εύκολο δρόμο μπροστά τους. Ακόμα και αν υποθέσουμε ότι όσοι από εμάς προσπαθούμε να τους υποστηρίξουμε και να τους βοηθήσουμε, αν υποθέσουμε ότι μπορούμε να εμποδίσουμε όλη την προ-ενωτική πολιτοφυλακή να καταπιέσει το λαό και ότι μπορούμε να πάμε όλους τους Ανατολικο- Τιμοριανούς πίσω στα σπίτια τους και να είναι όλοι καλά, ακόμη θα υπάρχει λιγότερο από ένα εκατομμύριο από αυτούς, με το φτωχότερο κατά κεφαλήν εισόδημα στον κόσμο, να παλεύουν να ζήσουν τα παιδιά τους σε ένα περιβάλλον όχι ακριβώς φιλόξενο.

Τώρα, αυτό σημαίνει ότι κάναμε λάθος; Όχι. Υπό τις περιστάσεις, που αντιμετώπισαν, πολύ πιθανό πήραν τη μόνη απόφαση που μπορούσαν να πάρουν. Άλλα δε θα

ήταν καλύτερα αν θα μπορούσαν να βρουν τα θρησκευτικά, πολιτιστικά, εθνικά και οικονομικά στηρίγματά τους και μία γνήσια αυτό- διακυβέρνηση στο πλαίσιο μιας ευρύτερης ενότητας, η οποία θα τους υποστήριζε οικονομικά και θα ενίσχυε την ασφάλειά τους αντί να την υποσκάπτει; Κάτι τέτοιο δε συνέβη. Κρίμα.

Αλλά το λέω αυτό γιατί δεν πιστεύω ότι υπάρχουν γενικοί κανόνες. Αλλά νομίζω ότι, στο τέλος του 1ου Παγκοσμίου Πολέμου όταν ο Πρόεδρος Wilson μίλησε, υπήρχε μία γενική πεποίθηση, γιατί βλέπαμε τις αυτοκρατορίες να καταρρέουν- την Οθωμανική, την Αυστρο-Ουγγρική, υπήρχε η ανάμνηση της Ρωσικής, η Βρετανική αποικιοκρατία ήταν ακόμη ζωντανή στην Αφρική, τα ίδιο και η Γαλλική- αυτό τον καιρό, υποστηρίζαμε όλοι και η ρητορική της εποχής επέβαλλε την ιδέα ότι ο μόνος τρόπος για έναν λαό να νιώσει αυτοδιάθεση ήταν όταν ήταν ανεξάρτητος.

Και νομίζω ότι ξοδέψαμε αρκετό από τον 20ό αιώνα μειώνοντας τις προοπτικές του φεντεραλισμού. Συσπειρωθήκαμε όλοι τώρα τόσο πολύ με την κακοποίηση των λαών εξαιτίας των φυλετικών, γενετικών και θρησκευτικών χαρακτηριστικών τους που έχουμε την τάση να λέμε αρέσως ότι η μόνη απάντηση είναι η ανεξαρτησία.

Αλλά πρέπει να σκεφτούμε πώς θα ζήσουμε όταν οι πυροβολισμοί θα σταματήσουν και ο καπνός φύγει, με μακροπρόθεσμη βάση. Και για να κλείσω μπορώ να πω μόνο το εξής: πιστεύω ότι οι ΗΠΑ και ο Καναδάς βρίσκονται μεταξύ των πιο τυχερών χωρών στον κόσμο γιατί έχουμε τόσο μεγάλη ποικιλία- μερικές φορές συγκεντρωμένη, όπως οι Inuits στο Βορρά και άλλες φορές διασκορπισμένη μέσα σε μια ορισμένη περιοχή, όπως η πολική Καλιφόρνια στο Vancouver.

Εμαστε τυχεροί γιατί η ζωή είναι πιο ενδιαφέρουσα και αστεία όταν υπάρχουν διαφορετικοί άνθρωποι με διαφορετική εμφάνιση και διαφορετική σκέψη και τα βρίσκουν με το Θεό διαφορετικά. Είναι μία ενδιαφέρουσα εποχή. Και επειδή όλοι πρέπει να μεγαλώσουμε και να μάθουμε πότε να αντιμετωπίζουμε ανθρώπους, που είναι διαφορετικοί από εμάς και αντί να τους κοιτάμε με φόβο και μίσος και απανθρωπία, να τους κοιτάμε και να βλέπουμε έναν καθρέφτη των εαυτών μας και της ανθρωπότητας.

Αν το έχουμε αυτό υπόψη μας- το πιο πιθανό να πρωθήσει την ιδέα της ανθρωπότητας σε ένα μικρότερο κόσμο και η κυβερνητική οργάνωση που είναι η πιο πιθανή να μας δώσει τον καλύτερο κόσμο- την ακεραιότητα που χρειαζόμαστε, την αυτό- εξέλιξη που χρειαζόμαστε χωρίς να προσποιούμαστε ότι μπορούμε να κόψουμε όλα τα σχοινιά που μας ενώνουν με την υπόλοιπη ανθρωπότητα- νομίζω ότι ολοένα και πιο πολύ οι άνθρωποι θα λένε ότι ο φεντεραλισμός δεν είναι τόσο κακή ιδέα.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Το πολιτικό σύστημα της Ε.Ε. και η νέο-ρεπουμπλικανική θεωρία

του Κώστα Α. Λάβδα

Επίκουρου Καθηγητή Πολιτικής Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο Κρήτης

Παρά τις επιμέρους διαφορές και διαφωνίες τους, οι πολιτικές αναλύσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης τείνουν στις ημέρες μας να συγκλίνουν σε μια βασική διαπίστωση. Στη διαπίστωση ότι η Ένωση αποκτά με τρόπο ολοένα και εμφανέστερο τα χαρακτηριστικά ενός νέου πολιτικού συστήματος, μιας νέας μορφής πολιτείας (βλ. Quermonne 1994, Hix 1999, Scharpf 1999, Wessels 1999). Ενώ παράλληλα μετατοπίζονται σταδιακά τα σημεία αναφοράς της νομιμοποίησης της Ε.Ε., από ένα τεχνοκρατικό πρότυπο προς ένα πρότυπο περισσότερο σύνθετο, και από απόψεως περιεχομένων, αμεσότερα πολιτικό. Η απλή αλλά και ιδιαίτερα σημαντική αυτή διαπίστωση ενθαρρύνει τον προβληματισμό για τα πρίσματα και τις προσεγγίσεις της πολιτικής επιστήμης και της πολιτικής θεωρίας, που θα μας βοηθήσουν στην ανάλυση της Ε.Ε. Καθώς η παραδοσιακή ανάγνωση των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων από τη σκοπιά της θεωρίας των διεθνών οργανισμών καθίσταται ανεπαρκής και σε ένα βαθμό και παραπλανητική, η πολιτική επιστήμη καλείται να αναζητήσει πρίσματα μελέτης των παραμέτρων του νέου πολιτικού συστήματος που αναδύεται στις ημέρες μας.

Μια σημαντική απόπειρα πρώτης προσέγγισης των θεμελίων νομιμοποίησης του νέου συστήματος εστιάζεται στις κοινές πολιτικές αξίες που συγκροτούν τη νομιμοποιητική υποδομή της Ένωσης (σύγκρινε Habermas 1992 και Weil 1997). Πρόκειται ουσιαστικά για μετατόπιση της γνωστής προβληματικής του Habermas περί "συνταγματικού πατριωτισμού" από το επίπεδο του γερμανικού φεντεραλισμού στο επίπεδο της Ε.Ε. Η προσέγγιση αυτή, για την οποία η ύπαρξη ενός *mínimum coiñón polítičo* αξιών είναι κρίσιμη για τη διαμόρφωση του πολιτικού συστήματος της Ένωσης, αποτέλεσε την αφετηρία για την ανάπτυξη ορισμένων θεωρητικών προτάσεων που συγκλίνουν στην εξέταση της Ε.Ε., ως νέου πολιτικού συστήματος με νέες ανάγκες νομιμοποίησης. Μια τέτοια θεωρητική πρόταση – την οποία θα σκιαγραφήσω πιο κάτω – αφορά στην εφαρμογή στοιχείων της νέο-ρεπουμπλικανικής πολιτικής θεωρίας στο υπό διαμόρφωση πολιτικό σύστημα της Ε.Ε. (βλ. Lavdas 2000a, 2000b, 2001β καθώς επίσης και από διαφορετική σκοπιά – αυτήν του συναινετικού διακυβερνητισμού – τις διάφορες συμβολές του Bellamy, κυρίως Bellamy 2000).

Hφύση της νέο-ρεπουμπλικανικής θεωρίας μπορεί να διερευνηθεί με αφετηρία το ερώτημα, μήπως εκείνο που διακρίνει τις ουμανιστικές και ρεπουμπλικανικές προσεγγίσεις από άλλες δημοκρατικές θεωρήσεις (όπως οι παραλλαγές του φιλελευθερισμού και του αφελιμισμού) είναι κάποια ξεχωριστή αντίληψη της έννοιας της ελευθερίας. Πράγματι, μπορούμε να υποστηρίξουμε συνοπτικά ότι η σημασία του πρόσφατου έργου των θεωρητικών του νέο-ρεπουμπλικανικού ρεύματος (Pettit 1997 / 1999, Buttig 1997, Brugger 1999, Skinner 1998), έγκειται, αφενός, στην προσπάθεια τους να εμφυσήσουν νέα ζωή στις συζητήσεις για τον πολιτικό ουμανισμό και τον ρεπουμπλικανισμό και, αφετέρου, στη συστηματική επεξεργασία μιας εναλλακτικής δημοκρατικής προσέγγισης η οποία αξιοποιεί στοιχεία από τον πολιτικό ουμανισμό, τον κοινοτισμό και τον φιλελευθερισμό. Η προσέγγιση αυτή εστιάζεται σε μια δομική και ποιοτική έννοια ελευθερίας, ως μη-κυριαρχία. Η κυριαρχία ορίζεται ως δυνατότητα (capacity) αυθαίρετης παρέμβασης στις επιλογές κάποιου ατόμου. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, η ύπαρξη ελευθερίας προϋποθέτει ότι κανείς δεν είναι σε θέση να παρέμβει αυθαίρετα (και όχι απλώς ότι δεν παρεμβαίνει – όπως στις αντιλήψεις περί "αρνητικής ελευθερίας") στις επιλογές ενός ελεύθερου πολίτη. Η έννοια αυτή είναι δομική διότι εστιάζεται στη δυνατότητα παρέμβασης (ηθελημένης ή απλώς προβλέψιμης) και όχι στις συγκεκριμένες εκφάνσεις αυτής της δυνατότητας. Και είναι ποιοτική, διότι εστιάζεται στο ενδεχόμενο να υφίσταται κυριαρχία ακόμη και εάν παρατηρούμε απουσία εμπειρικής παρέμβασης. Η ανάλυση του Pettit (1997/ 1999: 21-44) επιση-

μαίνει τις διαφορές μεταξύ παρέμβασης και κυριαρχίας, διερευνά συστηματικά τις σχέσεις μεταξύ του ιδεώδους της "μη-παρέμβασης" και του ιδεώδους της "μη-κυριαρχίας" και συζητά τα ενδεχόμενα λειτουργίας υποθετικών καθεστώτων που επιπρέπουν την κυριαρχία αλλά όχι την παρέμβαση (και καταγγέλλονται από όσους προκρίνουν το ιδεώδες της "μη-κυριαρχίας") και αυτών που επιπρέπουν την παρέμβαση αλλά όχι την κυριαρχία (καταγγέλλονται από όσους προκρίνουν το ιδεώδες της "μη-παρέμβασης") (για διεξοδική ανάλυση στα ελληνικά βλ. Λάβδας 2001a).

Έφαρμοζόμενη στην ευρωπαϊκή πολιτική, η νέο-ρεπουμπλικανική προσέγγιση επεξεργάζεται τις συνθήκες που θα ευνοούσαν την υιοθέτηση μηχανισμών εγγύησης μιας δομικής έννοιας της ελευθερίας στο επίπεδο τόσο της Ένωσης όσο και των κρατών (βλ. Laydas 2000a-β, 2001β). Τέσσερα βασικά στοιχεία της νέο-ρεπουμπλικανικής προσέγγισης αποκτούν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην παρούσα συνάφεια: (α) η δομική προσέγγιση της ελευθερίας, (β) η συμμετοχική έμφαση της ρεπουμπλικανικής παράδοσης, (γ) η θεωρία των μεικτών τύπων διακυβέρνησης και των απαιτούμενων θεσμικών ρυθμίσεων, και (δ) η πλουραλιστική δυνατότητα της νέο-ρεπουμπλικανικής προσέγγισης.

Τα (α), (β) και (γ) είναι χρήσιμα στην αναζήτηση νέο-ρεπουμπλικανικών θεσμικών λύσεων που θα ευνοούν την εστίαση της πολιτικοποίησης στα κρίσιμα ζητήματα της συλλογικής (Ευρωπαϊκής) ζωής. Με άλλα λόγια, το ερώτημα από αυτή την γωνία είναι κατά πόσον η ευρωπαϊκή ενοποίηση θα μπορέσει να αναπτύξει μηχανισμούς και θεσμούς οι οποίοι θα είναι σε θέση αφενός να "φιλτράρουν" και να μορφοποιούν

τις επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης (βλ. Schmitter 1999: 940-41 και Laydas & Mendrinou 1999: 122-155) και αφετέρου να εγγυώνται ένα βαθμό δημοκρατικού ελέγχου των πολιτικο-οικονομικών διαδικασιών οι οποίες έχουν σε σημαντικό βαθμό ξεφύγει από τον έλεγχο των εθνικών κρατών. Βασικές προϋποθέσεις σε αυτή την προοπτική – πέρα από την συμμετοχική διάσταση και τη διαμόρφωση θεσμών εγγύησης της ελευθερίας ως απουσίας κυριαρχίας – είναι τόσο η ενίσχυση των ευρωπαϊκών θεσμών όσο και η μεγέθυνση του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού. Σε αντίθεση με αυτή την νέα έμφαση στην πολιτικότητα, τόσο η νέο-φιλελεύθερη προσέγγιση όσο και η άποψη σύμφωνα με την οποία μπορούμε να συνδυάσουμε την έμφαση στη δημοκρατία στο επίπεδο το πιο κοντινό στον πολίτη και την έμφαση στην αποτελεσματικότητα στο συνολικό θεσμικό σχεδίασμα της ΕΕ, ευνοούν – με διαφορετικούς τρόπους – μια συγκυρία στην οποία η πολιτική συζήτηση σύρεται μακράν του πυρήνα των παραμέτρων που επηρεάζουν το πολιτικό γίγνεσθαι σε πολιτικά συστήματα με καπιταλιστικό οικονομικό σύστημα.

Το (δ) αφορά μια διαφορετική αλλά εξίσου κρίσιμη παράμετρο. Για να την κατανοήσουμε πρέπει να θυμηθούμε ότι η θεωρητική προσέγγιση στη σημερινή ΕΕ εξελίσσεται σε σχέση με τα συγκεκριμένα πρακτικά και θεσμικά διλήμματα της Ένωσης (βλ. Καζάκος 1996, Τσινισιέλης 1996, Στεφάνου 2000, Ιωακειμίδης 2000). Η σημερινή θεωρητική συζήτηση μπορεί να αποδοθεί σχηματικά με τη μορφή κατάταξης διαφορετικών αναλυτικών και κανονιστικών προσεγγίσεων που δίνουν έμφαση σε στοιχεία συνοχής ή σε στοιχεία κατακερματισμού στην πολιτική της Ένωσης (Πίνακας 1). Στο πλαίσιο

αυτό, η πραγματιστική αγαδιατύπωση της ρεπουμπλικανικής πολιτικής θεωρίας από τους Pettit, Brugger, Skinner και άλλους ενθαρρύνει (σε αντίθεση τόσο με τον κλασικό ρεπουμπλικανισμό όσο και με τον κοινοτισμό) τη διατήρηση και περαιτέρω ανάπτυξη ενός προχωρημένου επίπεδου πλουραλισμού και αναγνώρισης μορφών επιμέρους συλλογικότήτων. Το επίπεδο του πλουραλισμού μπορεί να γίνει αντικείμενο επεξεργασίας και μέσα από το πρόστιμα των προσεγγίσεων της πολυπολιτισμικότητας (Pettit 1997 / 1999: 143-146). Στη σημερινή ΕΕ, η πολυπολιτισμικότητα ως λύση "παράλληλης" ιδιότητας του πολίτη (multicultural citizenship) μπορεί να συνδυαστεί με ένα νέο-ρεπουμπλικανικό πλαίσιο, στο μέτρο που ο μεν νέο-ρεπουμπλικανισμός αποδέχεται βασικές αρχές του πολιτικού φιλελευθερισμού, η δε πολυπολιτισμικότητα αφορά σε μια φιλελεύθερη ανάγνωση της πολυπολιτισμικής συνύπαρξης (βλ. Λάβδας 1999, 2000a, 2000b, 2001).

Η διάσταση της πολυφωνίας και των πιθανών μορφών κατακερματισμού μπορεί να γίνει αντικείμενο μελέτης από τη σκοπιά ενός συνδυασμού της νέο-ρεπουμπλικανικής προσέγγισης που στοχεύει στην καθιέρωση μετά-εθνικών εγγυήσεων δομικής ελευθερίας και των φιλελεύθερων εκδοχών της πολυπολιτισμικής θεωρίας. Με άλλα λόγια, σε αντίθεση με την πολύ ενδιαφέρουσα ανάλυση του Bellamy (2000), ο οποίος παραμένει στα πλαίσια μιας διακυβερνητικής - συναινετικής προσέγγισης, πιστεύω ότι αξίζει να επιχειρηθεί ένας συνδυασμός της νέο-ρεπουμπλικανικής προσέγγισης (ως προσέγγισης συνοχής) με την πολυπολιτισμικότητα (ως προσέγγισης κατακερματισμού), αποβλέποντας σε μια πολυφωνική αλλά όχι απαραίτητα διακυβερνητικά συναινετική ευρωπαϊκή πολιτεία.

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΥΝΟΧΗΣ

Μετα-Κρατική Προσέγγιση: νέος πολιτικός μεθός στο ευρωπαϊκό επίπεδο

Συνταγματικός Πατοϊωτισμός: κοινές πολιτικές αξίες

Νέο-Ρεπουμπλικανική Προσέγγιση: τηνίπιτον κοινωνία πολιτικών αξιών + μηχανισμοί ενύποπτος στο ευρωπαϊκό επίπεδο: της ελευθερίας ως μηκυρίδος

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΚΑΤΑΚΕΡΜΑΤΙΣΜΟΥ

Συναινετική προσέγγιση: κρατικό βέτο (συνεχεία της διάκυψης πολιτικής προσέγγισης)

Πλουραλισμός: πολυφωνία οικονομικών - κοινωνικών συμφερόντων

Πολυπολιτισμική Προσέγγιση: πολυφωνία πολικιλας ταυτοτήτων

Πίνακας 1. Θεωρητικές Προσεγγίσεις Συνοχής και Κατακερματισμού

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Bellamy, R. (2000). *Citizenship Beyond the Nation State: The Case of Europe*. Σε N. O'Sullivan, επιμ., *Political Theory in Transition*. London: Routledge.
- Brugger, B. (1999). *Republican Theory in Political Thought: Virtuous or Virtual?* London: Macmillan.
- Buttle, N. (1997). *Liberal Republicanism*. *Politics*, 17. 3.
- Habermas, J. (1992). *Citizenship and National Identity: Some Reflections on the Future of Europe*. *Praxis International*, 12. 1.
- Hix, S. (1999). *The Political System of the European Union*. London: Macmillan.
- Ιωακειμίδης, Π. Κ. (2000). *Το Μέλλον της Ευρώπης: Η Προοπτική της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας και η Ελλάδα*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Καζάκος, Π. (1996). *Θεσμικές Μεταρρυθμίσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Εναλλακτικά Μοντέλα και Προοπτικές*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Lavdas, K. A. (2000a). *Mixed Government and Fragmentation in the European Polity: A Republican Interpretation*. *UWE Working Papers in Politics*, no. 6, February.
- Lavdas, K. A. (2000b). *Η Ευρωπαϊκή ιδιότητα του Πολίτη μεταξύ Πολιτικότητας και Υπεκφυγής: Μια Νέο-Ρεπουμπλικανική Προσέγγιση*. Γραπτή εισήγηση στο συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Πολιτικής Επιστήμης, Πάντειο Πανεπιστήμιο, 5-7 Οκτωβρίου.
- Λάβδας, K. A. (2001a). *Η Ελευθερία ως Μη-Κυριαρχία και η Υπεράσπιση της*
- Πολιτικής: Η Νέο-Ρεπουμπλικανική Προοπτική, *Επιστήμη και Κοινωνία*, 5/6.
- Lavdas, K. A. (2001b). *Republican Europe and Multicultural Citizenship*. *Politics*, 21. 1
- Lavdas, K. A. & Mendrinou, M. M. (1999). *Politics, Subsidies and Competition: The New Politics of State Intervention in the European Union*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Pettit, P. (1997 / 1999). *Republicanism: A Theory of Freedom and Government*. New edition with a postscript. Oxford: Oxford University Press.
- Quermonne, J.-L. (1994). *Le Système Politique de l'Union Européenne*, 2nd edition. Paris: Montchrestien.
- Scharpf, F. (1999). *Governing in Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Schmitter, P. C. (1999). *The Future of Democracy: Could it be a Matter of Scale?* *Social Research*, 66. 3.
- Skinner, Q. (1998). *Liberty before Liberalism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Στεφάνου, K. (2000). *Το Σχέδιο Φίσερ για την Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία: Η Ομοσπονδιακή Προοπτική*. *Ευρωπαϊκή Εκφραση*, 37.
- Τσινισζέλης, M. επιμ. (1996). *Σκέψεις για την Ευρωπαϊκή Ένωση*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Weiler, J. H. H. (1997). *The Reformation of European Constitutionalism*. *Journal of Common Market Studies*, 35. 1.
- Wessels, W. (1999). *Das politische System der Europäischen Union*. Σε W. Ismayr, επιμ., *Die Politischen Systeme Westeuropas*, 2nd edition. Opladen: Leske & Budrich.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Επιχειρηματικότητα και πολιτικό σύστημα στην Ευρωπαϊκή Ένωση

του Παναγιώτη Γεννηματά

*Προέδρου Ευρωπαϊκής Έκφρασης, Προέδρου Omega Bank
Επίτ. Αντιπρ. Ευρωπ. Τραπέζης Επενδύσεων*

Ti ποσοστό αυτονομίας απέναντι στην οικονομία διατηρεί το σημερινό κράτος, μετά από μια ολόκληρη εικοσαετία αποκρατικοποιήσεων - ιδιωτικοποιήσεων και επιδίωξης «ολιγότερου κράτους»; Για να μιλήσουμε πιο τολμηρά: Πόσο η πολιτική εξουσία έχει συγχωνευθεί με την οικονομική εξουσία και τα μεγάλα οικονομικά συμφέροντα, μετά τη συντηρητική αντεπανάσταση των ετών '80 και '90; Και για να το διατυπώσουμε με πιο επίκαιρους νεοελληνικούς όρους: Πόσο στενή είναι σήμερα η διαπλοκή κράτους - οικονομίας, όχι βέβαια μόνο στην Ελλάδα αλλά και στην ευρύτερη Ευρωπαϊκή Ένωση;

Είναι παρακινδυνευμένο να αναζητήσουμε επιγραμματικές απαντήσεις. Άλλωστε ο σκοπός των ερωτήσεων δεν είναι αυτός, όσο κι αν τα ερωτήματα είναι επίκαιρα και ουσιαστικά. Η πραγματική έννοια των ερωτήσεων είναι άλλη: Ότι η διαμόρφωση του πολιτικού συστήματος στην διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση, η διαμόρφωση της ευρωπαϊκής governance στα επόμενα χρόνια δεν μπορεί να νοηθεί ερήμην των αναγκών της πραγματικής οικονομίας, ερήμην των αναγκών της Ενιαίας Αγοράς, ερήμην των αναγκών της επιχειρηματικότητας και της επιχειρηματικής τάξης στην Ευρώπη. Οι κατηγορικές προσταγές της ευρωπαϊκής οικονομίας καθοδηγούν άλλωστε την πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης από την εμβρυακή μεταπολεμική μορφή της ως Ευρωπαϊκής

Οικονομικής Κοινότητας, ως ευρωπαϊκής Κοινής Αγοράς.

Η πρόταξη της υλοποίησης της Ενιαίας Αγοράς και της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης στις αρχές της δεκαετίας του '90 ήταν ο μεγάλος στρατηγικός ελιγμός του Ζακ Ντελόρ, ως Πρόεδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (1985-1994). Διαμέσου των δεσμευτικών μηχανισμών του κοινού νομίσματος, ο Ζακ Ντελόρ απέβλεπε στην πολιτική **παγίδευση** των εθνικών κρατών και στην αναγκαστική προώθηση της ενοποιητικής διαδικασίας στο πολιτικό εποικοδόμημα προς την κατεύθυνση μιας πιο σύνεκτικής governance. Το λογικά πρωθύστερο (πολιτική ένωση) αφέθηκε να προκύψει ιστορικά ως το πολιτικά αναγκαίο αποτέλεσμα μιας δεσμευτικής οικονομικής διαδικασίας - υπό την προϋπόθε-

ση βεβαίως ότι η Συνθήκη του Μάαστριχτ θα ετύγχανε της ομόφωνης αποδοχής. Όπως τελικά και συνέβη. (Ας μου συγχωρεθεί η υποκειμενικότητα της ιστορικής και πολιτικής οπτικής από εκείνους που δεν συμπαθούν τον Ζακ Ντελόρ και δυσανασχετούν με την ασφυκτικότητα της Συνθήκης του Μάαστριχτ).

Η επιτυχία της στρατηγικής αυτής θα ήταν, ίσως, σήμερα περισσότερο αισθητή αν τα πράγματα δεν είχαν ομολογουμένως περιπλακεί με την παράλληλη προτεραιότητα (prioritisation) της **διεύρυνσης** προς ανατολάς. Η επιδιώκηση της διεύρυνσης έχει απωθήσει την **εμβάθυνση** σε δεύτερο πλάνο προς μεγάλη απογοήτευση του Ζακ Ντελόρ. Κατά βάθος όμως δεν είναι καθ' εαυτή η προτεραιότητα που έχει προσλάβει σήμερα η διεύρυνση (απέναντι

της εμβάθυνσης των 12 ή των 15) ο λόγος για τον οποίον η πρώθηση της εμβάθυνσης δείχνει εκ πρώτης όψεως όμως να καρκινοβατεί. Ο πραγματικός λόγος σχετίζεται περισσότερο με αυτήν καθ' εαυτήν την ασφυκτικότητα της Συμφωνίας του Μάαστριχτ η οποία έχει προκαλέσει κοινωνικές εντάσεις και σοβαρούς εθνικούς ενδοιασμούς απέναντι στα πρόσθετα (συμπληρωματικά, λογικά παρεπόμενα) σενάρια της εμβάθυνσης. Η οικονομική πίεση των δεσμεύσεων και ο παράλληλος αφοπλισμός των εθνικών οικονομιών από τα διαθέσιμα μέχρι χθες παραδοσιακά μέσα αυτοάμυνας (αυτόνομης οικονομικής διαχείρισης) έχουν καλλιεργήσεις πνεύμα καχυποψίας και φυγόκεντρες διαθέσεις στις θιγόμενες οικονομικές και κοινωνικές ομάδες των εθνικών κρατών και στους πολιτικούς τους αντιπρόσωπους, οδηγώντας με τον τρόπο αυτό σε μια αναβίωση της αίγλης της εθνικής κυριαρχίας. Εθνικοδίαιτα και κρατικοδίαιτα οικονομικά και κοινωνικά συμφέροντα έχονται ερρωμένως της εθνικής κυριαρχίας. Η ανοιχτή αγορά και ο ανοιχτός ανταγωνισμός δικαιολογημένα τρομάζουν! Ο βαθμός αντίστασης της εθνικής κυριαρχίας, όπως διαβαθμίζεται κάτω από το διαφοροποιημένο βάρος και κόστος (ή και όφελος) των οικονομικών συνεπειών της Συμφωνίας του Μάαστριχτ στα εθνικά κράτη, θα προκριματίσει τελικά το βαθμό εμβάθυνσης της πολιτικής συνοχής, την οποίαν θα διατυπώνει η νέα πρόταση για την ευρωπαϊκή governance που αναμένεται να τεθεί υπό επεξεργασία μέχρι το 2004. (Χωρίς βεβαίως να υποτιμούμε την αυτονομία του πολιτικού στοιχείου απέναντι στην οικονομική-κοινωνική διαδικασία).

Η συνθήκη όμως κλειδί για την

οικοδόμηση της νέας πρότασης παραμένει μία: **Η θιωσιμότητα του ενιαίου νομίσματος και η ικανοποιητική λειτουργία της Ενιαίας Αγοράς που το ενιαίο νόμισμα συμπυκνώνει και ολοκληρώνει, εξαρτάται αποφασιστικά από την ενότητα, την συνοχή και την αποτελεσματικότητα της νέας ευρωπαϊκής governance που θα προκύψει από την παραδοσιακή διακυβερνητική διαδικασία, από τη νέα πρόταση ανακατασκευής του Ευρωπαϊκού Πολιτικού Συστήματος.** Πράγμα που σημαίνει: από την (σχετική) ισχυροποίηση του ευρωπαϊκού κέντρου, από την λειτουργική/θεσμική συμπλήρωση και ευελιξία του ευρωπαϊκού κεντρικού μηχανισμού, από ισχυρότερο κεντρικό συντονισμό και προϋπολογισμό. (Χωρίς ασφαλώς τίποτε απ' όλα αυτά να εγγυάται αυτομάτως και την ορθότητα των πολιτικών αποφάσεων που θα παράγονται από αρχιτεκτονικά ορθολογισμένους θεσμικούς μηχανισμούς.

Παράλληλα επομένως με το αξίωμα της ουσιαστικής σύγκλισης των οικονομιών συν-τίθεται και το αίτημα της πολιτικής σύγκλισης σε ένα λειτουργικό πλαίσιο ανακατανομής εξουσιών μεταξύ εθνικών κρατών και ευρωπαϊκού κέντρου.

Η ευρωπαϊκή οικονομία και η επιχειρηματική κοινότητα που σήμερα τη λειτουργεί, αναμένει σοβαρά βήματα υπευθυνοποίησης της πολιτικής διαδικασίας στην αυριανή Ευρώπη. Σε σημαντικό βαθμό έχει συνειδητοποιήσει την de facto αποδυνάμωση του εθνικού κράτους ως ζώνης αποτελεσματικής ρύθμισης. Η αποτελεσματική ρύθμιση αναζητείται τώρα σε ανώτερο (κεντρικότερο) επίπεδο οικονομικής συνεργασίας: Στο ευρύτερο περιφερειακό ή ομοσπονδιακό. Η Άριστη Ζώνη οικονομικής ρύθμισης αναδεικνύε-

ται όλο και περισσότερο μια συνεκτικότερη Ευρώπη. Υπάρχουν σαφείς οικονομικοί λόγοι που συνηγορούν.

1. Η πειραματική λειτουργία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας

αποδεικνύει ότι χρειάζεται στιβαρότερος και αποφασιστικότερος ρυθμιστικός μηχανισμός για τη διεθνή καταξίωση του EURO. Ο ίδιος ο τρόπος λειτουργίας της ECB αποδεικνύεται τόσο πλαδαρός όσο πλαδαρή είναι και η πολιτική ενότητα-οντότητα που το ίδιο το EURO αντιπροσωπεύει. Το αποτέλεσμα είναι η συναλλαγματική συμπεριφορά του EURO να χαρακτηρίζεται από αβεβαιότητα που δεν αποτυπώνει τόσο τα fundamentals της Ευρωπαϊκής οικονομίας (που δεν είναι βεβαίως άσχημα) όσο μάλλον τα ασθενικά fundamentals του ευρωπαϊκού πολιτικού συστήματος.

2. Η άσκηση αποτελεσματικών επί μέρους ευρωπαϊκών πολιτικών (τομεακών) είναι αδιανόητη στα ατ.αγορευτικά όρια / πλαίσια του σημερινού κεντρικού ευρωπαϊκού προϋπολογισμού. Το ονομαστικό ύψος του 1,27 % (αλλά στην πραγματικότητα του 1,22 %) του ΑΕΠ είναι κυριολεκτικά στραγγαλιστικό για την επιτάχυνση της ανάπτυξης της σημερινής ευρωπαϊκής οικονομίας. Η ανεπάρκεια του κεντρικού προϋπολογισμού αντανακλάται επίσης στην συμπεριφορική αβεβαιότητα του νομίσματος.

3. Με το σημερινό όριο προϋπολογισμού είναι αδιανόητη όχι μόνον η ουσιαστική άσκηση περιφερειακής πολιτικής που να καλύπτει ικανοποιητικά και τις προσθετες ανάγκες που προκύπτουν από την προς ανατολάς διεύρυνση (χωρίς να εκτρέπονται πρώρα αναγκαίοι πόροι από το Νότο) αλλά καθίσταται εξ ίσου αδύνατη και η αντιμετώπιση πιθανών α-

συμμετρικών κρίσεων της οικονομίας σε αδύνατους κρίκους της αλυσίδας, όπως είναι κάποια κράτη-μέλη που δεν έχουν ακόμη ανταποκριθεί ουσιαστικά και με διατηρήσιμο τρόπο στα κριτήρια του Μάστριχτ.

4. Μετά την εξουδετέρωση των συναλλαγματικών διακυμάνσεων και αβεβαιοτήτων ως παράγοντα στρεβλώσεων μέσα στην Ενιαία αγορά και τη Ευρωπαϊκή Οικονομία, που επέφερε η υιοθέτηση του EURO, ο επόμενος ενεργός παράγοντας οικονομικών στρεβλώσεων είναι η διαφορικότητα των φορολογικών ρυθμίσεων (συστημάτων και συντελεστών) και οι λανθάνουσες επιδοτήσεις των εθνικών οικονομιών που προκύπτουν από την έλλειψη φορολογικής εναρμόνισης. Η φορολογική όμως εναρμόνιση που μετά την εφαρμογή του ενιαίου νομίσματος παρουσιάζεται ως η επόμενη (σε σημασία) προτεραιότητα οικονομικής πολιτικής, είναι ταυτόσημη με συνεκτικότερη ευρωπαϊκή governance και μεταφορά ενός υπολογίσιμου μέρους φορολογικών εσόδων απ' ευθείας στο κοινοτικό προϋπολογισμό για τις ανάγκες χρηματοδότησης της περιφερειακής πολιτικής (συνοχή) - των τομεακών πολιτικών υψηλής προτεραιότητας (π. χ εκπαίδευση, έρευνα, τεχνολογία), της υλοποίησης του φιλόδοξου προγράμματος των διευρωπαϊκών δικτύων και -last, but not least- της κοινής ευρωπαϊκής άμυνας, από τα βάρη της οποίας κάποια ιστορικά βεβαρημένα κράτη-μέλη θα άξιζε μερικά να ανακουφιστούν.

Η μορφή εκείνη ευρωπαϊκής governance που συγκεντρώνει τον αναγκαίο βαθμό εκλογίκευσης ώστε να ανταποκρίνεται αφ' ενός στις ανάγκες της ανάπτυξης της ευρωπαϊκής οικονομίας (stimulation) αφ' ετέρου της απο-

τελεσματικότερης κεντρικής της ρύθμισης, της υποστήριξης της διεθνούς της ανταγωνιστικότητας και της συναλλαγματικής καταξίωσης του EURO στις διεθνείς κεφαλαιαγορές, δεν έχει ακόμη διατυπωθεί. Στην πραγματικότητα όμως η μορφή αυτή δεν είναι άλλη από την λεγόμενη φεντεραλιστική (ομοσπονδιακή).

Η ομοσπονδιακή πρόταση είναι η πρόταση της απόλυτης πολιτικής λογικής σε μια πλουραλιστική - πολυεθνική - πολυκρατική - πολυπεριφερειακή κοινωνία και γεωγραφική ενότητα όπως η Ευρώπη. Η αξιολόγηση αυτή δεν δεσμεύει βεβαίως την ιστορία. Το επόμενο όμως οργανωτικό πακέτο προτάσεων που θα προκύψει και πάλι από την a la Monnet ποπιτεριανή προσέγγιση των πραγμάτων που συνιστά η διακυβερνητική διαδικασία, εκ των πραγμάτων οφείλει να κάνει σοβαρά βήματα προς τη κατέύθυνση αυτή. Διότι το φεντεραλιστικό πολιτικό σύστημα εξασφαλίζει τον αναγκαίο βαθμό κεντρικής εκλογίκευσης που χρειάζεται η οικονομία, το νόμισμα, η επιχειρηματική κοινότητα αλλά ταυτόχρονα είναι και το μόνο που εγγύαται περιφερειακές, τοπικές, εθνοτικές και πολιτισμικές αυτονομίες και ιδιαιτερότητες απέναντι στις οποίες η ευρωπαϊκή κοινωνία δείχνει εξαιρετικά ευαίσθητη.

Η οικονομία - η κοινωνία - η γεωγραφία - η ιστορία δείχνουν επομένως φεντεραλισμό. Η εθνική πολιτική των μεγαλύτερων κρατών ίσως κλείνει τα μάτια, αποστρέφει το πρόσωπο, επιβραδύνει το βηματισμό. Άλλα το πρόβλημα ενός συνεκτικού και αποτελεσματικού πολιτικού συστήματος που να εξυπηρετεί την αυριανή Ευρώπη ζητάει λύση. Η εναλλακτική πρόταση δεν μπορεί να είναι η χαλάρωση. Πιστεύω ότι ακριβώς η πίεση της διεύρυνσης

προς ανατολάς θα μας πειθαναγκάσει να προσανατολιστούμε σε μερικές επιλεκτικές εφαρμογές φεντεραλιστικής λειτουργίας που πρακτικά θα βελτιώσουν την εικόνα. Η ONE επιτεύχθηκε εις πίεσμα της ενεργού απροθυμίας! Θα ευδοκιμήσει; Εξαρτάται απ' το βαθμό φεντεραλισμού που θα ενσωματωθεί στην οικοδόμηση του αυριανού πολιτικού συστήματος στην Ευρώπη.

Το συμπέρασμα μου είναι ότι, στο βαθμό που η σημερινή Ενιαία Αγορά και το Ενιαίο Νόμισμα, η ίδια η Ευρωπαϊκή Οικονομία χρειάζονται περισσότερο εκλογίκευση όρων πολιτικής υποστήριξης για να λειτουργήσουν αποτελεσματικά, οι οικονομικοί λειτουργοί τους, η επιχειρηματική κοινότητα και η επιχειρηματικότητα εν γένει χρειάζεται το πολιτικό εκείνο σύστημα που κατ' εξοχήν εξασφαλίζει πολιτικούς όρους αποτελεσματικής ρύθμισης: πολιτική εκλογίκευση, σύνθεση συμφερόντων, αποτελεσματικότητα παρεμβάσεων αλλά και ευκαμψία. Η οικονομία και η επιχειρηματική δραστηριότητα χρειάζονται εδραίους κανόνες παιχνιδιού και ικανότητα καιρίων ρυθμιστικών παρεμβάσεων. Που σημαίνει: ελάχιστη κρίσιμη ικανότητα κεντρικής παρεμβατικότητας, υποστηρίζομενη από επαρκή κεντρικό προϋπολογισμό. Τις προϋποθέσεις αυτές μόνο ένα φεντεραλιστικό στη βάση του πολιτικό Σύστημα συγκεντρώνει, το οποίο φυσικά δεν επιβάλλεται εφ' άπαξ. Είναι ένα ολόκληρο πολιτικό πρόγραμμα, σταδιακά υλοποιήσιμο, που δεν περιορίζεται αποκλειστικά στην κατάλληλη αρχιτεκτονική διαρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου αλλά επεκτείνεται και στην ενεργοποίηση της κοινωνίας των πολιτών σε διασυνοριακές συσσωματώσεις. Είναι καιρός το πρόγραμμα αυτό να δρομολογηθεί.

Forum of Civil Society

Νίκαια, 6-7 Δεκεμβρίου 2000

της Γεωργίας Αστρακά¹

H Ευρωπαϊκή Έκφραση συμμετείχε σε μία ακόμα πρωτοβουλία της ευρωπαϊκής κοινωνίας πολιτών αποστέλλοντας δύο μέλη της Νεολαίας της (την υπογράφουσα και τη Σύλβια Τσαγλιώτη) στη Νίκαια της Γαλλίας για να παρακολουθή-

σουν από κοντά και να συμμετάσχουν στις εκδηλώσεις διαφόρων ευρωπαϊκών ΜΚΟ γύρω από την πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και κυρίως τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, το μελλοντικό ίσως Σύνταγμα της ΕΕ.

Όπως κάθε χρόνο, εδώ και 3 χρόνια, λίγες μέρες πριν το καθιερωμένο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δεκεμβρίου, πραγματοποιήθηκε και εφέτος η συνάντηση της κοινωνίας πολιτών στη Νίκαια της Γαλλίας, χώρας που είχε την Προεδρία του Συμβουλίου. Εκπρόσωποι ΜΚΟ από όλη την Ευρώπη συναντήθηκαν για μία ακόμη φορά για να αναπτύξουν και να ενισχύσουν τον διάλογο γύρω από πέντε ζητήματα:

- μια Ευρώπη της Αλληλεγγύης
- μια Ευρώπη των Θεμελιωδών Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
- η Ευρώπη στον Κόσμο
- η Ευρώπη και η Διεύρυνσή της
- Ευρώπη, Δημοκρατία και Σύνταγμα

Το βασικότερο σημείο των συζητήσεων αποτέλεσε ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων² της ΕΕ. Ο Χάρτης είχε αρχίσει να συντάσσεται από τον φορέα με το όνομα «Συνέλευση» (αποτελείται από εκπροσώπους των αρχηγών-

κρατών και κυβερνήσεων, των εθνικών κοινοβουλίων, του Ευρωκοινοβουλίου και έναν αντιπρόσωπο του Προέδρου της Επιτροπής) λίγο μετά την ίδρυσή του με απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Κολωνίας (3-4 Ιουνίου 1999). Το σχέδιο του Χάρτη που είχε υποβληθεί στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Biarritz (13-14 Οκτωβρίου 2000) αναγνωρίστηκε στη Νίκαια ως μια πολιτική διακήρυξη και όχι ως νομικά δεσμευτικό κείμενο. Συγκεκριμένα το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο «χαιρέτισε την κοινή διακήρυξη του Χάρτη από το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Επιτροπή», εξέφρασε την επιθυμία του «να διαδοθούν οι αρχές του σε όσο το δυνατόν περισσότερους πολίτες της ΕΕ» αλλά «ανέβαλε να συζητήσει αργότερα το ζήτημα της νομικής του ισχύος».

Ο Χάρτης περιλαμβάνει το σύνολο των αστικών, πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων και φιλοδοξεί της

κοινωνίας των πολιτών είναι να αποτελέσει, μετά από λεπτομερή επεξεργασία και εμπλουτισμό του, ένα μέρος του μελλοντικού Συντάγματος της ΕΕ. Στις εργασίες άλλωστε της Συνέλευσης, κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας των άρθρων του Χάρτη, συμμετείχαν εκπρόσωποι ΜΚΟ, συνδικάτων, του Δικαστηρίου της ΕΕ, του Συμβουλίου της Ευρώπης και των υποψηφίων προς ένταξη κρατών. Στις συζητήσεις του Φόρουμ της Κοινωνίας Πολιτών στη Νίκαια διαπιστώθηκε ότι ο Χάρτης καθίσταται απαραίτητος ενόψει της διεύρυνσης της ΕΕ, προκειμένου να ενισχύσει τη δημοκρατία και να εξασφαλίσει το ότι όλοι οι πολίτες της, ανεξαρτήτως εθνικότητας ή άλλων διακρίσεων, θα απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα. Επίσης, μέσω αυτού θα μπορέσει η ΕΕ να έχει ενιαία φωνή προς τον υπόλοιπο κόσμο, υπέρ του οποίου θα μπορέσει να απαιτήσει μια πιο ευαισθητή προσέγγιση σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον, την ανάπτυξη και την οικονομική και κοινωνική δικαιοσύνη.

Τις συζητήσεις, που διεξή-

χθησαν και τις δύο μέρες, ακολούθησε η κύρια εκδήλωση αυτής της συνάντησης, που ήταν μια ειρηνική πορεία στους δρόμους της Νίκαιας. Το σύνθημα που κυριάρχησε στην πορεία των περίπου 70.000 ατόμων ήταν το αίτημα για ένα Σύνταγμα της ΕΕ.

Οι συμμετέχουσες ΜΚΟ έδωσαν ραντεβού για την επόμενη συνάντηση της κοινωνίας πολιτών που θα γίνει πριν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Laeken, τον Δεκέμβριο του 2001 στο οποίο θα συζητηθούν μεταξύ άλλων και τα βασικά σημεία του νέου «κοινωνικού συμβολαίου».

Συμμετέχοντας κανείς στις εκδηλώσεις της Νίκαιας και κυρίως στη διαδήλωση υπέρ μιας Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας, είδε ότι σαφώς η διαδικασία της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης έχει ξεφύγει πλέον από τα γραφεία των γραφειοκρατών των Βρυξελλών και των απανταχού ειδικών, μιας ελίτ δηλαδή που είναι η μόνη που κατανοεί και ασχολείται με το «φαινόμενο». Στη διαδικασία έχει αυτή την φορά εμπλακεί και η ευρωπαϊκή κοινωνία επεμβαίνοντας μέσα από σχηματισμούς Μη-Κυβερνητικών Οργανώσεων ή συνδικαλιστικές οργανώσεις ή με διάφορους άλλους τρόπους, προσπαθώντας να αρθρώσουν λόγο και να εκφέρουν άποψη πάνω στο ζήτημα του ποια θα είναι η μελλοντική μορφή της ΕΕ.

Συμμετέχοντας προσωπικά στη διαδήλωση, παρατήρησα δύο πράγματα: πρώτον από τη μια αρκετό κόσμο να κρατάει σύμβολα του ομοσπονδισμού (ναι, προς έκπληξη μας ανακαλύψαμε ότι υπάρχει και σημαία του φεντεραλιστικού κινήματος, πράσινου και λευκού χρώματος, με ένα «Έ» σχηματισμένο επάνω της –η σημαία αυτή υπάρχει πλέ-

*Οι δύο εκπρόσωποι
της Ευρωπαϊκής Έκφρασης στο Forum*

*Γ. Αστρακά και Σ. Τσαγλιώτη
στη διαδήλωση στους δρόμους της Νίκαιας*

ον και στα γραφεία της Έκφρασης στην Αθήνα), να φωνάζει υπέρ της πολιτικής ένωσης της ΕΕ και να ζητά επιτακτικά Σύνταγμα, κάτι που πριν λίγα χρόνια θα ακούγονταν απίστευτο. Ας μην ξεχνάμε ότι στις αρχές της δέκαετίας του '90 οι Ευρωπαίοι πολίτες είχαν τεράστιες αμφιβολίες και φόβους για την περιβόλητη Συνθήκη του Μάαστριχτ, δεν ήξεραν καν τι ακριβώς ήταν, τι ακριβώς συνεπάγονταν για το μέλλον της ΕΕ και ακολούθησαν οι δυσκολίες κύρωσής της σε ορισμένα κράτη-μέλη.

Παρατήρησα, όμως, και κάτι άλλο που με έβαλε σε σκέψεις: έτσι όπως ήμασταν μαζεμένοι εκπρόσωποι ΜΚΟ από όλες τις χώρες της Ευρώπης σε ένα σινεμά της Νίκαιας, όπου διεξάγονταν οι συζητήσεις και αργότερα όπως μας είδα τους ίδιους, και λίγο παραπάνω, ανθρώπους να διαδηλώνουμε μέσα στους κεντρικούς δρόμους, αναστατώντας την πόλη και τους κατοί-

κους της, που μας κοίταζαν από τα μπαλκόνια τους, αναρωτιόμουν αν το χαμόγελό τους ήταν χαμόγελο συμπαράστασης και ομοφωνίας ή απλά εκδήλωση συγκατάβασης σε μερικούς τρελούς ονειροπόλους που βγήκαν στους δρόμους. Θέλω να πω λοιπόν ότι, θεωρώ πολύ σημαντικό και σπουδαίο που φτάσαμε στις αρχές τη επόμενης δεκαετίας να μιλάμε για Σύνταγμα (όποια μορφή και να έχει αυτό) αλλά δεν παύουμε να λειτουργούμε ως μια δεύτερη, πιο διευρυμένη ομολογουμένως, ελίτ ανθρώπων που είναι λίγο ή πολύ πιο μορφωμένοι, ενημερωμένοι και ευαισθητοποιημένοι από την πλειοψηφία των πολιτών της ΕΕ. Θα χρειαστεί η ζύμωση του συνόλου των Ευρωπαίων μέσων πολιτών με τις νέες

έννοιες που για πρώτη φορά ακούντοσσα συχνά αλλά που νομίζω ότι είναι εύκολο να κατανοήσουν μόνο όταν αποφορτιστούν από την επιστημονική χροιά που συνηθίζουμε να τους δίνουμε όταν αρθρογραφούμε: τον Ομοσπονδισμό και τον Διακυβερνητισμό. Έτσι θα αποφύγουμε φαινόμενα του να υποστηρίζουμε ή, το αντίθετο, να αντιστεκόμαστε σθεναρά, αύριο σε κάτι που δεν συνειδητοποιούμε σε βάθος τι ακριβώς σημαίνει και συνεπάγεται.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1 Απόφοιτη του Τμήματος ΕΜΜΕ και κάτοχος μεταιπυχιακού τίτλου στις «Ευρωπαϊκές & Διεθνείς Σπουδές» του Πανεπιστημίου Αθηνών. Μέλος της Γραμματείας της Νεολαίας Ευρωπαϊκής Έκφρασης.

2 Περισσότερα για τη νομική προβληματική γύρω από τον Χάρτη βλ. και στο αφέρωμα της Λίνας Παπαδοπούλου, στο τεύχος 37 του παρόντος τεύχους.

Βιβλιοπαρουσίαση

The emerging Euro-Mediterranean system

Συγγραφείς: Dimitris K. Xenakis and Dimitris N. Chryssochoou
Εκδόσεις: Manchester University Press

This book offers new insights into a subject that has been of great interest to both scholars and policy makers: the principal challenges facing the Euro-Mediterranean partnership since the signing of the Barcelona Declaration in November 1995. It assesses past European policies towards the region, addresses question of Mediterranean complexity, investigates the changing conditions of security-building, explores the normative dimensions of institutionalized governance, and accounts for the politics of order-building and regime-formation in the emerging Euro-Mediterranean system.

The book is divided into three parts, each reflecting a particular concern with the structure and dynamics of Euro-Mediterranean governance. Part I accounts for the realities of the post-1989 international order and assesses the nature of Mediterranean complexity. Part II brings into focus past and present European policies towards the Mediterranean and the extent to which the newly-instituted Barcelona Process represents a break with the past.

Part III justifies the centrality of theory towards the development of a more profound understanding of complex social and political phenomena and conceptualizes the emerging properties of the Euro-Mediterranean system through the intersection of regime theory and international governance.

Dimitris K. Xenakis is Honorary Research Fellow at the University of Exeter. He has written on the politics of regional order-building and regime-formation.

Dimitris N. Chryssochoou is Reader in European Integration at the University of Exeter. He has held visiting posts at the London School of Economics and Political Science, Cambridge and Columbia Universities.

Τα οικονομικά της Νομισματικής Ένωσης

Συγγραφέας: Paul De Grauwe, Επιμέλεια-Πρόλογος της Ελληνικής έκδοσης: Θεόδωρος Πελαγίδης - Γεώργιος Χορταρέας
Εκδόσεις: Παπαζήση

Η ελληνική έκδοση αυτού του βιβλίου (στο ελληνικό κοινό προσφέρεται η τελευταία, 4η έκδοση) είναι η πιο έγκυρη διεθνώς μελέτη στο γνωστικό αντικείμενο των Οικονομικών της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης, η οποία ακολουθώντας τη νομισματική ένωση στην Ευρώπη, εξετάζει τις πρόσφατες εξελίξεις από οικονομική και πολιτική σκοπιά, καλύπτοντας ισόρροπα και με σχολαστικότητα κόστος και οφέλη. Συμπεριλαμβάνονται δε, δύο νέα θέματα που αφορούν στην άσκηση της νομισματικής πολιτικής από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα στην Ευρωλάνδη και στη θέση του ευρώ στις χρηματαγορές. Πρόκειται για μια έκδοση που συμβαδίζει με τις νέες θεωρητικές, αλλά και τις σύγχρονες ευρωπαϊκές εξελίξεις οι οποίες αξιολογούνται εντός ενός σαφούς και αυστηρού θεωρητικού πλαισίου, γεγονός που επιτρέπει τόσο στον ειδικό αναγνώστη όσο και στον απλώς ενημερωμένο πολίτη, να αξιολογήσει με αντικειμενικότητα τα υπέρ και τα κατά της πιθανής παραίτησης από την άσκηση της νομισματικής πολιτικής που συνεπάγεται η κατάργηση του εθνικού νομίσματος.

Αγορά χωρίς Σύνορα

Επιστημονική Επιθεώρηση Διεθνούς Οικονομίας και Πολιτικής:
Αφίερωμα: Τοπική Αυτοδιοίκηση
Τεύχος: 21ο
Εκδόσεις: Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων (Σύνδεσμος Α. Ε. και Ε. Π. Ε.)
Στο τεύχος αυτό συμμετέχουν με συγγράμματά τους οι εξής:

Ο κ. Ράλλης Γκέκας, Επίκουρος καθηγητής στο Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, περιγράφει τις βασικές παραδοχές και ενστάσεις της «παραδοσιακής θεωρίας» της δημοσιονομικής αποκέντρωσης ενώ ταυτόχρονα εξετάζει τη θέση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Ευρώπη έπειτα από τις νέες πολιτικές που δημιουργούνται.

Ο κ. Δημήτρης Πασχαλούδης, Επίκουρος καθηγητής της Ε.Ι. Σερρών, παρουσιάζει τη χρησιμότητα του μάρκετινγκ στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, απαντώντας στα ερωτήματα: σε τι ποσοστό, με τι τύπο και πώς μπορεί το μάρκετινγκ να εφαρμοστεί σε τέτοιους οργανισμούς.

Ο κ. Χ. Βλαχούτσικος, Ειδικός Σύμβουλος στο Ελληνικό Ίδρυμα Αμυντικής και Εξωτερικής Πολιτικής, διερευνά τους κυριότερους παράγοντες που αναστέλλουν την πορεία μετάβασης των επιχειρήσεων στις πρώην κομουνιστικές χώρες από το σύστημα του συγκεντρωτικού σχεδιασμού προς την οικονομία της αγοράς.

Ο κ. Βασιλείου Γκίκα, Διδάκτορα Δημοσίου Δικαίου, με αντικείμενο μελέτης την αρμοδιότητα επί των Εξωτερικών Υποθέσεων, που αφορά το σύνολο της θεομικής συγκρότησης του κράτους.

Ο κ. Παναγιώτης Λιαργκόβας, Επίκουρος καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας και κ. Διονύσιος Χιόνης, Λέκτορας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, εξετάζουν, τέλος τις βασικές αιτίες αναταραχών στις διεθνείς αγορές συναλλάγματος, εστιάζοντας στις εμπειρίες πέντε χωρών σε μετάβαση.

Στο ηραίστιο των Βαλκανίων

Συγγραφέας: Γεώργιος Ι. Χριστογιάννης, Πρέσβης ε.τ.
Εκδόσεις: Δωδώνη, σελ. 496

Ο συγγραφέας σ' αυτό του το βιβλίο εξιστορεί γεγονότα που σχετίζονται με τη χώρα μας και με τη Βουλγαρία, αλλά και με τον ευρύτερο βαλκανικό χώρο, όπως τα έχησε ο ίδιος την περίοδο της πτώσης του κομμουνιστικού καθεστώτος στην περιοχή, όντας πρέσβης στη Βουλγαρία (1987-1991). Κατά την ιστορικό-καθηγήτρια Πανίτσιου Αθηνών, κα. Ελένη Ε. Κούκκου, ο συγγραφέας απηλαγμένος από ιστορικές προκαταλήψεις, με σαφήνεια και με επιστημονική διπλωματική γνώση, περιγράφει τις σχέσεις της χώρας μας με την Βουλγαρία τόσο κατά την κρίσιμη περίοδο όσο και στην μετέπειτα εποχή, αναφέρεται στο ρόλο του Ζίφκωφ στην παγίωση των σχέσεων αυτών και στο ρόλο των ορθόδοξων δεσμών με τη χώρα στη μετά κομμουνιστική περίοδο. Επιπλέον, ο συγγραφέας αναλύει αντικειμενικά την κρίση της μουσουλμανικής μειονότητας στην Βουλγαρία και εξιστορεί τα γεγονότα του Νοέμβρη 1989, που οδήγησαν στην πτώση του Ζίφκωφ. Το βιβλίο αυτό αποτελεί πολύτιμη συμβολή στην ιστορική έρευνα και υπεύθυνη τεκμηρίωση της ταραγμένης αυτής περιόδου και είναι χρήσιμο για ιστορικούς και διπλωμάτες αλλά και για όσους επιθυμούν να αντλούν διδάγματα για τις σχέσεις της χώρας μας με τους βαλκανικούς γείτονες.

Όλοι μπορούμε να γίνουμε κοινωνοί των περιβαλλοντικών προδηματιών του πλανήτη μας: 5 & 6 Μαρτίου 2001, Οργάνωση Αναδάσωσης από ΕΕΚΑΝΑ, στη Ν. Μάκρη.

ΕΕΚΑΝΑ ...ΑΝΑΔΑΣΩΣΗ

Η Ευρωπαϊκή Έκφραση Ανατολική Αττική (Ε.Ε.Κ.Α.Ν.Α.) οργάνωσε δύο (2) αναδάσωσης στις 5 και 6 Μαρτίου 2001 στις οποίες συμμετέχαν 100 παιδιά με ειδικές ανάγκες από τα δύο δημοτικά του ιδρύματος Παμμακάριστος που βρίσκεται στη Νέα Μάκρη.

Σκοπός της δράσης αυτής ήταν τα παιδιά αυτά να έχουν την ευκαιρία να βρεθούν για λίγες ώρες στο βουνό, να φυτεύουν δενδράκια, να δεχτούν περιβαλλοντική εκπαίδευση, και να γίνουν και αυτά κοινωνοί των περιβαλλοντικών προβλημάτων του πλανήτη μας.

Η χάρα και η συγκίνηση των δασκάλων τους και των εθελοντών του Ε.Ε.Κ.Α.Ν.Α. ήταν μεγάλη. Την προσπάθεια αυτοί στήριξαν οι πέντε Ευρωπαίοι εθελοντές που βρίσκονται στην χώρα μας για δέκα μήνες με το πρόγραμμα Ευρωπαϊκή Εθελοντική Υπηρεσία γιά Νέους. Οι νέοι αυτοί έχουν ήδη αναδασώσει μερικές εκατοντάδες δένδρα στην Πεντέλη, έχουν συμβάλλει στην απομάκρυνση ξερών κλαδιών από το δάσος και έχουν πάρει μέρος σε δεκάδες ώρες πυρο-επιπήρησης από τα πυροφυλάκια της περιοχής. Στην δράση αυτή βοήθησαν με την προετοιμασία των λάκκων που φυτεύτηκαν 300 δενδρύλια, στη θέση Κακό Μελίσσι που

βρίσκεται πάνω από τον οικισμό Βιθυνία του Δήμου Ν. Μάκρης.

Η Ευρωπαϊκή Έκφραση απέδειξε για άλλη μια φορά ότι τα δύσκολα κοινωνικά προβλήματα αντιμετωπίζονται με πρωτοβουλίες της κοινωνίας πολιτών.

Συγχαρητήρια στους δασκάλους και τους εθελοντές, που έχουν την τόλμη και την πίστη να δείχνουν έμπρακτα ότι τα παιδιά αυτά έχουν ίσα δικαιώματα και ευκαιρίες στη ζωή, στη χαρά, στη κοινωνία.

Υπεύθυνοι της δράσης είναι από την μεριά της οργάνωσης ο Κώστας Στράμπη και η Μαρία Μήλα, από την μεριά του σχολείου, οι δύο διευθυντές Θανάσης Γκούρας και Βασιλική Ξεδάλη. Η παραπάνω δραστηριότητα θα συνεχιστεί με την παρουσίαση του προγράμματος πυροπροστασίας της Ε.Ε.Κ.Α.Ν.Α στην Ανατολική Αττική, με την προβολή διαφανειών και με παιχνίδι.

Διάλογος για την Ευρώπη: Το μέλλον της Ευρώπης

Η αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα οργάνωσε, με τη συνδρομή της "Νεολαίας ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ", τρίμερο συνέδριο (10-12/5/2001), στο Ξενοδοχείο ΑΘΕΝΙΑ (πρώην Golden Coast), στον Μαραθώνα, αντικείμενο του οποίου ήταν ένας ευρύτερος προβληματισμός των νέων για το μέλλον της Ε.Ε. και ειδικότερα μετά τη Διακυβερνητική Διάσκεψη της Νίκαιας.

Η Επιτροπή με την πρωτοβουλία "Το μέλλον της Ευρώπης", η οποία αποτελεί συνέχεια της πρωτοβουλίας "Διάλογος για την Ευρώπη", προωθεί το δημόσιο διάλογο με τους Ευρωπαίους πολίτες σχετικά με τις προκλήσεις της ευρωπαϊκής θεσμικής μεταρρύθμισης ενώπιον της διεύρυνσης (περισσότερες πληροφορίες παρέχονται στο Διαδίκτυο: <http://europla.eu.int/futurum>). Στην εκδήλωση αυτή συμμετέχουν εκπρόσωποι οργανώσεων νεολαίας από όλη την Ελλάδα και εκπρόσωποι οργανώσεων νεολαίας από τα 15 κράτη μέλη της Ε.Ε.

Συμμετέχουν με ομιλίες τους οι: κ. Γ. Σακελλίωνας, Γενικός Γραμματέας Νέας Γενιάς, κα. Α. Αμπαριώτου, Αναπληρωτής Διευθυντής της Αντιπροσωπείας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα, κ. Ν. Γιαννής, Γενικός Γραμματέας της "Ευρω-

παϊκής Έκφρασης", ο καθηγητής κ. Γ. Παπαδημητρίου, Νομικός Σύμβουλος του Πρωθυπουργού, ο καθηγητής κ. Π. Ιωακειμίδης, εθνικός εκπρόσωπος στη Διακυβερνητική Διάσκεψη και ο κ. Α. Παπαγιαννίδης, δημοσιογράφος-αναλυτής.

Την δεύτερη ημέρα του Συνεδρίου (Παρασκευή 11/5) πραγματοποιήθηκε συνεδρίαση των 3 ομάδων εργασίας για ζητήματα άμεσου ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος (Ευελιξία, ΚΕΠΠΑ, Μεταρρύθμιση των Συνθηκών της Ε.Ε.) καθώς και προσομοιωση συνόδου Ευρωπαϊκού Συμβουλί-

Οι πρωτοπόροι Έλληνες Φεντεραλιστές! Α' Φεντεραλιστικό Σεμινάριο της Ευρωπαϊκής Έκφρασης στο Ρέθυμνο

ου. Την τελευταία μέρα (12/5) πραγματοποιήθηκε εικονική Συνέντευξη Τύπου και το Συνέδριο ολοκληρώθηκε με την παρουσίαση των αποτελεσμάτων των ομάδων εργασίας και με συζήτηση την οποία συντόνισε ο Διευθυντής της Αντιπροσωπείας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα, κ. Μ. Καμχής.

Ευρωπαϊκή Ημερίδα

Στις 23/03/01 πραγματοποιήθηκε Ευρωπαϊκή Ημερίδα, στο Ρέθυμνο, με θέμα «Προοπτικές και Όρια του Φεντεραλισμού - Το Πολιτικό Σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης μετά τη Νίκαια».

Η πιερίδα διοργανώθηκε με τη συνεργασία του Πανεπιστημίου Κρήτης (τμήμα Πολιτικής Επιστήμης) και της Ευρωπαϊκής Έκφρασης και συμμετέχουν με ομιλίες τους οι κ.κ: Κωνσταντίνος Στεφάνου, Νίκος Γιαννής, Παναγιώτης Γεννηματάς, Λούκα Τ. Κατσέλη, Πάνος Καζάκος, Αργύρης Πασσάς, Παναγιώτης Ιωακειμίδης και Μιχάλης Τσιντζέλης. Συντονιστές των συζητήσεων οι κ. Κώστας Α. Λάζαρος και Ανδρέας Μοσχονάς.

Οι κεντρικοί εισηγητές του συνέδριου στο Μαραθώνα

1

Σκοπός της έκδοσης είναι η παρουσίαση διαφορετικών απόψεων - αρχεί να μην εκφέρονται αιτιαίρετα - και η δημιουργία κατάλληλου πλαισίου διαλόγου και ανταλλαγής ιδεών με επίκεντρο την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και την ελληνική συμμετοχή σ' αυτήν. Οι απόψεις που εκφράζονται δεν δεσμεύουν αποκλειστικά την ιδιοκτησία, τον εκδότη ή τη σύνταξη.

2

Τα άρθρα τα οποία δημοσιεύονται στην Ευρωπαϊκή Έκφραση, επιλέγονται από τη σύνταξη με κριτήρια την επιστημονική εγκυρότητα, την ποιότητα, τη θεματική κάθε τεύχους, την πρωτοτυπία και επικαιρότητα. Μπορεί να δημοσιευθεί κείμενο και σε ξένη γλώσσα (κυρίως αγγλικά ή γαλλικά) κατόπιν συνεννόησης. Η έκταση του κειμένου δεν πρέπει να είναι μεγαλύτερη από 900 λέξεις.

3

Όσον αφορά τις επιστημονικές δημοσιεύσεις, υποβάλλονται οποτεδήποτε, σε τρία αντίτυπα, υπακούονταν στις διεθνείς προδιαγραφές επιστημονικής μεθοδολογίας, δεν έχουν δημοσιευθεί ούτε με παραπλήσια μορφή ή περιοχόμενο σε άλλα έντυπα, κρίνονται από μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Έκφρασης, με πλήρη διασφάλιση της αντικειμενικής κρίσης (ανωνυμία του κρινομένου και των

κρινόντων, ο κρινόμενος πληροφορείται βέβαια ολόκληρη την κρίση) και η έκτασή τους κυμαίνεται μεταξύ 2000 - 3000 λέξεων. Ο υποψήφιος αποστέλλει σύντομο βιογραφικό σημειώματα.

4

Σε όλες τις περιπτώσεις μαζί με κάθε υποβολή κειμένου συμπεριλαμβάνεται και περιληψη στα γαλλικά ή στα αγγλικά (100 - 200 λέξεις). Το κείμενο θα πρέπει να αποστέλλεται και σε δισκέτα PC ώστε να αποφεύγονται οι αδυναμίες της δακτυλογράφησης και γενικά να επιταχύνεται η έκδοση. Καλό είναι επίσης να αποστέλλεται φωτογραφία του συγγραφέα. Χειρόγραφα, διοκέτες καιάλλα πρωτότυπα δεν επιστρέφονται.

5

Απαγορεύεται αυστηρά η μερική ή ολική αναδημοσίευση ή αναδιανομή με οποιονδήποτε τρόπο, εκτός αν υπάρχει έγγραφη άδεια του εκδότη. Οι συγγραφείς, μετά την ανακοίνωση σ' αυτούς της θετικής κρίσης για μελλοντική δημοσίευση του άρθρου στην Ευρωπαϊκή Έκφραση, δεσμεύονται αυτό να μην δημοσιευθεί οποιουδήποτε αλλού. Οι συγγραφείς λαμβάνουν δωρεάν δύο αντίτυπα του οικείου τεύχους. Η ιδιοκτησία διατηρεί το αποκλειστικό δικαίωμα να διαγέμει με οποιονδήποτε δρόνος, άρθρα, περιλήψεις και ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Έκφραση διαμέσου του δικτύου Ίντερνετ.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

Έτος ίδρυσης: 1989

Ομήρου 54, 106 72, Αθήνα, τηλ.: 3643224, fax: 36.46.953,
e-mail: ekfrasi@ekfrasi.gr. – www.ekfrasi.gr

- Επιθυμώ να γραφτώ συνδρομητής στο περιοδικό «Ευρωπαϊκή Έκφραση» ως: ΕΤΗΣΙΑΔΥΟ ΕΤΩΝ ευρώ δοχ. ευρώ δοχ.
- Τακτικός συνδρομητής..... 15 ευρώ (5.000 δρχ.) 28 ευρώ (9.000 δρχ.)
 - Δημόσιο, Οργανισμοί, Τράπεζες, ΝΠΔΔ, ΝΠΔΔ, Εταιρείες, Σύλλογοι..... 21 ευρώ (7.000 δρχ.) 42 ευρώ (14.000 δρχ.)
 - Ευρώπη..... 21 ευρώ (7.000 δρχ.) 38 ευρώ (13.000 δρχ.)
 - Άλλες Ήπειροι..... 24 ευρώ (8.000 δρχ.) 48 ευρώ (16.000 δρχ.)
 - Φοιτητική, σπουδαστική, στρατιωτική 12 ευρώ (4.000 δρχ.) 21 ευρώ (7.000 δρχ.)
 - Συνδρομή ενίσχυσης - υποστήριξης 37 ευρώ (12.500 δρχ.) 74 ευρώ (25.000 δρχ.)

Η συνδρομή μπορεί να καταβληθεί στα γραφεία (καθημερινά 09.30 - 18.00, Ομήρου 54), με ταχυδρομική επιταγή από οποιοδήποτε ταχυδρομικό κατάστημα, ή να κατατεθεί στους λογαριασμούς 054/296006-03 της Εθνικής Τραπέζης, ή 176-002101 - 023369 της Alpha Bank και να μας ειδοποιήσετε σχετικά με την κατάθεση.

ΔΕΛΤΙΟ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΟΥ

ΕΠΩΝΥΜΟ

ΟΝΟΜΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

ΤΚ ΠΟΛΗ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ:

ΤΗΛ.: E-mail:

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ